

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ  
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

---

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES



ΣΧΟΛΗ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ & ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ  
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ, ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ  
Π.Μ.Σ. ΔΙΕΘΝΕΣ, ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΙΟ & ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ  
ΕΙΔΙΚΕΥΣΗ: ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ

**Τα ψηφιακά αποδεικτικά στοιχεία (Digitally Derived Evidence) στο  
Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο και η έρευνα για τα εγκλήματα πολέμου  
στην Ουκρανία**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Ελπινίκη Παπαντωνίου**

(ΑΜ: 2122Μ028)

Αθήνα, 2024

Τριμελής Επιτροπή

Μαρία-Ντανιέλλα Μαρούδα, Επίκουρη Καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου

(Επιβλέπουσα καθηγήτρια)

Όλγα Τσόλκα, Επίκουρη Καθηγήτρια Ποινικού Δικαίου και Ποινικής Δικονομίας

Νικόλαος Τσαγκουριάς



Copyright © Ελπινίκη Παπαντωνίου, 2024

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειον Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα.

*Στον Νίκο, την οικογένεια και τους φίλους μου,  
που με στηρίζουν σε κάθε βήμα*

# Περίληψη

Ενώ η τεχνολογία έχει αλλάξει ριζικά την ποινική έρευνα, το ΔΠΔ εδώ και πολύ καιρό κατηγορείται για την ανεπάρκειά του να ανταπεξέλθει στην νέα ψηφιακή εποχή. Με την τρέχουσα πρωτοφανή συλλογική προσπάθεια συλλογής αποδεικτικών στοιχείων για εγκλήματα πολέμου στην Ουκρανία μετά τη ρωσική εισβολή του 2022, το δικαστήριο έρχεται αντιμέτωπο με ακόμα περισσότερες προκλήσεις. Η ανάπτυξη των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, τα νέα είδη αποδεικτικών στοιχείων που προέρχονται από την τεχνολογία της τεχνητής νοημοσύνης και η τρωτότητα όλων αυτών των πληροφοριών καθιστούν το έργο της Εισαγγελίας για τη συλλογή και επαλήθευση τους πραγματικά μνημειώδες. Το Γραφείο του Εισαγγελέα, πέραν των συνεργασιών του με την ΕΕ, με κράτη, με διεθνείς και περιφερειακούς οργανισμούς και με την κοινωνία των πολιτών με σκοπό την υποστήριξη του στις ερευνητικές του πρακτικές, σε μια προσπάθεια τεχνολογικού του εκσυγχρονισμού, τον Φεβρουάριο του 2023 ανακοίνωσε το Project Harmony, μια φιλόδοξη πλατφόρμα διαχείρισης αποδεικτικών στοιχείων που αξιοποιεί την τεχνητή νοημοσύνη και τις δυνατότητες του cloud. Αυτά τα βήματα είναι αναμφίβολα προοδευτικά για τη διεθνή ποινική δικαιοσύνη, αλλά όχι χωρίς προβληματισμούς. Η ΑΙ έχει θέσει ζητήματα ως προς τον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ιδίως των δικαιωμάτων στην ιδιωτική ζωή, την προστασία των προσωπικών δεδομένων, την ισότητα και την απαγόρευση των διακρίσεων. Για να μπορέσει το δικαστήριο να συμβαδίσει με την ταχύτητα με την οποία αναπτύσσεται η τεχνολογία υπάρχουν ακόμα πολλές προκλήσεις που πρέπει να ξεπεραστούν και θα χρειαστεί πολύς χρόνος για να υπερπηδηθούν όλα τα εμπόδια. Το μόνο σίγουρο είναι ότι το νέο είδος αποδεικτικών στοιχείων ήρθε για να αλλάξει τη δικαστική διαδικασία σε εθνικό και διεθνές επίπεδο και το ΔΠΔ δεν μπορεί παρά να προσαρμοστεί στις νέες τεχνολογικές εξελίξεις για την εκπλήρωση των νόμιμων προσδοκιών των επιζώντων των πιο ειδεχθών εγκλημάτων για λογοδοσία και δικαιοσύνη.

Λέξεις κλειδιά: ΔΠΔ, Εισαγγελία, έρευνα στην Ουκρανία, ψηφιακά αποδεικτικά στοιχεία, τεχνητή νοημοσύνη

# Abstract

While technology has radically changed criminal investigation, the ICC has long been blamed for its inability to cope with the new digital age. With the current unprecedented collective effort to collect evidence of war crimes in Ukraine following the Russian invasion in 2022, the court faces even more challenges. The emergence of social media, new types of evidence derived from artificial intelligence technology, and the vulnerability of all such information make the Prosecution's task of collecting and verifying it truly monumental. The Office of the Prosecutor, in addition to its partnerships with the EU, states, international and regional organizations and civil society to support its investigative practices, in an effort of technological modernization in February 2023 announced Project Harmony, an ambitious evidence management platform that leverages artificial intelligence and cloud capabilities. These steps are undoubtedly progressive for international criminal justice, but not without concerns. AI has raised issues regarding respect for human rights, in particular the rights to privacy, protection of personal data, equality and non-discrimination. For the court to keep up with the speed at which technology is developing there are still many challenges to be overcome and it will take a long time to overcome all the obstacles. One thing is certain, the new kind of evidence is here to change the judicial process nationally and internationally and the ICC can only adapt to new technological developments to meet the legitimate expectations of the survivors of the most heinous crimes for accountability and justice.

Key words: ICC, OTP, investigation in Ukraine, digitally derived evidence, AI

## Πίνακας Συντομογραφιών

**ΔΑΔ:** Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο

**ΔΠΔ:** Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο

**ΔΠΔΓ:** Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο για την πρώην Γιουγκοσλαβία

**ΔΠΔΡ:** Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο για τη Ρουάντα

**ΕΕ:** Ευρωπαϊκή Ένωση

**ΗΒ:** Ηνωμένο Βασίλειο

**ΗΕ:** Ηνωμένα Έθνη

**ΗΠΑ:** Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής

**ΚΡΔΠΔ:** Καταστατικό της Ρώμης του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου

**ΛΔΚ:** Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό

**ΟΗΕ:** Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών

**ΠΠ:** Παγκόσμιος Πόλεμος

**ΑΙ:** Artificial Intelligence

**JIT:** Joint Investigation Team

**ICC:** International Criminal Court

**IETF:** Internet Engineering Task Force

**GPS:** Global Positioning Systems

**OTP:** Office of The Prosecutor

**MOU:** Memorandum of understanding

**UN:** United Nations

**STL:** Special Tribunal for Lebanon

# Πίνακας Περιεχομένων

Εισαγωγή .....	9
Α΄ Μέρος .....	13
1 Τα ψηφιακά αποδεικτικά στοιχεία στο ΔΠΔ και οι κίνδυνοι που εγκυμονεί η χρήση τους .....	13
1.1 Σύντομη ιστορική αναδρομή της εξέλιξης των αποδεικτικών στοιχείων στις διεθνείς ποινικές δίκες .....	13
1.2 Ορισμοί - Τα είδη των ψηφιακών αποδεικτικών στοιχείων (Digitally Derived Evidence) .....	16
1.3 Το θεσμικό πλαίσιο των αποδεικτικών στοιχείων στο ΔΠΔ .....	18
1.3.1 Το παραδεκτό των αποδεικτικών στοιχείων στο ΔΠΔ .....	20
1.3.2 Ο αποκλεισμός των αποδεικτικών στοιχείων και η εκτίμηση της βαρύτητας τους.....	25
1.4 Η μέχρι σήμερα ερευνητική πρακτική του ΔΠΔ - Νομολογιακή Περιπτώσιολογία .....	31
1.4.1 Τα πρώτα βήματα στην συλλογή και αξιοποίηση DDE από το ΔΠΔ .....	31
1.4.2 Σταδιακή εξέλιξη και προσαρμογή στις εξελίξεις .....	34
2 Προκλήσεις από τη χρήση DDE στο ΔΠΔ .....	36
2.1 Η πληθώρα και τρωτότητα των ψηφιακών πληροφοριών .....	36
2.2 Το πρόβλημα της αυθεντικοποίησης και επαλήθευσης των ψηφιακών πληροφοριών.....	42
2.2.1 Η ευέλικτη προσέγγιση του ΔΠΔ ως προς το παραδεκτό των αποδεικτικών στοιχείων.....	43
2.2.2 Ο έλεγχος ταυτότητας των ψηφιακών αρχείων στο ηλεκτρονικό πρωτόκολλό του ΔΠΔ.....	45
2.3 Το κοινωνικό και χρονικό πλαίσιο του ψηφιακού περιεχομένου .....	49
2.4 Οι προκλήσεις που προκύπτουν για την υπεράσπιση.....	51
Β΄ Μέρος.....	53
3 Τελευταίες εξελίξεις στη συλλογή αποδεικτικών στοιχείων και η έρευνα στην Ουκρανία.....	53
3.1 Η άνοδος των ερευνών ανοικτού κώδικα .....	53
3.2 Η διεθνής προσπάθεια για αποτελεσματική αξιοποίηση των DDE.....	56

3.3	Πρόσφατες υποθέσεις του ΔΠΔ όπου χρησιμοποιήθηκαν DDE.....	61
3.4	Η έρευνα στην Ουκρανία μετά τη ρωσική εισβολή του 2022 .....	63
3.4.1	Πρωτοφανής συλλογική προσπάθεια συλλογής αποδεικτικών στοιχείων .....	64
3.4.2	Οι προκλήσεις που καλείται να αντιμετωπίσει η Εισαγγελία στην υπόθεση της Ουκρανίας ως προς τα αποδεικτικά στοιχεία .....	69
4	Τρόποι αντιμετώπισης από το ΔΠΔ των προκλήσεων από τη χρήση DDE .....	71
4.1	Ψηφιακή υποδομή και εκπαίδευση .....	71
4.2	Βελτίωση διαδικασιών συλλογής και αυθεντικοποίησης.....	75
4.3	Αλλαγή στο θεσμικό πλαίσιο.....	75
4.4	Ισότητα των όπλων για Εισαγγελία και υπεράσπιση.....	78
4.5	Τα νέα βήματα του ΔΠΔ για εφαρμογή τεχνολογικών λύσεων .....	79
4.5.1	Μία αρχική εκτίμηση των νέων λύσεων.....	81
	ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ .....	87
	ΚΕΙΜΕΝΑ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ.....	90



# Εισαγωγή

Καθώς η τεχνολογία αναπτύσσεται, εμφανίζονται συνεχώς νέα εργαλεία που αλλάζουν τη φύση και τη διαθεσιμότητα της αίθουσας του δικαστηρίου ως προς τα αποδεικτικά στοιχεία. Ο πολλαπλασιασμός, η συνδεσιμότητα και οι δυνατότητες των κινητών συσκευών με κάμερα και με δυνατότητα σύνδεσης στο διαδίκτυο, που καταγράφουν πολύ περισσότερες πληροφορίες για τις δραστηριότητες και τις επικοινωνίες των ανθρώπων από ποτέ άλλοτε, αλλάζουν τον τρόπο που οι ανακριτές και οι εισαγγελείς συλλέγουν, αξιολογούν και παρουσιάζουν αποδεικτικά στοιχεία στη δίκη. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα στις διεθνείς ποινικές δίκες, όπου οι εισαγγελείς πρέπει να παρουσιάσουν ένα ογκώδες και ποικίλο σύνολο αποδεικτικών στοιχείων για πολλαπλές κατηγορίες που σχετίζονται με πολύπλοκες συγκρούσεις.

Είναι δουλειά του εισαγγελέα να παρουσιάσει στοιχεία με τρόπο που να βοηθά τον δικαστή να αξιολογήσει τη σημασία του και να κατανοήσει πώς εντάσσεται στη μεγαλύτερη αφήγηση. Οι προηγμένες ψηφιακές συσκευές μπορούν πλέον να καταγράφουν πολύ περισσότερες πληροφορίες για μια κατάσταση από αυτές που μπορεί να αντιληφθεί ένας μάρτυρας και τα καινοτόμα εργαλεία παρουσίασης επιτρέπουν στους δικηγόρους να αυξήσουν και να ενισχύουν τα αποδεικτικά στοιχεία στις υποθέσεις τους προσθέτοντας συμπληρωματικά στοιχεία και δημιουργώντας συναρπαστικά γραφικά. Σε υποθέσεις που αφορούν εγκλήματα πολέμου, εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας και γενοκτονία, είναι απαραίτητη μεγάλη ποσότητα και ποικιλομορφία στοιχείων για να εξηγηθεί το πλαίσιο της σύγκρουσης και να αποδειχθούν τα απαραίτητα στοιχεία των εγκλημάτων και οι τρόποι ευθύνης.

Σε αυτή την ψηφιακή εποχή, οι νέες τεχνολογίες και οι εξελίξεις στην υπολογιστική ισχύ έχουν μεταμορφώσει τη φύση των δυναμικά σχετικών αποδεικτικών στοιχείων για φρικαλεότητες που αξιολογούνται στο διεθνές ποινικό δίκαιο. Οι νέες τεχνολογίες καθιστούν δυνατή τη συγκέντρωση δεδομένων που σχετίζονται με ένοπλες συγκρούσεις από μια πλούσια σειρά πηγών, συμπεριλαμβανομένων, ενδεικτικά, δορυφορικών και

γεωχωρικών εικόνων, Global Positioning Systems (GPS), δεδομένα κινητών τηλεφώνων, βίντεο, φωτογραφίες, μέσα κοινωνικής δικτύωσης και άλλα πηγές του διαδικτύου.

Ιδρυθέν το 1998, το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο (εφεξής ΔΠΔ) είναι το πρώτο μόνιμο διεθνές ποινικό δικαστήριο στον κόσμο, επιφορτισμένο με τη διερεύνηση και τη δίωξη των σοβαρότερων εγκλημάτων που ανησυχούν τη διεθνή κοινότητα: γενοκτονία, εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας, εγκλήματα πολέμου και το έγκλημα της επίθεσης. Κατά τη σύστασή του, ίσως ήταν αδύνατο για το ΔΠΔ να προβλέψει την επερχόμενη επανάσταση στις ψηφιακές τεχνολογίες και τις επιπτώσεις της στο Δικαστήριο.

Το ΔΠΔ, ως ένα από τα πιο πρόσφατα συσταθέντα διεθνή δικαστήρια, έχει ήδη αντιμετωπίσει σημαντικές ποσότητες ψηφιακού περιεχομένου και ως εκ τούτου έχει αναπτύξει όλο και πιο λεπτομερείς απαιτήσεις σχετικά με το παραδεκτό των ηλεκτρονικών αποδεικτικών στοιχείων, οι οποίες προκύπτουν μέσα από τους κανονισμούς και τις διαδικασίες του. Ωστόσο, μετά την ρωσική εισβολή στην Ουκρανία τον Φεβρουάριο του 2022 ο όγκος των ψηφιακών αποδεικτικών στοιχείων που υπάρχουν για τον ρωσο-ουκρανικό πόλεμο θέτουν προκλήσεις στο δικαστήριο τόσο στο στάδιο της έρευνας, της συλλογής, της επεξεργασίας και της διατήρησης αυτών, αλλά και όσο στο στάδιο της προδικασίας και στη δημιουργία αξιοπιστίας και αυθεντικότητας, ώστε να μπορέσουν αυτά να καταστούν παραδεκτά και να αποκτήσουν βάρος απόδειξης.

Πάνω από δύο δεκαετίες αργότερα, οι αποδεικτικές διαδικασίες του Δικαστηρίου και οι διαδικασίες δικαστικού ελέγχου για την επικύρωση των αποδεικτικών στοιχείων είναι ακατάλληλες για τη σύγχρονη εποχή. Ενώ η νέα τεχνολογία υπόσχεται πολλά για τον μετασχηματισμό της δικαστικής διαδικασίας που σχετίζεται με τα διεθνή εγκλήματα με πολλούς τρόπους, το Δικαστήριο επικρίνεται εδώ και καιρό ότι επί του παρόντος είναι ανεπαρκώς προετοιμασμένο να αναλάβει το περίπλοκο έργο της επικύρωσης και της επαλήθευσης ψηφιακών αποδεικτικών στοιχείων.<sup>1</sup>

Σε αυτό το πλαίσιο και αναγνωρίζοντας τις προκλήσεις που καλείται να αντιμετωπίσει από το 2022 και μετά η Εισαγγελία του δικαστηρίου με τη φιλοσοφία της

---

<sup>1</sup> Dubberley, Sam, Koenig, Alexa, and Murray, Daragh. (2020), “Introduction: The Emergence of Digital Witnesses.” In *Digital Witness: Using Open Source Information for Human Rights Investigation, Documentation, and Accountability*, 1st ed., 3–11. Oxford University Press.

συνεχούς βελτίωσης έχει αρχίσει να αυξάνει την εξάρτηση της από τις νέες τεχνολογίες στο έργο της. Τον Φεβρουάριο του 2023, το Γραφείο του Εισαγγελέα ανακοίνωσε το έργο Project Harmony, το οποίο αποσκοπεί στον εκσυγχρονισμό της πλατφόρμας διαχείρισης αποδεικτικών στοιχείων που χρησιμοποιεί. Μια σημαντική πτυχή του έργου βασίζεται στη χρήση τεχνολογίας τεχνητής νοημοσύνης (εφεξής AI). Αυτά τα πρώτα βήματα εκσυγχρονισμού δεν έχουν αποδείξει ακόμα την αποτελεσματικότητά τους, κυρίως, στην αίθουσα του δικαστηρίου, αλλά σίγουρα αναμένονται να βελτιώσουν τις ερευνητικές πρακτικές της Εισαγγελίας.

Επίσης, ενώ επικροτούνται οι καινοτομίες που υιοθέτησε η Εισαγγελία και αναγνωρίζεται τόσο το αναπόφευκτο, όσο και η δυνατότητά τους να φέρουν επανάσταση στις εργασιακές πρακτικές του ΔΠΔ, υπάρχουν λόγοι ανησυχίας για τη συνέπεια της χρήσης της AI με το Καταστατικό της Ρώμης (εφεξής ΚΡΔΠΔ). Σε κάθε περίπτωση άρα το ερώτημα παραμένει, για το ΔΠΔ, εάν αυτή η συνήθως αργή και γραφειοκρατική δικαιοδοσία θα είναι σε θέση στο μέλλον να αξιοποιήσει στο έπακρο την ψηφιακή επανάσταση και αυτό αποτελεί έντονο προβληματισμό για όλα τα διεθνή και εθνικά δικαστήρια που καλούνται να εξετάσουν τα νέα ήδη αποδεικτικών στοιχείων.

Η παρούσα εργασία λοιπόν αποτελεί μια ενδελεχή μελέτη των ψηφιακών αποδεικτικών στοιχείων και της αξιοποίησής του από το ΔΠΔ. Στο Α Μέρος της εργασίας γίνεται μια αναφορά στο θεσμικό πλαίσιο του ΔΠΔ σχετικά με τα αποδεικτικά στοιχεία, καθώς και στη μέχρι σήμερα ερευνητική πρακτική του βάσει της υφιστάμενης νομολογίας του. Κατόπιν έπεται μία απαρίθμηση των προκλήσεων που καλείται να αντιμετωπίσει από την νέα γενιά των αποδεικτικών στοιχείων, κυρίως ως προς τα προβλήματα που προκύπτουν κατά την αυθεντικοποίηση αυτών, τα οποία επιστούν την προσοχή για την αποτελεσματικότητα των ερευνών του. Το Β Μέρος εστιάζει στις νέες εξελίξεις στη συλλογή στοιχείων και, συγκεκριμένα, στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της έρευνας που διεξάγεται στην Ουκρανία για την δίωξη εγκλημάτων πολέμου. Τέλος, επιχειρείται η απαρίθμηση προτεινόμενων τρόπων εκσυγχρονισμού του δικαστηρίου, λαμβάνοντας υπόψιν τις πρόσφατες πρωτοβουλίες της Εισαγγελίας και τους προβληματισμούς που ανακύπτουν από τη χρήση των συστημάτων AI. Η εργασία ολοκληρώνεται με ορισμένα συμπεράσματα ως προς το μέλλον των ερευνητικών πρακτικών της Εισαγγελίας μέσω της

παραδοχής του δύσκολου έργου που καλείται να επιτελέσει. Το πιο κρίσιμο είναι να μπορέσει το ψηφιακό υλικό να αποτελέσει ένα ουσιαστικό μέρος της διεθνούς ποινικής διαδικασίας και να είναι εξίσου αξιόπιστο με άλλους κολοσσούς της αποδεικτικής διαδικασίας, όπως η μαρτυρική κατάθεση.

Η μεθοδολογία που χρησιμοποιήθηκε για την εκπόνηση της εργασίας είναι η βιβλιογραφική αναζήτηση πρωτογενών και δευτερογενών πηγών σχετικών με το υπό συζήτηση θέμα και η αξιοποίηση ακαδημαϊκών εγχειριδίων και επιστημονικών άρθρων, καθώς και εγκεκριμένων ιστοσελίδων του ΔΠΔ, του ΟΗΕ, και της ΕΕ.

# Α΄ Μέρος

## 1 Τα ψηφιακά αποδεικτικά στοιχεία στο ΔΠΔ και οι κίνδυνοι που εγκυμονεί η χρήση τους

### 1.1 Σύντομη ιστορική αναδρομή της εξέλιξης των αποδεικτικών στοιχείων στις διεθνείς ποινικές δίκες

Το 1945, οι τέσσερις Συμμαχικές δυνάμεις-ΗΠΑ, ΗΒ, Σοβιετική Ένωση και Γαλλία-συγκλήθηκαν για να ιδρύσουν το πρώτο διεθνές στρατοδικείο για τη Νυρεμβέργη και μια νέα κατηγορία του δημοσίου διεθνούς δικαίου γεννήθηκε.

Λόγω της φύσης των υποθέσεων στη Νυρεμβέργη ή, κυρίως, της φύσης των ναζί ως μεθοδικών καταγραφών, ο Γενικός Εισαγγελέας απομακρύνθηκε από τη στήριξη κυρίως σε μάρτυρες για να επικεντρωθεί περισσότερο στα τεκμηριωμένα στοιχεία.<sup>2</sup> Η χρήση της επιστήμης και της τεχνολογίας για την αποτελεσματική και συστηματική εξάλειψη των εβραϊκών πληθυσμών ήταν μέρος του τρόπου λειτουργίας των Ναζί. Χρησιμοποίησαν πρώιμους υπολογιστές IBM<sup>3</sup> για να παρακολουθούν λίστες ονομάτων.<sup>4</sup> Τα ίδια τα όργανα των Ναζί συνήθιζαν να διευκολύνουν τα εγκλήματά τους, μαζί με άλλα στοιχεία, παρείχαν ένα αρχείο πληροφοριών που θα χρησιμοποιηθεί αργότερα για να αποδείξει την ενοχή τους. Εκτός από τον μεγάλο όγκο επίσημων κρατικών και στρατιωτικών αρχείων που ήταν διαθέσιμα σε αυτές τις περιπτώσεις, στοίβες φωτογραφιών και ώρες ταινίας που τραβήχτηκαν από πολεμικούς ανταποκριτές παρουσιάστηκαν, επίσης, στη δίκη. Η φωτογραφία πολέμου εξελίχθηκε από εργαλείο για κυβερνητικούς λήπτες και δημοσιογράφους σε σημαντική πηγή αποδεικτικών στοιχείων στα δικαστήρια.

---

<sup>2</sup> Patricia M. Wald. (2002). Dealing with Witnesses in War Crime Trials: Lessons from the Yugoslav Tribunal, 5 *YALE HUM. RTS. & DEV. L.J.* 217.

<sup>3</sup> Η IBM (International Business Machines Corporation) είναι πολυμετοχική εταιρεία που ιδρύθηκε στην Νέα Υόρκη το 1911 και θεωρείται σταθμός στην ιστορία των υπολογιστών.

<sup>4</sup> Edwin Black. (2009). IBM and the Holocaust: The Strategic Alliance between Nazi Germany and America's Most Powerful Corporation, *Washington, DC: Dialog Press* (Τη δεκαετία του 1930 δεν υπήρχαν υπολογιστές. Υπήρχε όμως η τεχνολογία διάτρητων καρτών Hollerith της IBM. Βοηθούμενος από τα ειδικά σχεδιασμένα και συνεχώς ανανεούμενα συστήματα Hollerith της εταιρείας, ο Χίτλερ μπόρεσε να αυτοματοποιήσει τη δίωξη των Εβραίων.).

Οι δίκες της Νυρεμβέργης έθεσαν τις βάσεις για το μέλλον των διεθνών ποινικών υποθέσεων. Η επόμενη γενιά τέτοιου είδους δικαστηρίων εμφανίστηκε σχεδόν πενήντα χρόνια αργότερα με τη δημιουργία του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου για την πρώην Γιουγκοσλαβία (ΔΠΔΓ)<sup>5</sup> και του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου για την Ρουάντα (ΔΠΔΡ)<sup>6</sup> για να δικάσουν τους υπεύθυνους σοβαρών παραβιάσεων του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου (εφεξής ΔΑΔ) στη Γιουγκοσλαβία και στη Ρουάντα αντίστοιχα. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, η χρήση πιο προηγμένων μεθόδων της εγκληματολογικής επιστήμης, όπως το προφίλ DNA, που διευκολύνεται από την έλευση υπερυπολογιστών με ικανότητα ανάλυσης μεγάλων συνόλων δεδομένων, έγινε ευρέως διαδεδομένη στα συστήματα ποινικής δικαιοσύνης. Καθώς η εγκληματολογική επιστήμη αναπτύχθηκε ως ένα όλο και πιο αποτελεσματικό εργαλείο για την επιβολή του δικαίου, οι στρατιωτικές δυνάμεις ξεκίνησαν τη χρήση δορυφόρων, μη επανδρωμένων εναέριων οχημάτων και άλλων σύγχρονων τεχνολογιών για λόγους συλλογής πληροφοριών και στρατηγικής μάχης.<sup>7</sup>

Οι υποθέσεις των ΔΠΔΓ και ΔΠΔΡ προχώρησαν σε διάστημα δύο δεκαετιών, οι εγκληματολογικές τεχνικές έγιναν πιο ακριβείς και η ανάλυση των δορυφορικών εικόνων βελτιώθηκε. Για να εντοπίσουν ομαδικούς τάφους και να παράξουν συγκρίσεις από το πριν και το μετά πόλεων που καταστράφηκαν από αεροπορικούς βομβαρδισμούς, οι εισαγγελείς του ΔΠΔΓ παρουσίασαν δορυφορικές εικόνες που προμηθεύτηκαν από τον στρατό των ΗΠΑ ως αποδεικτικό στοιχείο κατά των δραστών της Σφαγής της Σρεμπρένιτσα.<sup>8</sup> Οι δορυφορικές εικόνες μετατράπηκαν από όργανο στρατιωτικών στρατηγικών και ιδιωτικών εταιρειών σε σημαντικό πόρο για τους ανακριτές και τους εισαγγελείς εγκλημάτων πολέμου.

---

<sup>5</sup> S/RES/ 827/1993

<sup>6</sup> S/RES/ 955/1994

<sup>7</sup> Ben Yunmo Wang et al. (2013). Problems from Hell, Solution in the Heavens?: Identifying Obstacles and Opportunities for Employing Geospatial Technologies to Document and Mitigate Mass Atrocities, 2 *STABILITY: INT'L J. OF SEC. & DEV.* 2-3.

<sup>8</sup> International Bar Association. (2016). *Evidence Matters in ICC Trials*, διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://www.ibanet.org/document?id=Evidence-matters-in-icc-trials>, σελ.24-25.

Παρόλα αυτά, τα εν λόγω δικαστήρια αποτελούν ad hoc θεσμικά μορφώματα με περιορισμένη δικαιοδοσία,<sup>9</sup> για αυτό και μια δεκαετία αργότερα ήρθε το τρίτο κύμα στην εξέλιξη της διεθνούς ποινικής δικαιοσύνης με την ίδρυση του πρώτου μόνιμου διεθνούς ποινικού δικαστηρίου το 2002 στη Χάγη, του ΔΠΔ.<sup>10</sup> Περίπου την ίδια εποχή συστάθηκαν «υβριδικά» ειδικά δικαστήρια ή διεθνοποιημένοι σχηματισμοί δικαστηρίων που συστάθηκαν υπό το φως και το βάρος εθνικών ιδιαιτεροτήτων.<sup>11</sup> Η γέννηση αυτών των δικαστηρίων συνέπεσε με τη διάδοση του διαδικτύου, ιδιαίτερα των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων διαδραστικών διαδικτυακών υπηρεσιών, με την εξάπλωση των κινητών τηλεφώνων και άλλων κινητών συσκευών εξοπλισμένων με κάμερες και gps, και με την άνοδο και την εξάπλωση των τεχνολογιών drone. Σε διάστημα μόλις δύο δεκαετιών, τεχνολογίες που κάποτε υπήρχαν αποκλειστικά στον τομέα των κυβερνήσεων και του στρατού έγιναν πιο προσιτές στο κοινό.<sup>12</sup> Με τον πολλαπλασιασμό αυτών των τεχνολογιών προέκυψε υπερπληθώρα δεδομένων. Πληροφορίες που κάποτε θα είχαν εξαφανιστεί στον αιθέρα καταγράφηκαν και αποθηκεύτηκαν στην ψηφιακή μας ιστορία.

---

<sup>9</sup> Ε.Δούση- Α.Παπατόλιας. (2004). *Το διεθνές ποινικό δικαστήριο*, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, σελ. 18-20 (Ιδρύθηκαν δηλαδή για να δικάσουν μία συγκεκριμένη δέσμη εγκλημάτων που διαπράχθηκαν σε ορισμένο τόπο και χρόνο γεγονός που εγείρει το ζήτημα της επιλεκτικής δικαιοσύνης και γεννά την υποψία ότι αυτά ασχολούνται με υποθέσεις που τους επιβάλλονται από τους ισχυρούς του πλανήτη. Έτσι φαίνεται να μην αποτελούν πάντοτε την ενδεδειγμένη λύση για την αποτελεσματική ποινική προστασία του διεθνούς δικαίου και το έλλειμμα αυτό να μπορεί να καλυφθεί μόνο με την ίδρυση ενός διαρκούς οικουμενικού δικαστικού σώματος).

<sup>10</sup> Rome Statute, ό. π.

<sup>11</sup> Περράκης Στ. – Μαρούδα Μ.-Ντ.(2018). *Διεθνής Δικαιοσύνη: Θεσμοί, διαδικασίες και εφαρμογές διεθνούς δικαίου*, 2<sup>η</sup> εκδ., Εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσ/κη, σελ. 286.

<sup>12</sup> Φορητές συσκευές GPS, drones, κάμερες υπέρυθρων, τηλεφακοί και δορυφορικά τηλέφωνα είναι όλα είδη που μπορούν να αγοράσουν οι απλοί πολίτες μέσω του διαδικτύου.

## 1.2 Ορισμοί - Τα είδη των ψηφιακών αποδεικτικών στοιχείων (Digitally Derived Evidence)

Για τους σκοπούς αυτής της εργασίας, θα πρέπει να διευκρινιστούν οι παρακάτω όροι:

Τα ψηφιακά αποδεικτικά στοιχεία είναι «δεδομένα που δημιουργούνται, χρησιμοποιούνται, αποθηκεύονται ή κοινοποιούνται από οποιαδήποτε συσκευή, υπολογιστή ή σύστημα υπολογιστή ή μεταδίδονται μέσω ενός συστήματος επικοινωνίας.»<sup>13</sup> Στα στοιχεία αυτά περιλαμβάνονται, μεταξύ άλλων τα μηνύματα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, τα γραπτά μηνύματα (SMS) ή το περιεχόμενο από εφαρμογές ανταλλαγής μηνυμάτων, το οπτικοακουστικό περιεχόμενο, οι πληροφορίες για τον ηλεκτρονικό λογαριασμό ενός χρήστη κλπ. Τέτοιου είδους δεδομένα μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την ταυτοποίηση ενός προσώπου ή για τη συγκέντρωση περισσότερων πληροφοριών σχετικά με τις δραστηριότητές του.

Τα ψηφιακά αποδεικτικά στοιχεία, τα οποία δημιουργούνται από την ψηφιακή τεχνολογία και αποτελούν το ίδιο το αρχείο ή το ίχνος μιας ενέργειας ή γεγονότος που χρησιμοποιείται για τους σκοπούς της διαδικασίας, διακρίνονται από την ψηφιοποίηση εγγράφων και αρχείων με σκοπό την αποθήκευση, την οργάνωση και την παρουσίαση αποδεικτικών στοιχείων, όπως για παράδειγμα συμβαίνει με το ηλεκτρονικό πρωτόκολλο του ΔΠΔ (E-Court protocol).<sup>14</sup>

Ψηφιακά αποδεικτικά στοιχεία αποτελούν και οι πληροφορίες ανοιχτού κώδικα. Πρόκειται για «δημόσια διαθέσιμες πληροφορίες που μπορεί να παρατηρήσει, να αγοράσει ή να ζητήσει οποιοδήποτε μέλος του κοινού χωρίς να απαιτείται ειδικό νομικό καθεστώς ή μη εξουσιοδοτημένη πρόσβαση».<sup>15</sup> Οι πληροφορίες ανοιχτού κώδικα πρέπει να

---

<sup>13</sup> Alexa Koenig et al. (2014). UC Berkeley School of Law, Digital Fingerprints: Using Electronic Evidence to Advance Prosecutions at the International Criminal Court, *Human Rights Center*, διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://humanrights.berkeley.edu/sites/default/files/publications/digital-fingerprints.pdf> “[...] digital evidence is “data that is created, manipulated, stored or communicated by any device, computer or computer system or transmitted over a communication system, that is relevant to the proceeding.”.

<sup>14</sup> International Bar Association, 2016, ό. π., σελ.19.

<sup>15</sup> OHCHR. (2022). *Berkeley Protocol on Digital Open Source Investigations*, διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://www.ohchr.org/en/publications/policy-and-methodological-publications/berkeley-protocol-digital-open-source> σελ.5-6 (Open source information is “publicly available information that any member of the public can observe, purchase or request without requiring special legal status or unauthorized access”).



διακρίνονται από τις ιδιωτικές και ημι-ιδιωτικές πληροφορίες. Παραδείγματα των δύο τελευταίων κατηγοριών μπορεί να είναι πληροφορίες που κοινοποιούνται μέσα σε κλειστές ομάδες του Facebook ή περιεχόμενο που δημιουργείται από χρήστες, όπως βίντεο που αποστέλλονται απευθείας σε οργανισμούς ή άτομα που δεν δημοσιεύονται ποτέ στο κοινό. Ωστόσο, τέτοιες οιονεί ιδιωτικές και ιδιωτικές πληροφορίες ενδέχεται να εξακολουθούν να επαληθεύονται ή να επικυρώνονται με τη βοήθεια πληροφοριών ανοιχτού κώδικα. Επιπλέον, τόσο ημι-ιδιωτικές όσο και ιδιωτικές πληροφορίες έχουν χρησιμοποιηθεί από διεθνή δικαστήρια, μερικές φορές σε συνδυασμό με πληροφορίες ανοιχτού κώδικα. Οι πληροφορίες που μεταδίδονται σε δημόσιους τηλεοπτικούς σταθμούς, για παράδειγμα, θεωρούνται πληροφορίες ανοιχτού κώδικα, ενώ τα ιδιωτικά βίντεο όχι.

Η ΑΙ είναι η υποθετική ικανότητα ενός υπολογιστή να ταιριάζει με ή να υπερβαίνει τις επιδόσεις ενός ανθρώπου σε εργασίες που απαιτούν γνωστικές ικανότητες, όπως η αντίληψη, η κατανόηση και η σύνθεση της γλώσσας, η συλλογιστική, η δημιουργικότητα, και το συναίσθημα. Η ΑΙ επιτρέπει σε έναν υπολογιστή να ενεργεί και να ανταποκρίνεται σχεδόν σαν να ήταν άνθρωπος και έχει σχεδιαστεί για να κάνει αυτό που κάνουν οι άνθρωποι πολύ πιο αποτελεσματικά. Οι αλγόριθμοι ΑΙ εκπαιδεύονται χρησιμοποιώντας μεγάλα σύνολα δεδομένων, ώστε να μπορούν να εντοπίζουν μοτίβα, να κάνουν προβλέψεις, να προτείνουν δράση και να υπολογίζουν τι πρέπει να κάνουν σε άγνωστες καταστάσεις, μαθαίνοντας από νέα δεδομένα και βελτιώνοντας τα με την πάροδο του χρόνου.<sup>16</sup>

Σε γενικές γραμμές, η ΑΙ μπορεί να φέρει επανάσταση στον τομέα των αποδεικτικών στοιχείων προς διάφορες κατευθύνσεις: α) Μπορεί να παράγει αποδεικτικά στοιχεία που δεν υπήρχαν ποτέ και ήταν αδιανόητα πριν, β) μπορεί να διευκολύνει τη διαδικασία λήψης αποδεικτικών στοιχείων γ) μπορεί να επεκτείνει τη φύση και τις αποδεικτικές ιδιότητες των υφιστάμενων τύπων αποδεικτικών στοιχείων. Το καθοριστικό χαρακτηριστικό που διακρίνει τα αποδεικτικά στοιχεία ΑΙ από τα ηλεκτρονικά αποδεικτικά στοιχεία είναι η ΑΙ η ίδια, δηλαδή το σύνολο των συγκεκριμένων τεχνικών και προσεγγίσεων που

---

<sup>16</sup> Paul W. Grimm, Maura R. Grossman & Gordon V. Cormack. (2021). Artificial Intelligence as Evidence, *Northwestern Journal of Technology and Intellectual Property*, σελ.14.

περιλαμβάνει η ΑΙ, μέσω των οποίας παράγονται, επεξεργάζονται, αποθηκεύονται και κοινοποιούνται δεδομένα. Επομένως τα αποδεικτικά στοιχεία ΑΙ μπορούν να οριστούν ως "δεδομένα... τα οποία παράγονται, επεξεργάζονται, αποθηκεύονται ή κοινοποιούνται από οποιαδήποτε συσκευή ή σύστημα ΑΙ που λειτουργεί με ΑΙ, ή διαβιβάζονται μέσω συστήματος ΑΙ, τα οποία έχουν τη δυνατότητα να καταστήσουν τον πραγματικό απολογισμό οποιουδήποτε διαδίκου πιο πιθανό ή λιγότερο πιθανό από ό,τι θα ήταν χωρίς τα αποδεικτικά στοιχεία".<sup>17</sup>

### 1.3 Το θεσμικό πλαίσιο των αποδεικτικών στοιχείων στο ΔΠΔ

Τα αποδεικτικά στοιχεία αποτελούν βασικό παράγοντα στη διαδικασία λήψης αποφάσεων του Εισαγγελέα όσον αφορά την επιλογή υποθέσεων και κατηγοριών,<sup>18</sup> και στον καθορισμό της στρατηγικής της δίκης για τις υποθέσεις. Τα αποδεικτικά στοιχεία που παρουσιάζονται κατά τη διαδικασία επιβεβαίωσης των κατηγοριών αποτελούν τη βάση για το Τμήμα Προδικασίας να αποφασίσει αν μια υπόθεση μπορεί να προχωρήσει σε δίκη, και κατά τη δίκη, παρέχει την βάση για τα πραγματικά και νομικά πορίσματα του Τμήματος Πρώτου Βαθμού και την ενδεχόμενη απόφασή του σχετικά με την ενοχή ή την αθωότητα του κατηγορουμένου.<sup>19</sup>

Οι διεθνείς ποινικές υποθέσεις βασίζονται σε διάφορα είδη αποδεικτικών στοιχείων. Τα νομικά κείμενα του ΔΠΔ, καθώς και η νομολογία του μέχρι σήμερα, τοποθετούν τα αποδεικτικά στοιχεία με τη μορφή μαρτυρικών καταθέσεων στο επίκεντρο των δικαστικών διαδικασιών.<sup>20</sup> Πρόσθετες, ωστόσο, μορφές αποδεικτικών στοιχείων αποτελούν ουσιώδη

---

<sup>17</sup> Mariia Sokolova. (2023). The Role and Position of AI Evidence in Civil Litigation, *Medicine, Law & Society*, Vol. 16, No. 1, pp. 169–190, σελ. 172 (Therefore, the AI evidence can be defined as ‘data... that is generated, processed, stored or communicated by any AI-powered device or AI system, or conveyed over an AI system, that has a potential to make the factual account of either party more probable or less probable than it would be without the evidence.’)

<sup>18</sup> ICC, Office of the Prosecutor. (2016). Draft Policy Paper on Case Selection and Prioritisation, διαθέσιμο στη διεύθυνση: [https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/itemsDocuments/20160915\\_OTP-Policy\\_Case-Selection\\_Eng.pdf](https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/itemsDocuments/20160915_OTP-Policy_Case-Selection_Eng.pdf), παρ.18–19.

<sup>19</sup> Rome Statute of the International Criminal Law, διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/RS-Eng.pdf>, Άρθρο 74 παρ. 2: “The Trial Chamber's decision shall be based on its evaluation of the evidence and the entire proceedings. The decision shall not exceed the facts and circumstances described in the charges and any amendments to the charges. The Court may base its decision only on evidence submitted and discussed before it at the trial.”)

<sup>20</sup> Rome Statute, ό. π., Άρθρο 69 παρ.2: “The testimony of a witness at trial shall be given in person, except to the extent provided by the measures set forth in article 68 or in the Rules of Procedure and Evidence. The

συστατικά στοιχεία των υποθέσεων του ΔΠΔ, και υπάρχουν πολλαπλοί λόγοι για το Δικαστήριο να συνεχίσει να αναπτύσσει τις πρακτικές του γύρω από την επεξεργασία αποδεικτικών στοιχείων πέραν της κατάθεσης μαρτύρων.<sup>21</sup>

Ο νόμος της απόδειξης περιλαμβάνει τους κανόνες και τις νομικές αρχές που διέπουν την απόδειξη των γεγονότων σε δικαστικές διαδικασίες. Σε ποινικές υποθέσεις, ο νόμος περί αποδεικτικών στοιχείων έχει σχεδιαστεί για να διασφαλίζει ότι τα δικαιώματα των μαρτύρων, των υπόπτων, και των κατηγορουμένων προστατεύονται μέσω σωστών διαδικασιών. Ο πρωταρχικός σκοπός των αποδεικτικών και δικονομικών κανόνων είναι να διασφαλιστεί ότι οι δίκες πληρούν τα θεμελιώδη πρότυπα δικαιοσύνης και ισονομίας.

Σε διεθνές επίπεδο, οι ήδη πολύπλοκοι νόμοι περί αποδείξεων περιπλέκονται ακόμη περισσότερο από τις διαφορές στις προσεγγίσεις για τη διαπίστωση γεγονότων και την απόδειξη σε διαφορετικές νομικές παραδόσεις. Όλα τα διεθνή και διεθνοποιημένα ποινικά δικαστήρια έχουν λάβει, με διαφορετικό βαθμό, μια υβριδική προσέγγιση στον θεσμικό σχεδιασμό και στους κανόνες απόδειξης και διαδικασίας, αντλώντας χαρακτηριστικά τόσο από το αγγλοσαξονικό δίκαιο (common law) όσο και από το ευρωπαϊκό ηπειρωτικό δίκαιο (civil law).

Το εφαρμοστέο δίκαιο μπορεί να είναι δύσκολο να εξακριβωθεί αφού οι σχετικοί κανόνες είναι διάσπαρτοι σε πολλές πηγές. Σημαντικό είναι ότι οι ιδρυτικές συνθήκες των διεθνών δικαστηρίων τείνουν να μην είναι συγκεκριμένες όσον αφορά τους κανόνες απόδειξης,<sup>22</sup> αφήνοντας σημαντική διακριτική ευχέρεια στους δικαστές. Τα αποδεικτικά

---

Court may also permit the giving of viva voce (oral) or recorded testimony of a witness by means of video or audio technology, as well as the introduction of documents or written transcripts, subject to this Statute and in accordance with the Rules of Procedure and Evidence. These measures shall not be prejudicial to or inconsistent with the rights of the accused”.

<sup>21</sup> International Bar Association, 2016, ό. π., σελ.19.

<sup>22</sup> Lindsay Freeman. (2018). Digital Evidence and war crimes prosecutions: The impact of digital technologies on international criminal investigations and trials, *Fordham International Law Journal*, Volume 41, Issue 2, σελ.11 [«Κατά γενικό κανόνα, οι αρχές της απόδειξης μπορούν να θεωρηθούν ότι ανήκουν σε μία από τρεις μεγάλες κατηγορίες, τους κανόνες power-based rules, τους κανόνες rightsbased rules και τους procedural rules. Οι power-based rules ορίζουν την εξουσία του εισαγγελέα να συλλέγει αποδεικτικά στοιχεία ή να ζητά από τις κρατικές αρχές να συλλέξουν αποδεικτικά στοιχεία για λογαριασμό τους. Οι rightsbased rules απαιτούν από τον εισαγγελέα να παραχωρεί ορισμένα προνόμια στους υπόπτους και μάρτυρες κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων και κατά τη συλλογή «υλικών αποδείξεων» (physical evidence) και έγγραφων αποδείξεων (documentary evidence). Οι procedural rules διέπουν τις τεχνικές που μπορεί να χρησιμοποιήσει ο εισαγγελέας για τη συλλογή και τη διατήρηση αποδεικτικών στοιχείων, όπως η ανάγκη να καταγράφει συνεντεύξεις ή να διατηρεί αλυσίδα φύλαξης (chain of custody). Οι διεθνείς δικαστές

πρότυπα στην διεθνή ποινική δικαιοσύνη είναι γενικά πιο επιτρεπτά από ό,τι στις δικαιοδοσίες του αγγλοσαξονικού συστήματος, δεδομένου ότι δεν υπάρχουν ένορκοι. Περαιτέρω, τα διεθνή ποινικά δικαστήρια έχουν μικτά έδρανα (δικαστές και από τις δύο νομικές παραδόσεις), γεγονός που καθιστά τις αποφάσεις τους δύσκολο να προβλεφθούν.

Για τις διαδικασίες ενώπιον διεθνών ποινικών δικαστηρίων, οι εφαρμοστέοι κανόνες απορρέουν από τις ιδρυτικές διατάξεις, καθώς και από τη νομολογία και άλλες σχετικές πηγές του διεθνούς δικαίου. Δεν υπάρχουν ενιαίοι κανόνες διαδικασίας και απόδειξης στη διεθνή ποινική δικαιοσύνη, δεδομένου ότι τα *ad hoc* και τα υβριδικά δικαστήρια έχουν λάβει ποικίλες προσεγγίσεις. Ωστόσο, παρά τις διαφοροποιήσεις μεταξύ αυτών των κανόνων και των διαδικασιών, έχουν προκύψει ορισμένες κοινές αρχές. Αυτές οι κοινές αρχές ενσωματώθηκαν στη διαμόρφωση των Κανόνων Διαδικασίας και Απόδειξης του ΔΠΔ.<sup>23</sup>

### 1.3.1 Το παραδεκτό των αποδεικτικών στοιχείων στο ΔΠΔ

Η προσέγγιση του ΔΠΔ για την αποδοχή αποδεικτικών στοιχείων περιγράφεται στο ΚΡΔΠΔ, στους Κανόνες Διαδικασίας και Απόδειξης, καθώς και στο ηλεκτρονικό πρωτόκολλό του.

Όπως προβλέπεται στο άρθρο 54 παρ. 1 στοιχείο α' του ΚΡΔΠΔ,<sup>24</sup> το νομικό βάρος απόδειξης το φέρει ο Εισαγγελέας για να αποκαλύψει την αλήθεια και να διερευνήσει εξίσου τις ενοχοποιητικές και τις αθωωτικές περιστάσεις. Επίσης, σύμφωνα με τον Κανόνα 63 παρ.2,<sup>25</sup> οι δικαστές έχουν την εξουσία να αξιολογούν ελεύθερα όλα τα αποδεικτικά στοιχεία που υποβάλλονται προκειμένου να καθορίσουν τη συνάφεια ή το παραδεκτό τους,

---

έχουν ευρεία διακριτική ευχέρεια στο να αποφασίζουν τις συνέπειες για την παραβίαση οποιουδήποτε από αυτούς τους κανόνες, αλλά μια σοβαρή παραβίαση οποιουδήποτε από αυτούς τους κανόνες θα μπορούσε ενδεχομένως να οδηγήσει στον αποκλεισμό των εν λόγω αποδεικτικών στοιχείων στη δίκη»]

<sup>23</sup> International Criminal Court, *Rules of Procedure and Evidence*, διαθέσιμο στην διεύθυνση: <https://www.icc-cpi.int/publication/rules-procedure-and-evidence>

<sup>24</sup> “The Prosecutor shall: (a) In order to establish the truth, extend the investigation to cover all facts and evidence relevant to an assessment of whether there is criminal responsibility under this Statute, and, in doing so, investigate incriminating and exonerating circumstances equally; [...]”

<sup>25</sup> Rules of Procedure and Evidence, ό. π., Κανόνας 63 παρ.2 “A Chamber shall have the authority, in accordance with the discretion described in article 64, paragraph 9, to assess freely all evidence submitted in order to determine its relevance or admissibility in accordance with article 69.”

με άλλα λόγια να αποφασίζουν για κάθε ζήτημα που ανακύπτει, είτε ως προς τη γνησιότητα, είτε ως προς την επαληθευσσιμότητα και των ψηφιακών αποδεικτικών στοιχείων. Το Δικαστήριο βασίζεται σε μεγάλο βαθμό στη διακριτική ευχέρεια και την εμπειρογνωμοσύνη των δικαστών για την κατάλληλη στάθμιση των αποδεικτικών στοιχείων. Αυτή η ευέλικτη προσέγγιση όσον αφορά την αποδοχή αποδεικτικών στοιχείων είναι, επίσης, προϊόν των περιορισμών της εξουσίας του ΔΠΔ. Σε αντίθεση με τις εγχώριες ποινικές έρευνες, όπου οι αρχές επιβολής του νόμου έχουν την εξουσία να εξαναγκάζουν τα μέρη μέσω κλητεύσεων και ενταλμάτων έρευνας, οι ερευνητικές ομάδες του ΔΠΔ δεν διαθέτουν τέτοια εξουσία.

Πιο συγκεκριμένα, κατά τις διαδικασίες ενώπιον του ΔΠΔ τα αποδεικτικά στοιχεία ελέγχονται σε τρία στάδια: (1) υποβολή ή ταυτοποίηση- (2) αποδοχή- και (3) καθορισμός της βαρύτητας. Όλα τα αποδεικτικά στοιχεία υποβάλλονται, που σημαίνει ότι σημειώνονται στα πρακτικά πριν γίνουν επίσημα παραδεκτά, εκτός εάν είναι εκ πρώτης όψεως αναξιόπιστα.<sup>26</sup> Τα Τμήματα έχουν τη διακριτική ευχέρεια να αποφασίσουν πότε θέλουν να προβούν σε απόφαση σχετικά με το παραδεκτό των αποδεικτικών στοιχείων - μπορούν να το κάνουν κατά τη διάρκεια της δίκης, καθώς τα αποδεικτικά στοιχεία παρουσιάζονται από τους διαδίκους, ή να περιμένουν μέχρι την τελική τους απόφαση.<sup>27</sup> Η πλειονότητα των τμημάτων έχει επιλέξει το τελευταίο. Έτσι, όταν οι διάδικοι κλείνουν τις υποθέσεις τους, δεν γνωρίζουν ποια αποδεικτικά στοιχεία θα γίνουν δεκτά και ποια, αν υπάρχουν, θα αποκλείονται.

Ο αποκλεισμός αποδεικτικών στοιχείων είναι σπάνιος, δεδομένου ότι οι διεθνείς δικαστές έχουν δείξει προτίμηση στην αποδοχή ενός αποδεικτικού στοιχείου, αλλά μπορούν ωστόσο να επιλέξουν να του δώσουν μικρή ή καθόλου βαρύτητα. Έχει υπάρξει, ωστόσο, τα τελευταία χρόνια, αξιοσημείωτη αύξηση του αποκλεισμού των αποδεικτικών

---

<sup>26</sup> Prosecutor v. Bemba, Case No. ICC-01/05-01/08-1386 OA 5 OA 6, Judgment on the appeals of Mr Jean-Pierre Bemba Gombo and the Prosecutor against the decision of Trial Chamber III entitled “Decision on the admission into evidence of materials contained in the prosecution’s list of evidence” (May 3, 2011)

<sup>27</sup> Prosecutor v. Bemba, Case No. ICC-01/05-01/08-1386 OA 5 OA 6, ό. π., παρ.37. “The Trial Chamber has the power to rule or not on relevance or admissibility when evidence is submitted to the Chamber.” Id. Accordingly, it may decide either (i) to make the ruling on relevance and/or admissibility of the evidence at the time of its submission and defer the determination of its probative value to the end of the trial, or (ii) to defer this ruling to the end of the proceedings, making it ‘part of its assessment of the evidence when it is evaluating the guilt or innocence of the accused person.’”

στοιχείων, ιδίως για στοιχεία νέων μέσων που η πηγή τους δεν είναι ορθή. Ενώ τα περισσότερα Τμήματα επιλέγουν να αποφανθούν επί του παραδεκτού στην τελική απόφαση, μερικά τμήματα έχουν προβεί σε εξαιρέσεις για ορισμένα αποδεικτικά στοιχεία. Τέτοιες εξαιρέσεις συμβαίνουν όταν πρόκειται για ψηφιακά αποδεικτικά στοιχεία και είναι κεντρικής σημασίας για την υπόθεση της κατηγορούσας αρχής. Για παράδειγμα, στην υπόθεση Bemba et al, παρά την απόφασή του να περιμένει μέχρι την οριστική απόφαση για να αποφανθεί για το παραδεκτό, το Τμήμα Πρώτου Βαθμού έκανε εξαίρεση για αποδεικτικά στοιχεία, όπως τα δεδομένα κλήσεων, τηλεφωνικές υποκλοπές από τις ολλανδικές αρχές και οικονομικά αρχεία που προέρχονται από την Western Union, δεδομένου ότι αυτοί οι νεότεροι τύποι αποδεικτικών στοιχείων ήταν πρωτοφανή στο ΔΠΔ.<sup>28</sup>

Σύμφωνα με το άρθρο 69 παρ. 4 του ΚΡΔΠΔ<sup>29</sup> για να γίνει δεκτό ένα στοιχείο ως αποδεικτικό, πρέπει να πληροί μια δοκιμή τριών μερών που περιλαμβάνει: (i) *συνάφεια*, (ii) *αποδεικτική αξία* και (iii) *απουσία ζημιολόγου αποτελέσματος*.<sup>30</sup>

Όσον αφορά το πρώτο σκέλος<sup>31</sup> το ΔΠΔ ορίζει τη *συνάφεια* ως το να κάνει την «ύπαρξη ενός επίμαχου γεγονότος περισσότερο ή λιγότερο πιθανή». Το πρόσωπο ή ο οργανισμός που εισάγει τα αποδεικτικά στοιχεία, η αληθοφάνεια και η σαφήνεια που προκύπτει από τη σύνδεση με το υπό εξέταση θέμα είναι ζωτικής σημασίας. Με άλλα λόγια, τα αποδεικτικά στοιχεία μπορούν να θεωρηθούν συναφή εάν είναι εκ πρώτης όψεως συναφή με την υπόθεση.

Η *αποδεικτική αξία*, το δεύτερο σκέλος, αποτελείται από δύο μέρη: α) την αξιοπιστία του στοιχείου και β) τον βαθμό στον οποίο το στοιχείο είναι πιθανό να

---

<sup>28</sup> Prosecutor v. Bemba, Case No. ICC-01/05-01/13-1854, Decision on Requests to Exclude Western Union Documents and other Evidence Pursuant to Article 69(7), (Apr. 29, 2016) και Prosecutor v. Bemba, Case No. ICC-01/05-01/13-1855, Decision on Requests to Exclude Dutch Intercepts and Call Data Records (Apr. 29, 2016).

<sup>29</sup> Rome Statute, ό. π., 69 παρ. 4 “The Court may rule on the relevance or admissibility of any evidence, taking into account, inter alia, the probative value of the evidence and any prejudice that such evidence may cause to a fair trial or to a fair evaluation of the testimony of a witness, in accordance with the Rules of Procedure and Evidence.”

<sup>30</sup> Prosecutor v. Bemba, Case No. ICC-01/05-01/08-2299-Red, Public Redacted Version of “Decision on the Prosecution’s Application for Admission of Materials into Evidence Pursuant to Article 64(9) of the Rome Statute.

<sup>31</sup> Rome Statute, ό. π., Άρθρα 64 παρ.9a and 69 παρ. 4.

επηρεάσει τον προσδιορισμό ενός συγκεκριμένου ζητήματος. Ο σκοπός της αξιοπιστίας είναι να προσδιορίσει εάν ένα αποδεικτικό στοιχείο είναι αυτό που υποτίθεται ότι είναι. Η αξιοπιστία μπορεί να εξακριβωθεί με δύο τρόπους: με έλεγχο ταυτότητας, την προτιμώμενη μέθοδο, ή «άλλες μεθόδους».

Η αποδεικτική αξία νοείται γενικά ως το κατά πόσον ένα τεκμήριο είναι επαρκώς χρήσιμο για την απόδειξη ενός σημαντικού μέρους της δίκης.<sup>32</sup> Στην ουσία, η αποδεικτική αξία μετρά τον βαθμό στον οποίο το προσκομιζόμενο αποδεικτικό στοιχείο είναι πιθανό να επηρεάσει τον προσδιορισμό ενός γεγονότος ή ζητήματος.<sup>33</sup> Σύμφωνα με το Άρθρο 69 παρ.4, η αποδεικτική αξία ενός στοιχείου πρέπει να εκτιμάται πριν αυτό γίνει δεκτό ως αποδεικτικό στοιχείο. Δεν υπάρχει εξαντλητικός κατάλογος κριτηρίων βάσει των οποίων αξιολογείται η αποδεικτική αξία. Αντιθέτως, "η αποδεικτική αξία καθορίζεται με βάση μια σειρά από εκτιμήσεις που αφορούν τα εγγενή χαρακτηριστικά του αποδεικτικού στοιχείου".<sup>34</sup> Συνεπώς, το Δικαστήριο πρέπει να σταθμίσει την αποδεικτική αξία του στοιχείου έναντι της επιζήμιας επίδρασής του στους κατηγορούμενους.

Ο σκοπός του *ελέγχου ταυτότητας* είναι να επιβεβαιωθεί ότι τα αποδεικτικά στοιχεία δεν έχουν παραποιηθεί. Το ΔΠΔ έχει αναπτύξει συγκεκριμένους δείκτες αυθεντικότητας για πληροφορίες ανοιχτού κώδικα, βίντεο, φωτογραφιών και ήχου. Όσον αφορά τις ανοιχτές πηγές, απαιτούνται επαληθεύσιμες πληροφορίες που καθορίζουν πού αποκτήθηκε το αντικείμενο ή εάν δεν είναι πλέον διαθέσιμο στο κοινό, τότε την ημερομηνία και την τοποθεσία απόκτησης. Για βίντεο, φιλμ, φωτογραφικά ή ακουστικά, συνιστάται η απόδειξη της προέλευσης και της ακεραιότητάς τους (ότι δεν έχουν τροποποιηθεί ψηφιακά). Το ΔΠΔ απαιτεί να επισυνάπτονται μεταδεδομένα σε όλες τις υποβολές, καθώς και τεκμηρίωση που δείχνει την αλυσίδα φύλαξης-προέλευση (chain of custody),<sup>35</sup> την ταυτότητα της πηγής, τον αρχικό συγγραφέα και πληροφορίες παραλήπτη, και τον αντίστοιχο οργανισμό του συγγραφέα και του παραλήπτη.

---

32 Wex. n.d. (2022). "Probative Value." *Wex Legal Information Institute (LII), Cornell Law School*.

33 Nikita Mehandru, Alexa Koenig. (2019). Open source evidence and the international criminal court, *Harvard Human Rights Journal*.

34 Prosecutor v. Germain Katanga and Mathieu Ngudjolo Chui. Trial Chamber II. "Decision on the Prosecutor's Bar Table Motions." ICC-01/04-01/07. (2010), παρ. 13.

35 Ashouri, Aida, Caleb Bowers, and Cherrie Warden. (2014). "An Overview of the Use of Digital Evidence in International Criminal Courts." *Digital Evidence and Electronic Signature Law Review* 11 (0): 115–27.

Το ΔΠΔ προσφέρει επίσης *εναλλακτικές μεθόδους ελέγχου ταυτότητας*, που μπορούν να καθορίσουν την αποδεικτική αξία του αντικειμένου. Ο προσδιορισμός της αξιοπιστίας και της προέλευσης, της αλυσίδας φύλαξης και του περιεχομένου των αποδεικτικών στοιχείων είναι ζωτικής σημασίας. Οι εμπειρογνώμονες συχνά καλούνται να διατυπώσουν ποιες πληροφορίες παρέχουν τα αποδεικτικά στοιχεία, σε σχέση με ό,τι είναι θέμα απλής εικασίας. Η τελική βαρύτητα που δίνεται σε αυτά τα αποδεικτικά στοιχεία είναι η ύψιστη εξέταση, καθώς οι περισσότερες σχετικές πληροφορίες θα γίνονται δεκτές.

Το άρθρο 52 του ΚΡΔΠΔ δημιούργησε τον Κανονισμό του Δικαστηρίου για να διατυπώσει τα στοιχεία που είναι απαραίτητα για την "συνήθη λειτουργία του Δικαστηρίου". Σύμφωνα με τον κανονισμό, το Δικαστήριο διέταξε τη δημιουργία "ενός αξιόπιστου, ασφαλούς και αποτελεσματικού ηλεκτρονικού συστήματος που θα υποστηρίζει την καθημερινή δικαστική και λειτουργική του διαχείριση και τις διαδικασίες του".<sup>36</sup> Στη συνέχεια, δημιουργήθηκε το Ενιαίο Τεχνικό Πρωτόκολλο ή (E-Court Protocol" ή "Protocol"), το οποίο χρησιμεύει ως τεχνικό πρωτόκολλο και μέσο για τον προσδιορισμό της γνησιότητας των ψηφιακών αποδεικτικών στοιχείων.<sup>37</sup>

Όσον αφορά το τρίτο σκέλος της δοκιμασίας, η παραδοχή των αποδεικτικών στοιχείων *δεν πρέπει να έχει καμία επιβλαβή επίδραση στα δικαιώματα του κατηγορουμένου*. Τα αποδεικτικά στοιχεία ανοιχτού κώδικα ενδέχεται να εγείρουν σημαντικές ανησυχίες σε

---

*Salzburg Workshop on Cyber Investigations*, διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://journals.sas.ac.uk/deeslr/article/view/2130/2060>, σελ.10 (Chain of custody, or provenance, is defined as "[t]he movement and location of real evidence, and the history of those persons who had it in their custody, from the time it is obtained to the time it is presented in court." Establishing provenance requires both "testimony of continuous possession" and testimony "that the object remained in substantially the same condition" during each individual's possession).

<sup>36</sup> International Criminal Court, Regulations of the Court, ICC-BD/01-05-16, διαθέσιμο στην διεύθυνση: <https://www.icc-cpi.int/news/regulations-court>

<sup>37</sup> Unified Technical Protocol ('E-court Protocol') for the Provision of Evidence, Witness and Victims Information in Electronic Form. ICC-01/14-01/18-64-Anx 23-01-2019 (Το ΔΠΔ χρησιμοποιεί ηλεκτρονικό σύστημα για την καθημερινή υποστήριξη των δικαστικών διαδικασιών σύμφωνα με τον κανονισμό 26, παρ.1 του Κανονισμού του Δικαστηρίου. Έχει σχεδιαστεί για να εξασφαλίσει ότι όλες οι απαραίτητες πληροφορίες είναι διαθέσιμες ηλεκτρονικά κατά τη διάρκεια της διαδικασίας στο Δικαστήριο. Για το σκοπό αυτό, το Πρωτόκολλο ορίζει τα πρότυπα σύμφωνα με τα οποία οι διάδικοι θα πρέπει να προετοιμάσουν και να παράσχουν αποδεικτικά στοιχεία, πιθανά αποδεικτικά στοιχεία και υλικό σε ηλεκτρονική μορφή στο Δικαστήριο. Επιπλέον, το Πρωτόκολλο ορίζει τα μεταδεδομένα που θα πρέπει να συνοδεύουν το υλικό που υποβάλλεται. Αυτά τα πρότυπα έχουν σχεδιαστεί για να ελαχιστοποιήσουν το κόστος διαχείρισης εγγράφων και τεχνολογίας για τους συμμετέχοντες και το Δικαστήριο και να καταστεί δυνατή η αποτελεσματική διαχείριση των διαδικασιών).



αυτόν τον τομέα, ειδικά εάν οι υποκείμενες πληροφορίες έχουν συγκεντρωθεί με τέτοιο τρόπο ώστε να φαίνονται καθοριστικές για την υπόθεση.

Στάθμιση της αποδεικτικής αξίας έναντι του επιζήμιου αποτελέσματος: Σύμφωνα με το Άρθρο 69 παρ.4 του ΚΡΔΠΔ και τον Κανόνα 63 παρ.2, τα αποδεικτικά στοιχεία που προσκομίζονται πρέπει να είναι "επαρκώς συναφή και αποδεικτικά ώστε να αντισταθμίζουν κάθε επιζήμιο αντίκτυπο ή αποτέλεσμα που θα μπορούσε να προκαλέσει η αποδοχή τους".<sup>38</sup> Με άλλα λόγια, η βαρύτητα που αποδίδεται στα αποδεικτικά στοιχεία πρέπει να σέβεται πλήρως τα δικαιώματα όλων των διαδίκων και να μην είναι προφανώς άδικη για την πολιτική αγωγή ή την υπεράσπιση ή να θίγει τη συνολική δικαιοσύνη της δίκης.

Στην πράξη τα περισσότερα αποδεικτικά στοιχεία γίνονται συνήθως δεκτά και τυχόν ερωτήματα σχετικά με τη συνάφεια, την αποδεικτική αξία και τη βλαπτική τους επίδραση αντιμετωπίζονται στη συνέχεια κατά τη φάση της αξιολόγησης, όταν το Δικαστήριο εκτιμά τη βαρύτητα που πρέπει να αποδοθεί στο συγκεκριμένο αποδεικτικό στοιχείο.<sup>39</sup>

### 1.3.2 Ο αποκλεισμός των αποδεικτικών στοιχείων και η εκτίμηση της βαρύτητας τους

Ο αποκλεισμός των αποδεικτικών στοιχείων προβλέπεται στο άρθρο 69 παρ.7 του ΚΡΔΠΔ<sup>40</sup>, το οποίο ορίζει ότι το Τμήμα πρέπει πρώτα να εξετάσει αν τα αποδεικτικά στοιχεία συλλέχθηκαν κατά παράβαση του καταστατικού συστήματος του Δικαστηρίου ή των διεθνώς αναγνωρισμένων ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Εάν μια τέτοια παραβίαση έχει συμβεί, το Τμήμα πρέπει στη συνέχεια να εξετάσει αν η παραβίαση αυτή "θέτει ουσιαστικές αμφιβολίες για την αξιοπιστία των αποδεικτικών στοιχείων" ή εάν η αποδοχή

---

<sup>38</sup> Prosecutor v. Jean-Pierre Bemba Gombo. Trial Chamber III. "Decision on the admission into evidence of items deferred in the Chamber's 'Decision on the Prosecution's Application for Admission of Materials into Evidence Pursuant to Article 64(9) of the Rome Statute.'" ICC-01/05-01/08. (June 27, 2013), παρ. 13.

<sup>39</sup> Lindsay Freeman. (2020). "Prosecuting Atrocity Crimes with Open Source Evidence: Lessons from the International Criminal Court." *In Digital Witness: Using Open Source Information for Human Rights Investigation, Documentation, and Accountability*, 1:48–67. Oxford, United Kingdom: Oxford University Press, σελ.50.

<sup>40</sup> Rome Statute, ό. π., Άρθρο 69 παρ.7 "Evidence obtained by means of a violation of this Statute or internationally recognized human rights shall not be admissible if: (a) The violation casts substantial doubt on the reliability of the evidence; or (b) The admission of the evidence would be antithetical to and would seriously damage the integrity of the proceedings".

των αποδεικτικών στοιχείων" θα ερχόταν σε αντίθεση και θα έθιγε σημαντικά την ακεραιότητα της διαδικασίας". Αν και αυτό φαίνεται να υπαγορεύει τον υποχρεωτικό αποκλεισμό των αποδεικτικών στοιχείων, στην πράξη οι δικαστές έχουν ευρεία διακριτική ευχέρεια ως προς τον τρόπο εφαρμογής της διάταξης αυτής.<sup>41</sup>

Σύμφωνα με το Τμήμα Προδικασίας, «οι δικαστές έχουν τη διακριτική ευχέρεια να αναζητήσουν σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση την κατάλληλη ισορροπία μεταξύ των θεμελιωδών αξιών του νόμου», όπως είναι το διεθνώς αναγνωρισμένο ανθρώπινο δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή.<sup>42</sup>

Ως προς τον καθορισμό της βαρύτητας των αποδεικτικών στοιχείων στο ΔΠΔ, τα αποδεικτικά στοιχεία μπορούν να χαρακτηριστούν με διάφορους τρόπους.<sup>43</sup> Ωστόσο, τα περισσότερα εγχειρίδια αποδεικτικού δικαίου προσδιορίζουν τέσσερις γενικές κατηγορίες αποδεικτικών στοιχείων: μαρτυρικά, έγγραφα, υλικά και εγκληματολογικά.<sup>44</sup> Ενώ όλα τα αποδεικτικά στοιχεία, ανεξαρτήτως κατηγορίας, περνούν από την ίδια τριμερή δοκιμασία για το παραδεκτό, ο προσδιορισμός της βαρύτητας είναι πιο διαφοροποιημένος.

Η εκτίμηση από το Τμήμα της βαρύτητας που πρέπει να αποδοθεί σε κάθε στοιχείο εξαρτάται από το είδος του αποδεικτικού στοιχείου. Το Τμήμα θα προσδιορίζει κάθε αποδεικτικό στοιχείο είτε ως άμεσο είτε ως έμμεσο, το τελευταίο περιλαμβάνει και τα αποδεικτικά στοιχεία από φήμες.<sup>45</sup> Τα άμεσα αποδεικτικά στοιχεία παρέχουν από πρώτο χέρι πληροφορίες που υποστηρίζουν την αλήθεια ενός ισχυρισμού.<sup>46</sup> Αντίθετα, τα

---

<sup>41</sup> Pitcher, K. M. (2016). Judicial responses to pre-trial procedural violations in international criminal proceedings, *University of Amsterdam*, σελ. 519 “[Article 69 (7) of the ICC Statute] provide[s] for an exclusionary discretion, whereby the determination to be made thereunder is a matter of fact and degree, entailing consideration of the particular circumstances of the case [...]”.

<sup>42</sup> Prosecutor v. Lubanga, Case No. ICC-01/04-01/06, Decision on the Confirmation of Charges, (29 January 2007).

<sup>43</sup> Τα αποδεικτικά στοιχεία μπορεί να είναι μάρτυρες, έγγραφα, υλικά ή εγκληματολογικά (Ιατροδικαστικά), απλός μάρτυρας ή εμπειρογνώμονας, άμεσα, έμμεσα ή περιστασιακά, ενισχυτικά ή τεκμηριωτικά, παραστατικά, στατιστικά, παισιωτικά, ενοχοποιητικά ή αθωωτικά κλπ.

<sup>44</sup> Ως εγκληματολογικά - Ιατροδικαστικά στοιχεία (Forensic evidence) μπορούν να οριστούν τα ποινικά αποδεικτικά στοιχεία που αποκτώνται με επιστημονικές μεθόδους, συμπεριλαμβανομένων των βαλλιστικών εξετάσεων, των εξετάσεων αίματος και των εξετάσεων DNA, τα οποία θα χρησιμοποιηθούν στο δικαστήριο. Εναλλακτικά, τα εγκληματολογικά αποδεικτικά στοιχεία μπορούν να οριστούν ολιστικά ως η εφαρμογή της επιστήμης στο πλαίσιο νομικών διαδικασιών.

<sup>45</sup> Prosecutor v. Muthaura, Kenyatta and Ali Case No. ICC-01/09-02/11-382-Red, Decision on the confirmation of charges, (Jan. 23, 2012), παρ. 82.

<sup>46</sup> Prosecutor v. Muthaura, Kenyatta and Ali, ό. π., παρ. 83.

αποδεικτικά στοιχεία που αποτελούν έμμεσες αποδείξεις απαιτούν ένα συμπέρασμα για να συνδεθούν με ένα συμπέρασμα γεγονότος. Τα Τμήματα έχουν δηλώσει ότι οι άμεσες αποδείξεις έχουν μεγαλύτερη αποδεικτική αξία από τις έμμεσες, οι οποίες έχουν χαμηλή αποδεικτική αξία, αν και σύμφωνα με τους κανόνες του Δικαστηρίου, οι έμμεσες αποδείξεις γίνονται δεκτές.<sup>47</sup>

Η εκτίμηση ως προς τη βαρύτητα που πρέπει να δοθεί σε ένα αποδεικτικό στοιχείο ποικίλλει επίσης ανάλογα με την κατηγορία του. Για την αξιολόγηση μαρτυρικών αποδεικτικών στοιχείων, το Δικαστήριο θα αξιολογήσει την αξιοπιστία του μάρτυρα και την αξιοπιστία της κατάθεσής του. Κατά την αξιολόγηση της προφορικής κατάθεσης ενός μάρτυρα, το Τμήμα θα εξετάσει το σύνολο της εξιστόρησης του μάρτυρα - τον τρόπο με τον οποίο αυτός ή αυτή έδωσε την μαρτυρία, την αληθοφάνεια της μαρτυρίας και τον βαθμό στον οποίο αυτό ήταν συναφές, μεταξύ άλλων, με άλλα αποδεικτικά στοιχεία της υπόθεσης.<sup>48</sup> Το Τμήμα θα αξιολογήσει την έκταση και τη σοβαρότητα της ασυνέπειας και τον αντίκτυπό της στη συνολική αξιοπιστία του μάρτυρα.<sup>49</sup> Κατά την αξιολόγηση της κατάθεσης των μαρτύρων εμπειρογνομόνων, το Τμήμα εξετάζει παράγοντες όπως "η αποδεδειγμένη ικανότητα του συγκεκριμένου μάρτυρα στον τομέα της εμπειρογνωμοσύνης του, οι μεθοδολογίες που χρησιμοποιήθηκαν, ο βαθμός στον οποίο τα πορίσματα συνάδουν με άλλα αποδεικτικά στοιχεία της υπόθεσης και η γενική αξιοπιστία των στοιχείων του εμπειρογνώμονα".<sup>50</sup>

Για την αξιολόγηση των αποδεικτικών εγγράφων, από την άλλη πλευρά, το Τμήμα θα εξετάσει την "προέλευση, την πηγή ή τον συντάκτη τους, καθώς και το ρόλο τους στα σχετικά γεγονότα, την αλυσίδα φύλαξης (chain of custody) από τη στιγμή της δημιουργίας του στοιχείου μέχρι την υποβολή του στο Τμήμα, καθώς και κάθε άλλη σχετική πληροφορία". Τα Τμήματα έχουν εξηγήσει ότι το βάρος της απόδειξης της αξιοπιστίας ενός εγγράφου φέρει ο διάδικος που ζητά την αποδοχή του. Εάν ένα έγγραφο κριθεί

---

<sup>47</sup> Prosecutor v. Bemba, Case No. ICC-01/05-01/08-3343, Judgment pursuant to Article 74 of the Statute, (Mar. 21, 2016), παρ. 39 "Nothing in the statutory framework prevents the Chamber from relying on circumstantial evidence."

<sup>48</sup> Prosecutor v. Lubanga, Case No. ICC-01/04-01/06-2842, Judgment pursuant to Article 74 of the Statute, (Mar. 14, 2012), παρ. 102.

<sup>49</sup> Prosecutor v. Lubanga, Case No. ICC-01/04-01/06-2842, ό. π., παρ. 102.

<sup>50</sup> Prosecutor v. Lubanga, Case No. ICC-01/04-01/06-2842, ό. π., παρ. 112.

αυθεντικό, αυτό σημαίνει ότι είναι αυτό που ισχυρίζεται ότι είναι, το οποίο είναι διαφορετικό από το προσδιορισμό ως προς το αν το περιεχόμενό του είναι αξιόπιστο. Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι ένα έγγραφο μπορεί να είναι γνήσιο αλλά παρ' όλα αυτά αναξιόπιστο.<sup>51</sup> Δεν υπάρχει αυστηρή απαίτηση ότι κάθε έγγραφο πρέπει να είναι επικυρωμένο επίσημα ή από μάρτυρα στο δικαστήριο. Τα Τμήματα έχουν εξηγήσει ότι: τα αντικείμενα μπορούν επίσης να είναι i) αυτοεπιβεβαιούμενα, εάν είναι επίσημα έγγραφα δημοσίως διαθέσιμα από επίσημες πηγές- ii) συμφωνημένα από τα μέρη ως αυθεντικά- iii) εκ πρώτης όψεως αξιόπιστα εάν φέρουν επαρκείς ενδείξεις αξιοπιστίας, όπως λογότυπο, επιστολόχαρτο, υπογραφή, ημερομηνία ή σφραγίδα, και φαίνεται να έχουν παραχθεί κατά τη συνήθη πορεία των δραστηριοτήτων των προσώπων ή οργανισμών που τα δημιούργησαν- ή (iv) σε περίπτωση που το ίδιο το αντικείμενο δεν φέρει επαρκείς ενδείξεις αξιοπιστίας, αποδεικνύεται ότι είναι αυθεντικό και αξιόπιστο από τον προσφέροντα με την παροχή επαρκών πληροφοριών που να επιτρέπουν στο επιμελητήριο να επαληθεύσει ότι τα έγγραφα είναι αυτό που προτίθεται ότι είναι.<sup>52</sup>

Ως προς τα ψηφιακά αποδεικτικά στοιχεία, τα περισσότερα θεωρούνται έγγραφα ή εγκληματολογικά αποδεικτικά στοιχεία, ανάλογα με το αν οποιαδήποτε ανάλυση ή επιστημονική διαδικασία έχει εφαρμοστεί για την επικύρωση ή την επαλήθευση του ψηφιακού στοιχείου. Ψηφιακές φωτογραφίες, αεροφωτογραφίες και δορυφορικές εικόνες, ψηφιακές ηχογραφήσεις και βιντεοσκοπήσεις, αρχεία κλήσεων, ηλεκτρονικά μηνύματα και άλλες ηλεκτρονικές επικοινωνίες ή αρχεία θεωρούνται αποδεικτικά στοιχεία και ως εκ τούτου αξιολογούνται με βάση τα ίδια κριτήρια όπως τα έντυπα έγγραφα. Εάν έχουν εφαρμοστεί διαδικασίες σε ψηφιακές πληροφορίες (π.χ. βελτίωση ήχου ή αύξηση φωτογραφιών) ή έχει συνταχθεί αναλυτικό προϊόν ή έκθεση εμπειρογνώμονα με τη χρήση ακατέργαστων ψηφιακών δεδομένων (π.χ. μια γεωγραφικά εντοπισμένη φωτογραφία ή ένας πίνακας ακολουθίας κλήσεων) αυτά τα αποδεικτικά στοιχεία ενδέχεται να πρέπει να εισαχθούν μέσω εμπειρογνώμονα, ο οποίος θα απαιτούσε την εκπλήρωση πρόσθετων προϋποθέσεων.

---

<sup>51</sup> Bemba, Judgment pursuant to Article 74 of the Statute, 2016, παρ. 247

<sup>52</sup> Bemba, Public Redacted Version of Admission of Materials into Evidence, παρ. 9.

Στο πλαίσιο αυτό, ορισμένα από τα νομικά ζητήματα που ανακύπτουν αφορούν τη συλλογή δορυφορικών εικόνων από εδάφη που δέχονται επιθέσεις και τη χρήση τους ως αποδεικτικών μέσων. Η Συνθήκη για το Διάστημα του 1967 (Outer Space Treaty of 1967) θεσπίζει στο άρθρο I την ελευθερία των κρατών να χρησιμοποιούν και να εξερευνούν το διάστημα, η οποία περιλαμβάνει την ελευθερία τους να εκτοξεύουν και να λειτουργούν δορυφόρους παρατήρησης της Γης.<sup>53</sup> Παρομοίως, οι αρχές τηλεπισκόπησης του ΟΗΕ του 1986 (UN Remote Sensing Principles of 1986) προβλέπουν την ελευθερία διεξαγωγής δραστηριοτήτων τηλεπισκόπησης χωρίς τη συγκατάθεση του κράτους στο οποίο γίνεται αυτή.<sup>54</sup> Οι δορυφορικές εικόνες παρέχουν πληροφορίες με γρήγορο και ακριβή τρόπο, οι οποίες δεν θα ήταν δυνατές με άλλα μέσα υπό τις παρούσες συνθήκες. Επιτρέπουν, επίσης, την επαλήθευση των γεγονότων με σκοπό την ενημέρωση του κοινού, ιδίως όταν οι αληθινές ειδήσεις είναι δύσκολο να φτάσουν σε ορισμένες περιοχές του κόσμου. Επιπλέον, οι εικόνες παρατήρησης της Γης θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν ως περαιτέρω απόδειξη εγκλημάτων πολέμου σε διεθνείς διαδικασίες, οι οποίες θα εξαρτώνται από το καταστατικό των εκάστοτε δικαστηρίων.

Ενδεικτικά, τόσο το Διεθνές Δικαστήριο όσο και το ΔΠΔ έχουν χρησιμοποιήσει δορυφορικές εικόνες για να βοηθήσουν την κρίση τους σε υποθέσεις που βρίσκονται ενώπιόν τους. Όσο πιο διαδεδομένη γίνεται η χρήση δορυφορικών δεδομένων, τόσο περισσότερα νομικά ζητήματα θα πρέπει να αντιμετωπιστούν, όπως η συλλογή εικόνων υψηλής ανάλυσης, τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας που συνδέονται με τις εικόνες τηλεπισκόπησης και το λογισμικό επεξεργασίας, καθώς και γενικά η πρόσβαση σε δεδομένα τηλεπισκόπησης και η διάδοσή τους. Προς το παρόν, θα πρέπει να επισημάνουμε τη χρήση της τηλεπισκόπησης προς όφελος και προς το συμφέρον της ανθρωπότητας,

---

<sup>53</sup> United Nations Office for Outer Space Affairs, General Assembly, RES 2222 (XXI) 1966, Treaty on Principles Governing the Activities of States in the Exploration and Use of Outer Space, including the Moon and Other Celestial Bodies, διαθέσιμο στη διεύθυνση: [https://www.unoosa.org/oosa/oosadoc/data/resolutions/1966/general\\_assembly\\_21st\\_session/res\\_2222\\_xxi.html](https://www.unoosa.org/oosa/oosadoc/data/resolutions/1966/general_assembly_21st_session/res_2222_xxi.html) [Remote Sensing: Η τεχνολογία που χρησιμοποιείται για τη συλλογή δεδομένων σχετικά με ένα αντικείμενο, έναν τόπο ή ένα φαινόμενο χωρίς πραγματική φυσική επαφή με αυτό είναι γνωστή ως τηλεπισκόπηση. Είναι η μέθοδος ανίχνευσης και σάρωσης των φυσικών χαρακτηριστικών ενός αντικειμένου, τόπου ή φαινομένου με τη μέτρηση της ανακλώμενης και εκπεμπόμενης ακτινοβολίας από αυτό σε απόσταση (συνήθως με τη βοήθεια δορυφόρου ή αεροσκάφους)].

<sup>54</sup> United Nations Office for Outer Space Affairs, General Assembly, A/RES/41/65 1986, Principles relating to Remote Sensing of the Earth from Outer Space, διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://digitallibrary.un.org/record/126423#record-files-collapse-header>

βασική αρχή του διεθνούς διαστημικού δικαίου, που κατοχυρώνεται στο άρθρο I της Συνθήκης για το Διάστημα.

Με βάση την περιορισμένη νομολογία που υπάρχει μέχρι σήμερα, τα ψηφιακά αποδεικτικά στοιχεία μπορούν να αποκλειστούν εάν η συλλογή τους παραβιάζει το καταστατικό ή ένα διεθνώς αναγνωρισμένο ανθρώπινο δικαίωμα, όπως το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή, και τα ψηφιακά αποδεικτικά στοιχεία μπορεί να έχουν μικρή βαρύτητα εάν οι δικαστές δεν κατανοήσουν τη σημασία τους ή αν δεν μπορούν να βρεθούν σωστά ή να αυθεντικοποιηθούν. Ενώ είναι γνωστές οι γενικές αρχές του τρόπου με τον οποίο θα αξιολογούνται τα ψηφιακά αποδεικτικά στοιχεία, οι αποφάσεις λαμβάνονται κατά περίπτωση και εξακολουθεί να υπάρχει ελάχιστη καθοδήγηση σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο τα Τμήματα θα αποφανθούν με βάση διαφορετικά σύνολα γεγονότων. Για την καλύτερη κατανόηση των εφαρμοστέων κανόνων και αρχών, το ακόλουθο κεφάλαιο εξετάζει την πιο σχετική νομολογία σχετικά με τα ψηφιακά και τεχνολογικά παραγόμενα αποδεικτικά στοιχεία στο ΔΠΔ.

## 1.4 Η μέχρι σήμερα ερευνητική πρακτική του ΔΠΔ - Νομολογιακή Περιπτώσιολογία

Αν και οι πρώτες υποθέσεις του ΔΠΔ βασίζονταν σε μεγάλο βαθμό σε καταθέσεις μαρτύρων, οι οποίες πολλές φορές αποδείχθηκαν προβληματικές, υπήρξε κάποια περιορισμένη χρήση εναλλακτικών τύπων αποδεικτικών στοιχείων.

### 1.4.1 Τα πρώτα βήματα στην συλλογή και αξιοποίηση DDE από το ΔΠΔ

Το ΔΠΔ είδε την πρώτη του υπόθεση λίγα χρόνια μετά την ίδρυσή του το 2002. Στην πρώτη δίκη κατά του Thomas Lubanga Dyilo παρουσιάστηκαν αποδεικτικά βίντεο για εγκλήματα που διαπράχθηκαν κατά τη διάρκεια της σύγκρουσης του 2002-2003 στην περιοχή Ιτούρι της ΛΔΚ. Τα αποδεικτικά βίντεο υποστήριζαν ότι ο Lubanga, ιδρυτής και ηγέτης της UPC είχε στρατολογήσει παιδιά κάτω των 15 ετών και τα χρησιμοποιούσε σε εχθροπραξίες. Οι εικόνες στο βίντεο υποδηλώνουν έντονα ότι ορισμένοι από τους στρατιώτες ήταν παιδιά και το 2012, ο Lubanga καταδικάστηκε σε δεκατέσσερα χρόνια φυλάκιση, με βάση εν μέρει αυτά τα κρίσιμα στοιχεία.<sup>55</sup>

Στην υπόθεση Εισαγγελία κατά Katanga και Ngudjolo, στη δεύτερη δίκη, η Εισαγγελία αντιμετώπισε ζητήματα με την αξιοπιστία των μαρτύρων και τη χρήση διεφθαρμένων μεσαζόντων. Ως εκ τούτου, μετά την ακρόαση επιβεβαίωσης των κατηγοριών, και ακόμη και μετά το πέρας των προθεσμιών, η Εισαγγελία συνέχισε την έρευνά της, αποστέλλοντας μια αποστολή εμπειρογνομόνων για να εξετάσει το "Institut de Borogo" στην περιοχή Ituri τον Μάρτιο του 2009, περίπου επτά μήνες πριν από την προγραμματισμένη έναρξη της δίκης.

Από την έρευνα προέκυψε πρόσθετο υλικό το οποίο ο Εισαγγελέας ζήτησε να γίνει δεκτά ως αποδεικτικά στοιχεία, τα οποία περιλάμβαναν μια ψηφιακή οπτική απεικόνιση 360 μοιρών του "Ινστιτούτου" με έκθεση του τεχνικού που τη δημιούργησε και πάνω από 200 φωτογραφίες που τράβηξε drone - έκθεση βαλλιστικού εμπειρογνώμονα

---

<sup>55</sup> Prosecutor v. Lubanga, Case No. ICC-01/04-01/06-2842, Judgment pursuant to Article 74 of the Statute, (14 March 2012).

συνοδευόμενη από βίντεο του τόπου του εγκλήματος και των σχετικών φυσικών αποδεικτικών στοιχείων, όπως κάλυκες- ιατροδικαστική έκθεση σχετικά με ανάλυση αίματος και δείγματα αίματος- και ιατροδικαστική έκθεση σχετικά με την εκταφή και αυτοψία των ανθρώπινων λειψάνων, καθώς και βίντεο και εκατοντάδες φωτογραφίες της διαδικασίας εκταφής.<sup>56</sup> Επιδίωξαν, επίσης, να προσθέσουν τέσσερις εμπειρογνώμονες στον κατάλογο των μαρτύρων: έναν visual technician, έναν εμπειρογνώμονα βαλλιστικής, έναν ειδικό στην μορφολογική ανάλυση των ιχνών αίματος και έναν εμπειρογνώμονα DNA.

Η Εισαγγελία αιτιολόγησε την καθυστερημένη υποβολή, εν μέρει, με την κατάσταση ασφαλείας η οποία, όπως είπε, την εμπόδισε να προβεί νωρίτερα σε αυτά τα ερευνητικά βήματα. Η υπεράσπιση αμφισβήτησε την εγκυρότητα της αιτιολογίας της κατηγορούσας αρχής για το ότι δεν ήταν σε θέση να διενεργήσει την εξέταση νωρίτερα και υποστήριξε ότι η πολυπλοκότητα των εκθέσεων απαιτούσε τη συνδρομή counter-expertise. Επιπλέον, δεδομένου ότι είχαν περάσει έξι χρόνια από τα φερόμενα ως γεγονότα, η υπεράσπιση υποστήριξε ότι υπήρχαν σοβαρές ανησυχίες σχετικά με την απώλεια και την αλλοίωση των φυσικών αποδεικτικών στοιχείων που είχαν συλλεχθεί.<sup>57</sup>

Το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι η φωτογραφική αναπαράσταση θα μπορούσε να το βοηθήσει να απεικονίσει το "Institut" και το περιβάλλον του, αλλά σημείωσε ότι είχε πολύ περιορισμένη αποδεικτική αξία.<sup>58</sup> Συζήτησε, επίσης, την περιορισμένη αποδεικτική αξία των συμπερασμάτων των εκθέσεων λόγω της υποβάθμισης των αποδεικτικών στοιχείων στα οποία βασίζονταν. Το Τμήμα κατέληξε στο συμπέρασμα ότι, δεδομένης της μάλλον περιορισμένης συνάφειας των πληροφοριών που περιείχαν οι εκθέσεις, θα μπορούσε να επιτρέψει την καθυστερημένη προσθήκη τους μόνο εάν η προστιθέμενη αξία των πληροφοριών υπερέβαινε τις διαδικαστικές επιπτώσεις στα δικαιώματα δίκαιης δίκης του κατηγορουμένου που προκαλούνται από την καθυστερημένη γνωστοποίηση.<sup>59</sup> Το Τμήμα

---

<sup>56</sup> Prosecutor v. Germain Katanga and Mathieu Ngudjolo Chui, Decision on the disclosure of evidentiary material relating to the Prosecutor's site visit to Bogoro on 28,29 and 31 March 2009 (ICC-01/04-01/07-1305,1345,1360,1401,1412 and 1456), (7 October 2009).

<sup>57</sup> Prosecutor v. Germain Katanga and Mathieu Ngudjolo Chui, ό. π., παρ. 9.

<sup>58</sup> Prosecutor v. Germain Katanga and Mathieu Ngudjolo Chui, ό. π., παρ. 39 "It is simply a tool for orientation, just like a diagram or drawing".

<sup>59</sup> Prosecutor v. Germain Katanga and Mathieu Ngudjolo Chui, ό. π., παρ.56.



έκανε δεκτή την οπτική αναπαράσταση, αλλά απέκλεισε τις υπόλοιπες, αναγνωρίζοντας ότι ενώ ήταν σχετικές, το Τμήμα δεν είχε πειστεί ότι οι εκθέσεις εμπειρογνομόνων προσέφεραν σημαντικά πιο πειστικά αποδεικτικά στοιχεία από αυτά που είχαν προηγουμένως αποκαλυφθεί.

Επιπλέον, στην απόφασή του, το Δικαστήριο επέπληξε την Εισαγγελία για την μονομερή επιλογή και καθοδήγηση των εμπειρογνομόνων χωρίς να ενημερώσει ή να συμβουλευτεί κατάλληλα την υπεράσπιση. Το Τμήμα ήταν της άποψης ότι ο αντίδικος θα πρέπει, στο μέτρο του δυνατού, να καλείται να συμμετέχει στην πραγματογνωμοσύνη από ένα πρώιμο στάδιο και μετά, και ότι η υπεράσπιση θα πρέπει να είναι σε θέση να σχολιάζει τις εργασίες των εμπειρογνομόνων.<sup>60</sup> Το Τμήμα εξήγησε ότι η έγκαιρη συμμετοχή όλων των διαδίκων αποτρέπει το ενδεχόμενο να βρεθούν αιφνιδιαστικά αντιμέτωποι με πορίσματα.<sup>61</sup>

Μετά τις υποθέσεις Katanga και Ngudjolo, η διενέργεια ερευνητικών αποστολών από νωρίς αποτελεί μέρος όλων των σχεδίων ερευνών της Εισαγγελίας. Κατά τη διάρκεια των συλλήψεων του Jean-Pierre Bemba Gombo το 2008 και του Callixte Mbarushimana το 2010, οι ανακριτές κατασχέσαν ηλεκτρονικό υλικό όπως φορητούς υπολογιστές και κινητά τηλέφωνα από τους κατηγορούμενους. Ωστόσο, η Εισαγγελία δεν προσέφερε ψηφιακά αποδεικτικά στοιχεία από αυτές τις πηγές στις ακροάσεις ή στη δίκη. Αυτό θα μπορούσε να οφείλεται στο γεγονός ότι δεν είχαν την ικανότητα και τους πόρους για να κάνουν ενδελεχή ψηφιακή εγκληματολογική έρευνα, ή επειδή δεν βρήκαν σχετικό υλικό με αποδεικτική αξία στις συσκευές.<sup>62</sup>

---

<sup>60</sup> Prosecutor v. Germain Katanga and Mathieu Ngudjolo Chui, ό. π, παρ. 68.

<sup>61</sup> Prosecutor v. Germain Katanga and Mathieu Ngudjolo Chui, ό. π, παρ.74. “This unfortunate situation could have been almost entirely avoided if the Prosecution had invited the Defense to take part in the expert mission to Bogoro from the beginning, as the Chamber had clearly requested.”

<sup>62</sup> Alexa Koenig et al. (2014), Digital Fingerprints: Using Electronic Evidence to Advance Prosecutions at the International Criminal Court, ό. π.

#### 1.4.2 Σταδιακή εξέλιξη και προσαρμογή στις εξελίξεις

Ωστόσο, μόνο μετά την έκδοση μερικών από τα Δικαστικά Τμήματα κρίσιμων αποφάσεων σχετικά με τις έρευνες που διενεργούνται από την Εισαγγελία, επικαλούμενες αδυναμίες λόγω της υπερβολικής εξάρτησης από μάρτυρες και της υποστήριξης σε άλλου είδους αποδεικτικά στοιχεία, η Εισαγγελία ανέπτυξε την εσωτερική της ικανότητα σε έρευνες.<sup>63</sup> Μέχρι το 2011, η Εισαγγελία ήταν σημαντικά καλύτερα εξοπλισμένη για να αντιμετωπίσει υποθέσεις στην Κένυα, στην Ακτή Ελεφαντοστού και στη Λιβύη, όπου η χρήση κινητών τηλεφώνων ήταν ευρέως διαδεδομένη.

Ως προς την έρευνα στο Νταρφούρ του Σουδάν, οι δορυφορικές εικόνες διαδραμάτισαν σημαντικό ρόλο στην παρακολούθηση της καύσης και της καταστροφής των χωριών, της μετακίνησης των πληθυσμών και της τοποθεσίας των Antonov, των αεροσκαφών που χρησιμοποιήθηκαν από την κυβέρνηση του Σουδάν. Η διαθεσιμότητα αυτών των δορυφορικών εικόνων οφείλεται, εν μέρει, στις τεράστιες προσπάθειες και τους πόρους που παρείχαν διάφορες ΜΚΟ για τη συλλογή αυτού του υλικού.<sup>64</sup> Η εισαγγελία παρουσίασε δορυφορικές εικόνες στις ακροάσεις επιβεβαίωσης των κατηγοριών για τις υποθέσεις Prosecutor v. Abdallah Banda Saleh Jerbo Jamus και Prosecutor v. Bahr Idriss Abu Garda, οι οποίες αφορούσαν επίθεση εναντίον μίας αφρικανικής ειρηνευτικής αποστολής στη Haskanita Military Group Site στο Νταρφούρ.<sup>65</sup> Αυτές οι νέες υποθέσεις προκάλεσαν αυξημένη ζήτηση για αποθήκευση, επεξεργασία και ανάλυση ψηφιακών στοιχείων. Πολλά από τα βίντεο που εμφανίζονται κατά τη διάρκεια των ακροάσεων επιβεβαίωσης και των δοκιμών σε αυτές τις περιπτώσεις ελήφθησαν με κινητές ψηφιακές συσκευές όπως κάμερες κινητών τηλεφώνων.

---

<sup>63</sup> Πχ υποθέσεις: Prosecutor v. Ngudjolo, Case No. ICC-01/04-02/12-3-tENG, Judgment pursuant to article 74 of the Statute (Dec. 18, 2012) και Prosecutor v. Mbarushimana, Case No. ICC-01/04-01/10-465-Red, Decision on the confirmation of charges (Dec. 16, 2011).

<sup>64</sup> Ανθρωπιστικές προσπάθειες για την συλλογή και την ανάλυση δορυφορικών εικόνων των φρικαλεοτήτων στο Νταρφούρ του Σουδάν περιλαμβάνει το Satellite Sentinel Project, Project «Crisis in Darfur» του Μουσείου Μνήμης του Ολοκαυτώματος των Ηνωμένων Πολιτειών σε συνεργασία με το Google Earth και το Project της Διεθνούς Αμνηστίας «Decode Darfur».

<sup>65</sup> Prosecutor v. Banda, Case No. ICC-02/05-03/09-121-Corr-Red, Public Redacted Version Corrigendum of the “Decision on the Confirmation of Charges” (Mar. 7, 2011).

Έτσι το 2013, ως απάντηση τόσο στην επικράτηση των ψηφιακών αποδεικτικών στοιχείων όσο και στις εκκλήσεις των δικαστών για ισχυρότερα αποδεικτικά στοιχεία, η Εισαγγελία ξεκίνησε μια νέα στρατηγική που επικεντρώθηκε σε έρευνες αορίστου χρόνου, με στόχο την επέκταση και την διαφοροποίηση της συλλογής αποδεικτικών στοιχείων και την εκμετάλλευση εναλλακτικών, μη βασισμένων σε μάρτυρες, μεθόδων συλλογής αποδεικτικών στοιχείων. Αυτή η νέα στρατηγική περιλάμβανε εστίαση στη βελτίωση της ικανότητας των ερευνητών για τη συλλογή και ανάλυση ψηφιακών αποδεικτικών στοιχείων και τη δέσμευση για τη δημιουργία μιας Ομάδας Ψηφιακής Εγκληματολογίας (a Digital Forensics Team) εντός της Μονάδας Επιστημονικής Ανταπόκρισης (Scientific Response Unit).<sup>66</sup>

Κατά συνέπεια, οι πιο πρόσφατες υποθέσεις στο ΔΠΔ ήταν πολύ ισχυρότερες σε αποδεικτικά στοιχεία σε σχέση με τις αρχικές υποθέσεις που επικεντρώθηκαν σε μάρτυρες. Τα τελευταία χρόνια τα τηλεπικοινωνιακά δεδομένα, όπως π.χ αρχεία δεδομένων κλήσεων, χάρτες ιστοτόπων κινητής τηλεφωνίας και παρακολουθήσεις τηλεφώνων, καθώς και email, αναρτήσεις στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και αρχεία οικονομικών συναλλαγών, όλα χρησιμοποιήθηκαν για περαιτέρω έρευνες, για επιβεβαίωση καταθέσεων μαρτύρων, και ενίσχυση των διώξεων στο ΔΠΔ. Ψηφιακές πληροφορίες από διαδικτυακό περιεχόμενο που δημιουργείται από χρήστες, δεδομένα καταναλωτών από επικοινωνίες, οι πάροχοι υπηρεσιών και τα δεδομένα γεωγραφικής θέσης γίνονται γρήγορα βασικά εργαλεία για τους διεθνείς ποινικούς ερευνητές.

---

<sup>66</sup> Alexa Koenig et al. (2014). Digital Fingerprints: Using Electronic Evidence to Advance Prosecutions at the International Criminal Court, ό. π.

## 2 Προκλήσεις από τη χρήση DDE στο ΔΠΔ

Η τεχνολογία διαμορφώνει την επόμενη γενιά αποδεικτικών εγγράφων στο δικαστήριο, αλλά τέτοια στοιχεία δεν είναι χωρίς ελαττώματα. Αν και τα ψηφιακά αποδεικτικά στοιχεία έχουν τη δυνατότητα να αλλάξουν τις ετυμηγορίες των υποθέσεων, ο σκεπτικισμός για την αυθεντικότητα, το στίγμα κατά των διαδικτυακών πηγών, η έλλειψη διεθνών νομικών καταρτισμένων στη συλλογή και ανάλυση αποδεικτικών στοιχείων ανοιχτού κώδικα και η απουσία μιας καθιερωμένης επιστημονικής κοινότητας με αξιοπιστία για την αξιολόγηση τέτοιων στοιχείων, εμποδίζει την πρόοδο.

Το ΔΠΔ δεν είναι προς το παρόν κατάλληλα προετοιμασμένο για να ανταποκριθεί στις προκλήσεις και τους κινδύνους που προκύπτουν κατά τον χειρισμό και την αξιοποίηση τέτοιων στοιχείων.<sup>67</sup>

Καταρχάς, ο εντοπισμός και η εξασφάλιση ηλεκτρονικών αποδεικτικών στοιχείων απαιτεί μηχανήματα (hardware) και λογισμικό (software). Αυτό θέτει μια πρόκληση. Καθώς η τεχνολογία εξελίσσεται, τα ψηφιακά δεδομένα ενδέχεται να μην είναι αναγνώσιμα σε όλα τα λειτουργικά συστήματα. Απαιτείται λοιπόν κάθε φορά σύγχρονος εξοπλισμός και ενημερωμένο λογισμικό.

### 2.1 Η πληθώρα και τρωτότητα των ψηφιακών πληροφοριών

Ένα χαρακτηριστικό γνώρισμα των ψηφιακών πληροφοριών είναι ότι μπορούν να δημιουργηθούν ή να αποθηκευτούν σε μια ηλεκτρονική συσκευή ή στο διαδίκτυο. Λόγω της εκτεταμένης φύσης του διαδικτύου, ο όγκος των διαθέσιμων πληροφοριών σε ψηφιακή μορφή είναι συνήθως μεγάλος. Αυτό μεγεθύνεται περαιτέρω όταν επεκτείνεται το γεωγραφικό πεδίο εφαρμογής. Για παράδειγμα, τον Οκτώβριο του 2021, η Διεθνής Κοινοπραξία Ερευνητών Δημοσιογράφων δημοσίευσε τα "Pandora Papers" που περιείχαν περισσότερα από 11,9 εκατομμύρια εμπιστευτικά οικονομικά έγγραφα από εταιρείες-

---

<sup>67</sup> Chelsea Quilling. (2022). The Future of Digital Evidence Authentication at the International Criminal Court, *Journal of Public and International Affairs*, διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://jpia.princeton.edu/news/future-digital-evidence-authentication-international-criminal-court>

βιτρίνες, έχοντας ένα συνδυασμένο σύνολο δεδομένων 2,94 terabytes.<sup>68</sup> Αυτό επιβαρύνει τους ερευνητές και τους δικηγόρους να επιλέξουν τι θα χρησιμοποιήσουν ως αποδεικτικό στοιχείο.

Τα τεχνολογικά άλματα στην υπολογιστική ισχύ και την αποθήκευση δεδομένων θα συνεχιστούν αναμφίβολα. Το World Economic Forum εκτιμά ότι μέχρι το 2025, ο κόσμος θα παράγει περίπου 1 δις gigabytes κάθε μέρα.<sup>69</sup> Ο τεράστιος όγκος δεδομένων που δημιουργείται στην ψηφιακή εποχή δημιουργεί σημαντικές προκλήσεις για τους ερευνητές του ΔΠΔ, οι οποίοι πρέπει να συλλέξουν, να πιστοποιήσουν, να επαληθεύσουν και να διατηρήσουν δυνητικά σχετικά δεδομένα που είναι εξαιρετικά παροδικά και ευάλωτα.

Οι ψηφιακές πληροφορίες μπορούν εύκολα να αλλοιωθούν ή να καταστραφούν και, ως εκ τούτου, πρέπει να διατηρούνται με μεγαλύτερη προσοχή. Αυτό μπορεί να είναι τόσο απλό όσο το να διαγράψει ο αρχικός δημιουργός την ανάρτηση από την πλατφόρμα κοινωνικής δικτύωσης ή τόσο τεχνικό όσο η χρήση μηχανικής μάθησης για την αλλοίωση του περιεχομένου αυτών των πληροφοριών. Τέτοιες παραποιήσεις μπορούν να οδηγήσουν στη διάδοση παραπληροφόρησης με τη μορφή ψευδών ειδήσεων.<sup>70</sup>

Σε μια ένοπλη σύρραξη, τα εμπόλεμα μέρη έχουν αξιοποιήσει ψευδείς ισχυρισμούς, (disinformation<sup>71</sup> και misinformation<sup>72</sup>) προς όφελός τους, αποδίδοντας λανθασμένα επιθέσεις, παραποιώντας ψηφιακές εικόνες ή βίντεο και διαστρεβλώνοντας σκόπιμα το πλαίσιο εικόνων, βίντεο ή ομιλιών με διαφορετικούς ή παραπλανητικούς τρόπους.

Για παράδειγμα, στην πρόσφατη σύγκρουση στην Αιθιοπία, τα μέρη παραποίησαν εικόνες προσθέτοντας σημαίες άλλων χωρών σε ακίνητες εικόνες, προσθέτοντας οπλικά συστήματα σε εικόνες και δημοσιεύοντας στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης παλιές εικόνες

---

<sup>68</sup> Díaz-Struck, Emilia. (2021). Pandora Papers: An offshore data tsunami – The Pandora Papers's 11.9 million records arrived from 14 different offshore services firms in a jumble of files and formats – even ink-on-paper – presenting a massive data-management challenge, *International Consortium of Investigative Journalists*.

<sup>69</sup> Desjardins, Jeff. (2019). “How Much Data Is Generated Each Day?” *World Economic Forum*.

<sup>70</sup> Manvita Gandhi. (2022). ‘Lawyering in the Digital Era’, *UWA International Law Society*, διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://www.perthilj.com/blog/lawyering-in-the-digital-era-46dsk>

<sup>71</sup> “deliberately misleading or biased information; manipulated narrative or facts; propaganda.” Dictionary.com

<sup>72</sup> “false information that is spread, regardless of whether there is intent to mislead” Dictionary.com

από άλλες συγκρούσεις και αποδίδοντάς τες σε αντίπαλα μέρη.<sup>73</sup> Το 2015, η ομάδα ερευνητικής δημοσιογραφίας Bellingcat μπόρεσε να αποδείξει ότι το Υπουργείο Άμυνας της Ρωσίας είχε παραποιήσει γεωχωρικές εικόνες που σχετίζονταν με την κατάρριψη της πτήσης MH17 των Malaysian Airlines, συμπεριλαμβανομένης της αλλοίωσης του εδάφους, της αφαίρεσης της παρουσίας ρωσικών στρατιωτικών οχημάτων και της απόκρυψης σημαντικών χαρακτηριστικών του τόπου συντριβής του αεροσκάφους με ψεύτικα σύννεφα.<sup>74</sup>

Επιπλέον, το 2014, ένα διαδικτυακό βίντεο με τίτλο "Syrian Hero Boy" έγινε "viral", το οποίο υποτίθεται ότι απεικόνιζε ένα νεαρό αγόρι από τη Συρία να σώζει ένα κορίτσι που είχε παγιδευτεί κατά τη διάρκεια ενεργών πυροβολισμών στον εμφύλιο πόλεμο της Συρίας. Το βίντεο κοινοποιήθηκε από πολλά μεγάλα μέσα ενημέρωσης και ενισχύθηκε περαιτέρω στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Ωστόσο, αργότερα αποκαλύφθηκε ότι το βίντεο είχε γυριστεί στα γυρίσματα της ταινίας Μονομάχος από έναν Νορβηγό σκηνοθέτη.<sup>75</sup>

Αλλά και η ευαισθησία στην αναπαραγωγή ψευδών πληροφοριών από έγκριτα ειδησεογραφικά πρακτορεία αποτελεί σημαντική πρόκληση για το ΔΠΔ. Στα αρχικά στάδια μιας δίκης, οι δικαστές είναι ανοιχτοί στο να ακούσουν στοιχεία από αναφορές των μέσων ενημέρωσης από μέσα με αντιληπτή νομιμότητα, όπως το BBC και οι New York Times, για να καθορίσουν το πλαίσιο ή να βοηθήσουν στην τεκμηρίωση της ακεραιότητας άλλων αποδεικτικών στοιχείων. Ενώ οι δικαστές μπορεί να σταθμίζουν την αποδεικτική αξία των αναφορών των μέσων ενημέρωσης, τα εν λόγω μέσα συμβάλλουν στη διαμόρφωση της κυρίαρχης αφήγησης που σχετίζεται με τα διεθνή εγκλήματα, διατρέχοντας τον κίνδυνο να εμποδώσουν δυνητικά παραπλανητικές ή ψευδείς πληροφορίες σε αυτόπτες μάρτυρες, ερευνητές και δικαστές. Τα λανθασμένα γεγονότα μπορεί να έχουν σοβαρές συνέπειες στη νομική σφαίρα. Στις ποινικές διαδικασίες, οι

---

<sup>73</sup> Peter Mwai. (2020). "Ethiopia's Tigray Conflict Sparks Spread of Misinformation", *BBC News*, διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://www.bbc.com/news/world-africa-54888234>.

<sup>74</sup> Higgins, Eliot. (2015). "New July 17th Satellite Imagery Confirms Russia Produced Fake MH17 Evidence.", *Bellingcat*, διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://www.bellingcat.com/news/uk-and-europe/2015/06/12/july-17-imagery-mod-comparison/>

<sup>75</sup> McDermott, Yvonne, Koenig, Alexa and Murray, Daragh. (2021). "Open Source Information's Blind Spot: Human and Machine Bias in International Criminal Investigations." *Journal of International Criminal Justice*, σελ.19.

λανθασμένες πληροφορίες θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε λανθασμένες καταδίκες, αποτυχία καταδίκης των δραστών σοβαρών εγκλημάτων και άλλες σοβαρές αποτυχίες της δικαιοσύνης.<sup>76</sup>

Δεδομένου, όπως αναλύθηκε ανωτέρω, του τεράστιου όγκου δυνητικά σχετικών δεδομένων που παράγονται κατά τη διάρκεια μιας ένοπλης σύρραξης στην ψηφιακή εποχή, δεν ήταν ποτέ πιο σημαντικό ή πιο δύσκολο να διακρίνουμε ποιες πληροφορίες είναι πραγματικές και ποιες ψεύτικες.

Επίσης, τα συστήματα ΑΙ είναι όλο και πιο ικανά να δημιουργούν πειστικές προσομοιώσεις αυθεντικών μέσων, συμπεριλαμβανομένων εξελιγμένων χειρισμών ήχου και βίντεο που ονομάζονται “deepfakes”.<sup>77</sup> Αυτές οι μορφές μέσων ενημέρωσης έχουν τη δυνατότητα να ενισχύσουν, να επεκτείνουν και να μεταβάλουν τα υφιστάμενα προβλήματα σχετικά με την εμπιστοσύνη στις πληροφορίες, την επαλήθευση των μέσων ενημέρωσης και την οπλοποίηση των διαδικτυακών χώρων.

Πώς μπορεί ένας δικαστής να διαπιστώσει ότι μια εικόνα είναι επεξεργασμένη μέσω ΑΙ και όχι πραγματική; Επιπλέον, εκτός από τους πολυάριθμους κινδύνους που επηρεάζουν τη γνησιότητα και την αξιοπιστία των αποδεικτικών στοιχείων, η αδιαφάνεια των αλγορίθμων ΑΙ εμποδίζει τη διαφάνεια, ενώ η μεροληψία στα δεδομένα μπορεί να οδηγήσει σε αποτελέσματα που εισάγουν διακρίσεις. Η απουσία τυποποιημένων κατευθυντήριων γραμμών σχετικά με τον τρόπο επαλήθευσης των αποδεικτικών στοιχείων που παράγονται με ΑΙ περιπλέκει τη διαδικασία λήψης αποφάσεων.<sup>78</sup>

Επίσης, πέραν της παραποίησης αποδεικτικών στοιχείων με ΑΙ, πλέον υπάρχουν αποδεικτικά στοιχεία που προέρχονται από τέτοια συστήματα. Αυτός ο νέος τύπος

---

<sup>76</sup> Lindsay Freeman. (2020). “Prosecuting Atrocity Crimes with Open Source Evidence : Lessons from the International Criminal Court.” In *Digital Witness : Using Open Source Information for Human Rights Investigation, Documentation, and Accountability*, 1:48–67. *Oxford, United Kingdom: Oxford University Press*, σελ.64.

<sup>77</sup> Zimdars, M., & McLeod, K. (Eds.). (2020). Fake news: understanding media and misinformation in the digital age. *The MIT Press*. "purposefully crafted, sensational, emotionally charged, misleading or totally fabricated information that mimics the form of mainstream news".

<sup>78</sup> Unesco. (2023). How to determine the admissibility of AI-generated evidence in courts?, διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://www.unesco.org/en/articles/how-determine-admissibility-ai-generated-evidence-courts>

αποδεικτικών στοιχείων θέτει διαδικαστικές προκλήσεις στα συστήματα ποινικής δικαιοσύνης σε όλο τον κόσμο, λόγω του γεγονότος ότι παραδοσιακά έχουν προσαρμοστεί για τις ανθρώπινες μαρτυρίες. Πώς η ΑΙ και τα δεδομένα που παράγει μπορούν να αξιολογηθούν ως προς την εγκυρότητα και την αξιοπιστία τους, ιδίως όταν τα δεδομένα που παρουσιάζονται στο δικαστήριο έχουν παραχθεί από τεχνολογία που αξιολογεί την ανθρώπινη συμπεριφορά, όχι σε μια προσπάθεια να παράγει απτά αποδεικτικά στοιχεία, αλλά μάλλον για να ικανοποιήσει μια συγκεκριμένη εμπορική ανάγκη, χωρίς να ληφθούν υπόψη ζητήματα που περιβάλλουν συστήματα ποινικής δικαιοσύνης;<sup>79</sup>

Μια άλλη σημαντική πρόκληση είναι η χρονική εμβέλεια πολλών διεθνών ποινικών υποθέσεων. Οι περισσότερες διεθνείς ποινικές δίκες δεν εκδικάζονται παρά μόνο χρόνια ή δεκαετίες μετά τη λήψη των αρχικών ψηφιακών αποδεικτικών στοιχείων. Αυτό σημαίνει ότι οι κίνδυνοι απώλειας ή/και παραποίησης δεδομένων αυξάνονται σημαντικά με την πάροδο του χρόνου.<sup>80</sup> Ο Brewster Kahle, ιδρυτής του Internet Archive, εκτιμά ότι η μέση διάρκεια ζωής μιας ιστοσελίδας είναι ενενήντα δύο ημέρες. Οι υπερσύνδεσμοι μπορεί να "σαπίσουν", οι ιστοσελίδες κατεβαίνουν, το υλικό δυσλειτουργεί ή παλαιώνεται και οι πληροφορίες μπορεί να χαθούν για πάντα.<sup>81</sup>

Το περιεχόμενο στις πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης κινδυνεύει πάντα να κατέβει από αλγορίθμους μηχανικής μάθησης για παραβιάσεις των όρων παροχής υπηρεσιών, ιδίως όταν πρόκειται για τεκμηρίωση σοβαρών παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, οι οποίες μπορεί να περιέχουν γραφικό ή βίαιο περιεχόμενο. Σε ένα βίντεο προς τους New York Times, ο Σύριος ακτιβιστής Hadi Al Khatib παρακάλεσε πλατφόρμες όπως το YouTube και το Facebook να βελτιώσουν τα συστήματα μετριασμού του περιεχομένου τους, αφού το 10% του αρχείου που τεκμηριώνει τη βία του συριακού εμφυλίου πολέμου, το οποίο ανέρχεται σε δεκάδες χιλιάδες βίντεο, χάθηκε από τις

---

<sup>79</sup> Sabine Gless. (2020). AI in the Courtroom: A Comparative Analysis Of Machine Evidence In Criminal Trials, *Georgetown Journal of International Law*, Vol. 51, No. 2

<sup>80</sup> Dubberley, Sam, Koenig, Alexa, and Murray, Daragh. (2020). "Introduction: The Emergence of Digital Witnesses." *In Digital Witness: Using Open Source Information for Human Rights Investigation, Documentation, and Accountability*, 1st ed., 3–11. *Oxford University Press*, σελ.144.

<sup>81</sup> Carlson, Frank. (2017). "Internet History Is Fragile. This Archive Is Making Sure It Doesn't Disappear." *PBS NewsHour*, διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://www.pbs.org/newshour/show/internet-history-fragile-archive-making-sure-doesnt-disappear>



αυτόματες κατεβάσεις του YouTube το 2017.<sup>82</sup> Οι κίνδυνοι απώλειας δεδομένων μειώνουν την ικανότητα του ΔΠΔ να εκπληρώνει τις βασικές δικαστικές λειτουργίες του. Χωρίς πρόσβαση σε κρίσιμα αποδεικτικά στοιχεία, το Δικαστήριο κινδυνεύει να επιτρέψει πρόωρες αθώσεις, ψευδείς κατηγορίες ή άλλες χαμένες ευκαιρίες για λογοδοσία και δικαιοσύνη.

---

<sup>82</sup> Khatib, Hadi Al, and Dia Kayyali. (2019). “Video: Opinion | YouTube Is Erasing History.” *The New York Times*, sec. Opinion, διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://www.nytimes.com/video/opinion/100000006702129/syria-youtube-content-moderation.html?smid=url-share>

## 2.2 Το πρόβλημα της αυθεντικοποίησης και επαλήθευσης των ψηφιακών πληροφοριών

Ενώ η νέα τεχνολογία υπόσχεται πολλά για τη μεταμόρφωση της δικαστικής διαδικασίας που σχετίζεται με τα διεθνή εγκλήματα με πολλούς τρόπους, το Δικαστήριο αντιμετωπίζει δυσκολίες με το πολύπλοκο έργο της πιστοποίησης και της επαλήθευσης των ψηφιακών αποδεικτικών στοιχείων.<sup>83</sup>

Σε αντίθεση με τις παραδοσιακές μορφές φυσικών αποδεικτικών στοιχείων, εγγράφων και μαρτυριών, τα ψηφιακά είναι πολύ πιο ευάλωτα σε αμφισβήτηση, πλαστογράφηση, αλλοίωση, χειραγώγηση και διαγραφή.<sup>84</sup> Ενώ η πλαστογράφηση μπορεί να αποτελεί ζήτημα στα έγγραφα και μαρτυρικά αποδεικτικά στοιχεία, τα περισσότερα ψηφιακά αποδεικτικά στοιχεία σήμερα είναι εκ φύσεως ψηφιακά, πράγμα που σημαίνει ότι μπορεί να μην υπάρχει αναλογικό έγγραφο ή υλικό για να ανατρέξει κανείς στον προσδιορισμό της αυθεντικότητας.

Στη δίκη κατά του Κονγκολέζου Thomas Lubanga που χρησιμοποιήθηκε μια βιντεοσκόπηση μεταξύ 2002 και 2003 για να αποδειχθεί ότι παιδιά εμφανώς κάτω των 15 ετών στρατολογούνταν ως στρατιώτες οι ερευνητές ήταν σε θέση να υποστηρίξουν το χρονικό πλαίσιο του βίντεο με βάση τον συγκεκριμένο σχηματισμό της κασέτας VHS στην οποία καταγράφηκαν τα βίντεο.<sup>85</sup> Αυτού του είδους η πιστοποίηση και η επαλήθευση δεν είναι δυνατή για τα βίντεο που ανεβαίνουν στο διαδίκτυο και δημοσιεύονται στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Επιπλέον, η εποχή της πληροφορίας έχει επιτρέψει ένα μολυσμένο σύστημα πληροφοριών - ένα σύστημα στο οποίο η σκόπιμη διάδοση παραπληρητικών ή ψευδών πληροφοριών και η ακούσια ενίσχυση της παραπληροφόρησης είναι συνηθισμένες. Αυτές οι πολυπλοκότητες ισχύουν για τα δεδομένα που παράγονται σε μια

---

<sup>83</sup> Chelsea Quilling, 2022, ό. π.

<sup>84</sup> Lindsay Freeman. (2021). “How to Prepare the International Criminal Court for Our Digital Future.”, *Opinio Juris* (blog), σελ.171.

<sup>85</sup> Ng, Yvonne. (2020). “How to Preserve Open Source Information Effectively.” In *Digital Witness : Using Open Source Information for Human Rights Investigation, Documentation, and Accountability*, 1st ed., 143–64. Oxford, United Kingdom: Oxford University Press, σελ. 143.

ένοπλη σύρραξη, όπου οι ταχέως μεταβαλλόμενες συνθήκες καθιστούν εξαιρετικά δύσκολη την αυθεντικοποίηση και την επαλήθευση των πληροφοριών.<sup>86</sup>

### 2.2.1 Η ευέλικτη προσέγγιση του ΔΠΔ ως προς το παραδεκτό των αποδεικτικών στοιχείων

Η αυθεντικοποίηση είναι τόσο ένας όρος κυβερνοασφάλειας όσο και ένας νομικός όρος που χρησιμοποιείται για να περιγράψει τη διαδικασία απόδειξης ότι ένα ψηφιακό αρχείο είναι γνήσιο ή όχι πλαστό. Ουσιαστικά, η αυθεντικοποίηση διασφαλίζει ότι το εν λόγω στοιχείο είναι αυτό που ισχυρίζεται ότι είναι και δεν έχει παραποιηθεί ή αλλοιωθεί. Η επαλήθευση είναι η διαδικασία που εξασφαλίζει ότι ένας ισχυρισμός ή μια δήλωση ισχυρισμού σε κάποιο μέσο επικοινωνίας είναι αξιόπιστος ή/και αληθινός.<sup>87</sup> Η επαλήθευση και ο έλεγχος ταυτότητας είναι σε μεγάλο βαθμό αλληλένδετες, αλλά διακριτές έννοιες. Για παράδειγμα, είναι δυνατόν ένα αυθεντικό ψηφιακό αρχείο να είναι είτε αληθινό είτε ψευδές- ωστόσο, ένα μη αυθεντικό αποδεικτικό στοιχείο θα πρέπει να θεωρείται κατά τεκμήριο μη επαληθεύσιμο, επειδή το εν λόγω ψηφιακό αρχείο έχει διαπιστωθεί ότι έχει πλαστογραφηθεί, παραποιηθεί ή αλλοιωθεί.

Ένας βασικός λόγος για τη σύμπτωση της γνησιότητας και της επαλήθευσης είναι η ευέλικτη προσέγγιση του ΔΠΔ ως προς το παραδεκτό των αποδεικτικών στοιχείων. Ενώ το ΚΡΔΠΔ επιχειρεί να εξισορροπήσει τις παραδόσεις του ευρωπαϊκού ηπειρωτικού δικαίου (κωδικοποιημένος νομικός κώδικας) και του αγγλοσαξονικού δικαίου (μη κωδικοποιημένο και βασιζόμενο στο δεδικασμένο) κατά την εννοιολόγηση της δίκαιης δίκης και της δέουσας διαδικασίας, το Δικαστήριο στηρίζεται σε μεγάλο βαθμό στην προσέγγιση του ευρωπαϊκού ηπειρωτικού συστήματος όσον αφορά την αποδεικτική διαδικασία.<sup>88</sup> Το ευρωπαϊκό ηπειρωτικό δίκαιο, και κατ' επέκταση το ΔΠΔ, ευνοεί ένα

---

<sup>86</sup> Ng, Yvonne. 2020, ό. π., σελ. 167.

<sup>87</sup> Dubberley, Sam, Koenig, Alexa, and Murray, Daragh. (2020). "Introduction: The Emergence of Digital Witnesses." In *Digital Witness: Using Open Source Information for Human Rights Investigation, Documentation, and Accountability*, 1st ed., 3–11. *Oxford University Press*, σελ.10.

<sup>88</sup> Jackson, John D., and Sarah J. Summers, eds. (2012). "The Common Law Tradition." In *The Internationalisation of Criminal Evidence: Beyond the Common Law and Civil Law Traditions*, 30–56. *Law in Context. Cambridge: Cambridge University Press*, σελ.33-39.

σύστημα "μέγιστης ευελιξίας" με πολύ λίγους περιορισμούς όσον αφορά το είδος των αποδεικτικών στοιχείων που μπορούν να γίνουν δεκτά.<sup>89</sup>

Σε συμφωνία με την ευρωπαϊκή ηπειρωτική διαδικασία, δεν υπάρχει σύστημα ενόρκων στο ΔΠΔ.<sup>90</sup> Οι διάδικοι υποβάλλουν προτεινόμενα αποδεικτικά στοιχεία στο Τμήμα και στη συνέχεια ο δικαστής εξετάζει τη συνάφεια και το παραδεκτό τους. Μόλις γίνουν δεκτά τα αποδεικτικά στοιχεία, ο δικαστής είναι υπεύθυνος για την κατάλληλη στάθμιση των αποδεικτικών στοιχείων, τη διαπίστωση των πραγματικών περιστατικών της υπόθεσης και την εφαρμογή του κατάλληλου νομικού κώδικα.

Στην πράξη, αυτό το ευέλικτο πρότυπο παραδεκτού σημαίνει ότι τα περισσότερα αποδεικτικά στοιχεία που είναι έστω και ελάχιστα σχετικά με την υπόθεση θα γίνουν πιθανότατα δεκτά.<sup>91</sup>

Για παράδειγμα, στην υπόθεση Εισαγγελέας κατά Jean-Pierre Bemba, η Εισαγγελία κατέθεσε δέκα ηχογραφήσεις ραδιοφωνικών εκπομπών για να τεκμηριώσει το ιστορικό και το πλαίσιο της σύγκρουσης. Όταν η υπεράσπιση πρόβαλε αντιρρήσεις για την αποδοχή αυτών των ηχογραφήσεων, το Τμήμα έκρινε ότι "οι ηχογραφήσεις που δεν έχουν επικυρωθεί στο δικαστήριο μπορούν ακόμη να γίνουν δεκτές, καθώς η επικύρωση στο δικαστήριο δεν είναι παρά ένας παράγοντας που το Τμήμα πρέπει να εξετάσει κατά τον προσδιορισμό της γνησιότητας και της αποδεικτικής αξίας ενός στοιχείου".<sup>92</sup> Ωστόσο, ο καθορισμός του παραδεκτού οποιουδήποτε αποδεικτικού στοιχείου δεν επηρεάζει την αποδεικτική βαρύτητα που του αποδίδει το Τμήμα. Η αποδεικτική βαρύτητα αναφέρεται στη σχετική σημασία που αποδίδεται σε ένα κομμάτι αποδεκτού αποδεικτικού στοιχείου

---

<sup>89</sup> Krzan, Bartłomiej. (2021). "Admissibility of Evidence and International Criminal Justice." *Revista Brasileira de Direito Processual Penal* 7 (1), διαθέσιμο στη διεύθυνση: <file:///C:/Users/nikip/Downloads/15-22-PB.pdf>, σελ.171

<sup>90</sup> Jackson, John D., and Sarah J. Summers, eds. (2012). "The Common Law Tradition." In *The Internationalisation of Criminal Evidence: Beyond the Common Law and Civil Law Traditions*, 30–56. Law in Context. *Cambridge: Cambridge University Press*, σελ.39. (Αντίθετα, η παράδοση του αγγλοσαξονικού δικαίου στηρίζεται σε ένα σύστημα ενόρκων, στο οποίο τα μέλη των ενόρκων δεν αναμένεται να είναι ειδικοί στον νομικό κώδικα, πράγμα που σημαίνει ότι υπάρχει βάσιμος λόγος να περιοριστεί το είδος των αποδεικτικών στοιχείων που γίνονται δεκτά στη διαδικασία, υπό τον φόβο ότι ορισμένα από αυτά μπορεί να είναι υπερβολικά επιζήμια για τον κατηγορούμενο ή τους κατηγορούμενους).

<sup>91</sup> Krzan, Bartłomiej, 2021, "Admissibility of Evidence and International Criminal Justice, ό. π., σελ. 172

<sup>92</sup> *Prosecutor v. Jean-Pierre Bemba Gombo. Trial Chamber III. "Decision on the admission into evidence of materials contained in the prosecution's list of evidence."* ICC-01/05-01/08. (2010), παρ. 17.

κατά τη λήψη απόφασης σχετικά με το αν ένα συγκεκριμένο ζήτημα έχει αποδειχθεί ή όχι. Ως εκ τούτου, σε αντίθεση με την αποδεικτική αξία, η βαρύτητα των αποδεικτικών στοιχείων αξιολογείται από τους δικαστές στο τέλος της δίκης, αφού ακούσουν το σύνολο των αποδεικτικών στοιχείων που έγιναν δεκτά στην υπόθεση.<sup>93</sup>

Δεδομένης της ευέλικτης προσέγγισης του Δικαστηρίου όσον αφορά τα αποδεικτικά στοιχεία, ο καθορισμός της γνησιότητας των αποδεικτικών στοιχείων εναπόκειται τελικά στη διακριτική ευχέρεια των δικαστών. Αυτό, ωστόσο, καθίσταται προβληματικό κατά την αξιολόγηση των ψηφιακών αποδεικτικών στοιχείων.

Στην υπόθεση *Prosecutor v. Jean-Pierre Bemba Gombo*, το ΔΠΔ επιβεβαίωσε ότι οι δικαστές δεν έχουν αυστηρή απαίτηση ή ευθύνη να αποφαινούνται ξεχωριστά για τη γνησιότητα των αποδεικτικών στοιχείων που παρουσιάζονται.<sup>94</sup> Η βασική αιτιολογία που έδωσε το Τμήμα στην εν λόγω υπόθεση ήταν η διευκόλυνση μιας δίκης και ταχείας δίκης, όπως απαιτείται από το Άρθρο 64 παρ. 2 του Καταστατικού.<sup>95</sup> Εάν τα προσφερόμενα στοιχεία, εκ πρώτης όψεως, είναι επαρκώς αυθεντικά ή αξιόπιστα, αυτό αρκεί για να γίνει δεκτό το στοιχείο.<sup>96</sup> Ωστόσο, όταν προκύπτουν διαφωνίες μεταξύ των διαδίκων, πρέπει να εξετάζεται η γνησιότητα των αποδεικτικών στοιχείων.<sup>97</sup>

## 2.2.2 Ο έλεγχος ταυτότητας των ψηφιακών αρχείων στο ηλεκτρονικό πρωτόκολλο του ΔΠΔ

Όσον αφορά το E-Court Protocol, το μεγαλύτερο μέρος του είναι μια σχετικά τυποποιημένη περιγραφή των συμβάσεων ονομασίας και των διαδικασιών για την προετοιμασία και την υποβολή εγγράφων στο ηλεκτρονικό σύστημα του δικαστηρίου.

---

<sup>93</sup> *Prosecutor v. Jean-Pierre Bemba Gombo*, 2010, ό. π., παρ. 9.

<sup>94</sup> *Prosecutor v. Jean-Pierre Bemba Gombo*, 2010, ό. π., παρ. 9.

<sup>95</sup> *Prosecutor v. Jean-Pierre Bemba Gombo*. Trial Chamber III. ICC-01/05-01/08, “Decision on the admission into evidence of items deferred in the Chamber’s ‘Decision on the Prosecution’s Application for Admission of Materials into Evidence Pursuant to Article 64(9) of the Rome Statute.’” (June 27, 2013), παρ. 2.

<sup>96</sup> *Prosecutor v. Jean-Pierre Bemba Gombo*, 2013, ό. π., παρ. 7.

<sup>97</sup> Ashouri, Aida, Caleb Bowers, and Cherrie Warden. (2014). “An Overview of the Use of Digital Evidence in International Criminal Courts.” *Digital Evidence and Electronic Signature Law Review* 11 (0): 115–27, *Salzburg Workshop on Cyber Investigations*, διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://journals.sas.ac.uk/deeslr/article/view/2130/2060>, παρ. 5

Ωστόσο, οι επιβαλλόμενες από το πρωτόκολλο μέθοδοι ελέγχου ταυτότητας χρήζουν προσεκτικής εξέτασης.

Το πρωτόκολλο απαιτεί όλα τα ψηφιακά αρχεία που αναρτώνται στο ηλεκτρονικό σύστημα να λαμβάνουν ψηφιακή υπογραφή η οποία "μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την επαλήθευση της γνησιότητας των αποδεικτικών στοιχείων, εάν αμφισβητηθεί η γνησιότητα".<sup>98</sup> Το πρωτόκολλο απαιτεί από τους υποβάλλοντες να πιστοποιούν τα αρχεία με έναν αλγόριθμο κατακερματισμού ψηφιακών υπογραφών που ονομάζεται MD5.<sup>99</sup> Ενώ είναι γενικά καλή πρακτική ασφάλειας για το Δικαστήριο να απαιτεί ψηφιακές υπογραφές για σκοπούς πιστοποίησης, η χρήση του MD5 θα πρέπει να θεωρηθεί ως πρόβλημα άμεσης και σοβαρής ανησυχίας για το ΔΠΔ.

Το MD5 είναι ένα πρόγραμμα συνάρτησης κατακερματισμού που δημιουργήθηκε αρχικά το 1992. Κάθε ψηφιακή υπογραφή παράγει μια "συνάρτηση κατακερματισμού" ή μια σειρά αριθμών και γραμμάτων που παράγονται από τον αλγόριθμο και είναι μοναδικές για το αρχείο ή το έγγραφο. Ο κατακερματισμός είναι μια μονόδρομη συνάρτηση - που σημαίνει ότι η διαδικασία που δημιούργησε τον κατακερματισμό δεν μπορεί να αντιστραφεί για να βρεθούν άλλα αρχεία που παράγουν την ίδια τιμή κατακερματισμού. Το MD5 χρησιμοποιεί ένα "ψηφιακό αποτύπωμα" 128 bit για τη δημιουργία αυτού του μονόδρομου κατακερματισμού, ο οποίος, σύμφωνα με τα σύγχρονα πρότυπα, είναι ένας σχετικά μικρός αριθμός bit. Η MD5 δεν πληροί μία από τις βασικές απαιτήσεις κάθε κρυπτογραφικής συνάρτησης κατακερματισμού - ότι θα πρέπει να είναι υπολογιστικά αδύνατο να βρεθούν δύο διαφορετικά αρχεία με την ίδια τιμή κατακερματισμού. Αυτό το φαινόμενο, όπου πολλά αρχεία έχουν ταυτόσημες συναρτήσεις κατακερματισμού, είναι

---

<sup>98</sup> Η ψηφιακή υπογραφή είναι ένας "μαθηματικός αλγόριθμος που χρησιμοποιείται συνήθως για την επικύρωση της γνησιότητας και της ακεραιότητας ενός μηνύματος". Οι ψηφιακές υπογραφές είναι μοναδικές για ένα συγκεκριμένο άτομο ή οντότητα και χρησιμοποιούνται για την προστασία και την ασφαλή πιστοποίηση της προέλευσης, της ακεραιότητας και της μη άρνησης του υπογράφοντος ενός ψηφιακού αρχείου.

<sup>99</sup> Unified Technical Protocol ('E-court Protocol') for the Provision of Evidence, ό. π., σελ.12.

γνωστό ως σύγκρουση.<sup>100</sup> Λόγω της γνωστής ευπάθειάς του στη σύγκρουση, μέχρι το 2008, το MD5 είχε αναγνωριστεί διεθνώς ως κρυπτογραφικά σπασμένο.<sup>101</sup>

Το 2011, η IETF, ο σημαντικότερος διεθνής οργανισμός διαδικτυακών πρωτοκόλλων, προειδοποίησε όλους τους χρήστες υπολογιστών ότι "το MD5 δεν είναι πλέον αποδεκτό σε περιπτώσεις που απαιτείται αντοχή στη σύγκρουση, όπως οι ψηφιακές υπογραφές".<sup>102</sup> Το 2012, οι ευπάθειες σύγκρουσης της MD5 αξιοποιήθηκαν μαζικά με ένα εξελιγμένο κακόβουλο λογισμικό με την ονομασία Flame, το οποίο εκείνη την εποχή θεωρήθηκε "μία από τις πιο σύνθετες απειλές που έχουν ανακαλυφθεί ποτέ".<sup>103</sup> Το Flame εκμεταλλεύτηκε την αδύναμη κρυπτογραφία του MD5 και εξαπάτησε τους μολυσμένους υπολογιστές, ώστε να πιστέψουν ότι το κακόβουλο λογισμικό παρουσίαζε μια έγκυρη ψηφιακή υπογραφή. Η επίθεση σύγκρουσης του Flame ανανέωσε τις εκκλήσεις των ερευνητών να σταματήσουν να χρησιμοποιούν το MD5 για την πιστοποίηση ψηφιακών υπογραφών για οποιονδήποτε σκοπό. Συνοψίζοντας, το MD5 είναι επικίνδυνα ξεπερασμένο και δεν μπορεί να το εμπιστευτεί κανείς ότι εκπληρώνει τη βασική λειτουργία της προβλεπόμενης χρήσης του - την πιστοποίηση ψηφιακών αρχείων.

Οι επιπτώσεις της ανασφάλειας του MD5 στο ΔΠΔ δεν μπορούν να υποτιμηθούν. Το MD5 καθιστά το αρχείο ψηφιακών αποδεικτικών στοιχείων του ΔΠΔ αναίτια ανασφαλές.<sup>104</sup> Η χρήση του MD5 όχι μόνο καθιστά τεχνικά αδύνατη την αυθεντικοποίηση των ψηφιακών αποδεικτικών στοιχείων, αλλά και υπονομεύει τη νομιμότητα του Δικαστηρίου και τον επαγγελματισμό της δικαστικής του διαδικασίας. Περαιτέρω, κάθε

---

<sup>100</sup> Wang, Xiaoyun, and Hongbo Yu. (2005). "How to Break MD5 and Other Hash Functions." In *Advances in Cryptology – EUROCRYPT*, edited by Ronald Cramer, 19–35. Lecture Notes in Computer Science. Berlin, Heidelberg: Springer, σελ.19-21.

<sup>101</sup> Dougherty, Chad R. (2009). "MD5 Vulnerable to Collision Attacks, Vulnerability Note VU#836068." Carnegie Mellon University, Software Engineering Institute, *CERT Coordination Center*.

<sup>102</sup> Internet Engineering Task Force (IETF). (2011). "Updated Security Considerations for the MD5 Message-Digest and the HMAC-MD5 Algorithms, διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://datatracker.ietf.org/doc/html/rfc6151>

<sup>103</sup> Lee, David. (2012). "Flame: Massive Cyber-Attack Discovered, Researchers Say.", *BBC News*, sec. Technology (Το Flame, που θεωρείται ευρέως ότι ήταν μια επίθεση που χρηματοδοτούσε το ιρανικό κράτος εναντίον του ίδιου του λαού του, μόλυνε δίκτυα στο Ιράν, το Ισραήλ, το Σουδάν, τη Συρία, τον Λίβανο, τη Σαουδική Αραβία και την Αίγυπτο, επιτρέποντας στους χάκερ να καταγράφουν ήχο, να παίρνουν στιγμιότυπα οθόνης, να ελέγχουν τις πληκτρολογήσεις και να ανοίγουν ευαίσθητα αρχεία).

<sup>104</sup> Lindsay Freeman. (2020). "Prosecuting Atrocity Crimes with Open Source Evidence: Lessons from the International Criminal Court." In *Digital Witness: Using Open Source Information for Human Rights Investigation, Documentation, and Accountability*, 1:48–67. Oxford, United Kingdom: Oxford University Press, σελ.57.

διάδικος που επιθυμεί να αμφισβητήσει τη γνησιότητα οποιουδήποτε ψηφιακού αποδεικτικού στοιχείου που υποβάλλεται στο Δικαστήριο θα μπορούσε να επισημάνει την καλά δημοσιοποιημένη και γνωστή ανασφάλεια του MD5 και να απορρίψει αμέσως το αποδεικτικό στοιχείο ως μη αυθεντικό, ακυρώνοντας ουσιαστικά τον τεράστιο χρόνο και την ενέργεια που δαπανήθηκε από την Εισαγγελία και την υπεράσπιση για τη συλλογή, την προστασία και την υποβολή αποδεικτικών στοιχείων στο Δικαστήριο.<sup>105</sup>

Από το 2012, το Δικαστήριο έχει αναθεωρήσει το πρωτόκολλο αρκετές φορές -με πιο πρόσφατη το 2023-<sup>106</sup> και εξακολουθεί να μην έχει αποσύρει το MD5 ή να μην έχει επικαιροποιήσει τα πρωτόκολλα ψηφιακών υπογραφών, καθώς όσες τροποποιήσεις έχουν γίνει είναι περιορισμένου πεδίου εφαρμογής.<sup>107</sup>

---

<sup>105</sup> Chelsea Quilling, 2022, ό. π.

<sup>106</sup> Prosecutor v. Alfred Yekatom and Patrice-Edouard Ngaïssona, ICC-01/14-01/18, Decision on the Updated E-court Protocol, 2 March 2023.

<sup>107</sup> Chelsea Quilling, 2022, ό. π.



## 2.3 Το κοινωνικό και χρονικό πλαίσιο του ψηφιακού περιεχομένου

Η επαλήθευση των ψηφιακών αποδεικτικών στοιχείων απαιτεί, επίσης, την κατανόηση του τρόπου με τον οποίο το πολιτιστικό και κοινωνικό πλαίσιο αλλάζει με την πάροδο του χρόνου.

Ένα παράδειγμα του πόσο κεντρική μπορεί να είναι η κατανόηση του πλαισίου είναι η δίωξη του ΔΠΔΡ στην υπόθεση Prosecutor v. Jean-Paul Akayesu σχετικά με τη γενοκτονία στη Ρουάντα.<sup>108</sup> Κατά τη διαδικασία της υπόθεσης, το τμήμα του ΔΠΔΡ σημείωσε ότι οι μάρτυρες της Ρουάντα ήταν συχνά διστακτικοί ή απρόθυμοι να επιβεβαιώσουν ξεκάθαρα ότι η λέξη Inyenzi στην επίσημη τοπική γλώσσα Kinyarwanda σήμαινε "κατσαρίδα".<sup>109</sup> Γλωσσικοί εμπειρογνώμονες βοήθησαν το Δικαστήριο να κατανοήσει ότι η Inyenzi, της οποίας η συνήθης σημασία είναι "κατσαρίδα", είχε μεταμορφωθεί με την πάροδο του χρόνου και είχε αποκτήσει μια υβριστική χροιά, αποδίδοντας τη λέξη "κατσαρίδα" σε όλους τους Τούτσι.<sup>110</sup> Χωρίς το πλαίσιο για να γνωρίζει ότι η λέξη αυτή είχε χρησιμοποιηθεί ως όπλο για την υποκίνηση της γενοκτονίας κατά των Τούτσι τη δεκαετία του 1990, το Τμήμα θα είχε χάσει ένα κρίσιμο στοιχείο της υπόθεσης. Στην ψηφιακή εποχή, η ταχεία ταχύτητα με την οποία εξελίσσονται οι διαδικτυακές νόρμες και η κωδικοποιημένη γλώσσα σημαίνει ότι το κοινωνικό και χρονικό πλαίσιο του ψηφιακού περιεχομένου που είναι δυνητικά σχετικό με μια υπόθεση του ΔΠΔ θα μπορούσε εύκολα να διαφύγει ή να παρεξηγηθεί.

Τα memes<sup>111</sup> διαδραματίζουν, επίσης, σημαντικό ρόλο στην επικοινωνία και τη δημιουργία πολιτισμικών αφηγήσεων γύρω από ευαίσθητα γεωπολιτικά ζητήματα και,

---

<sup>108</sup> Prosecutor v. Jean-Paul Akayesu, International Criminal Tribunal for Rwanda (ICTR), Chamber I. "Judgment." ICTR-96-4-T. (1998)

<sup>109</sup> Prosecutor v. Jean-Paul Akayesu, ό. π., παρ.156.

<sup>110</sup> Prosecutor v. Jean-Paul Akayesu, ό. π., παρ.148.

<sup>111</sup> Sara Kreps, Paul Lushenko, Keith Carter. (2023). Lessons from the meme war in Ukraine, *Brookings Institution*, διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://www.brookings.edu/articles/lessons-from-the-meme-war-in-ukraine/> (Στις σύγχρονες συγκρούσεις, τα σύμβολα αυτά έχουν πάρει όλο και περισσότερο τη μορφή «ως ένα κομμάτι των μέσων ενημέρωσης που επαναχρησιμοποιείται για να αποδώσει μια πολιτιστική, κοινωνική ή πολιτική έκφραση, κυρίως μέσω του χιούμορ.» Τα memes αποτέλεσαν επίσης βασικό στοιχείο του

κυρίως, για τον πόλεμο. Για παράδειγμα, στις αρχές του 2020, μετά τη δολοφονία του Qassem Soleimani, τα memes που εξέφραζαν την ανησυχία για έναν πιθανό πόλεμο μεταξύ του Ιράν και των ΗΠΑ και τις προοπτικές μιας στρατιωτικής επιστράτευσης εξαπλώθηκαν γρήγορα στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης.<sup>112</sup>

Στις πλατφόρμες των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, το αυξανόμενο, επίσης, φαινόμενο της "algospeak"<sup>113</sup> αλλάζει τη σημασία των συνηθισμένων λέξεων και τον τρόπο με τον οποίο οι χρήστες επικοινωνούν για ευαίσθητα ή βίαια θέματα. Οι χρήστες, ιδιαίτερα στο TikTok, χρησιμοποιούν συνήθως λέξεις όπως "unalive", αντί για νεκρός, ή "SA", αντί για σεξουαλική επίθεση, για να αποφύγουν την αφαίρεση ή την υποβάθμιση του περιεχομένου.<sup>114</sup> Οι εξελίξεις στη γλώσσα γύρω από το ευαίσθητο ή βίαιο διαδικτυακό περιεχόμενο είναι ιδιαίτερα σημαντικές για το Δικαστήριο.

Οι αλλαγές αυτές θα μπορούσαν να έχουν σημαντικό αντίκτυπο στην ικανότητα των δικαστών να προβαίνουν σε πλήρεις και ακριβείς αξιολογήσεις της «ειλικρίνειας» των ψηφιακών αποδεικτικών στοιχείων.<sup>115</sup> Εάν οι δικαστές δεν είναι σε θέση να επαληθεύσουν τους ισχυρισμούς του ψηφιακού περιεχομένου επειδή δεν κατανοούν το νόημα ή το πλαίσιο των αποδεικτικών στοιχείων, ενδέχεται να χάσουν σημαντικές ευκαιρίες για δικαιοσύνη και λογοδοσία.

---

πολέμου στην Ουκρανία, παρέχοντας ένα πολύτιμο παράθυρο σε βασικά ερωτήματα σχετικά με το πώς οι δρώντες τα χρησιμοποιούν για πολιτικούς σκοπούς στον πόλεμο.)

<sup>112</sup> Romano, Aja. (2020). "World War 3 Memes as Therapy: Coping with War and Crisis through Memes - Vox." *Vox*, διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://www.vox.com/2020/1/17/21065113/world-war-3-memes-iran-2020-saleem-alhabash-interview>

<sup>113</sup> Anthony Tellez. (2023). "'Mascara,' 'Unalive,' 'Corn': What Common Social Media Algospeak Words Actually Mean", *Forbes* (Οι χρήστες των μέσων κοινωνικής δικτύωσης χρησιμοποιούν συνήθως algospeak, κωδικές λέξεις που χρησιμοποιούνται για να αποφύγουν τα εργαλεία ΙΑ για τον έλεγχο του περιεχομένου, τα οποία επισημαίνουν το περιεχόμενο των χρηστών για παραβίαση των κανόνων των εφαρμογών κοινωνικής δικτύωσης ή για ευαίσθητο περιεχόμενο. Η algospeak χρησιμοποιείται κυρίως στο TikTok, καθώς ο έλεγχος του περιεχομένου του είναι πιο επιθετικός από άλλες εφαρμογές κοινωνικής δικτύωσης και περιορίζει τους χρήστες από την ανάρτηση για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα από ό,τι άλλες πλατφόρμες για παραβίαση των κατευθυντήριων γραμμών της κοινότητάς του.)

<sup>114</sup> Lorenz, Taylor. (2022). "Internet 'Algospeak' Is Changing Our Language in Real Time, from 'Nip Nops' to 'Le Dollar Bean.'" *Washington Post*, διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://www.washingtonpost.com/technology/2022/04/08/algospeak-tiktok-le-dollar-bean/>

<sup>115</sup> Cole, Alison. (2015). "Technology for Truth: The Next Generation of Evidence." *International Justice Monitor*, διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://www.ijmonitor.org/2015/03/technology-for-truth-the-next-generation-of-evidence/>

## 2.4 Οι προκλήσεις που προκύπτουν για την υπεράσπιση

Παρόλο που η υπεράσπιση δεν υποχρεούται να διερευνήσει τα φερόμενα διεθνή εγκλήματα, εξακολουθεί να το κάνει και θα έπρεπε, ιδίως στο πλαίσιο των ψηφιακών αποδεικτικών στοιχείων, τα οποία παρουσιάζουν ορισμένες αδυναμίες που απαιτούν την ανεξάρτητη διερεύνησή τους από τις ομάδες υπεράσπισης.

Ειδικότερα, οι τρεις προκλήσεις που ανακύπτουν για την υπεράσπιση στο ΔΠΔ ενόψει των ψηφιακών αποδεικτικών στοιχείων κυρίως ανοικτού κώδικα είναι η πρόσβαση σε αποδεικτικά στοιχεία,<sup>116</sup> η έλλειψη πόρων για την επεξεργασία και την αντιμετώπιση τέτοιων στοιχείων<sup>117</sup> και οι ανησυχίες σχετικά με την προκατάληψη (τόσο όσον αφορά τις προκαταλήψεις που είναι εγγενείς στις έρευνες ανοικτού κώδικα, όσο και την πιθανή επιζήμια επίδραση που θα μπορούσαν να έχουν οι εικόνες ανοικτού κώδικα στο δικαίωμα σε δίκαιη δίκη).<sup>118</sup>

Λαμβάνοντας υπόψη τα ανωτέρω, είναι απαραίτητο, προκειμένου να διατηρηθεί το καθολικά προστατευόμενο δικαίωμα σε δίκαιη δίκη, οι συνήγοροι υπεράσπισης να είναι σε θέση να αμφισβητούν δεόντως τα ψηφιακά αποδεικτικά στοιχεία που χρησιμοποιούνται εναντίον του κατηγορουμένου.<sup>119</sup>

---

<sup>116</sup> Jeffrey D. Stein. (2019). Why evidence exonerating the wrongly accused can stay locked up on Instagram, *The Washington Post*. (Η πρόκληση αυτή είναι καλά τεκμηριωμένη σε εθνικό επίπεδο. Για παράδειγμα, οι συνήγοροι δημόσιας υπεράσπισης στις ΗΠΑ είναι γνωστό ότι αντιμετωπίζουν δυσκολίες στην αλληλεπίδραση με μεγάλες εταιρείες τεχνολογίας, όπως η Meta, λόγω του γεγονότος ότι οι δημόσιοι συνήγοροι υπόκεινται στα ίδια πρότυπα με την εισαγγελία, αλλά δεν έχουν την ίδια εξουσία να λάβουν ένταλμα και πρέπει να βασίζονται σε κλητεύσεις για να ζητήσουν πληροφορίες).

<sup>117</sup> Ο προϋπολογισμός για τις ομάδες υπεράσπισης είναι απίστευτα χαμηλός. Για παράδειγμα, το 2016, ο προϋπολογισμός νομικής συνδρομής για την υπεράσπιση ήταν μόλις το 3,25% του συνολικού προϋπολογισμού του ΔΠΔ και αποτελούσε λιγότερο από το 10% του προϋπολογισμού της Εισαγγελίας, η οποία λαμβάνει πολύ μεγαλύτερη βοήθεια από άλλους οργανισμούς, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που συλλέγουν, επεξεργάζονται και προετοιμάζουν τα στοιχεία ανοικτού κώδικα.

<sup>118</sup> Όπως αναλύθηκε ανωτέρω το άρθρο 69 παρ. 4 του ΚΡΔΠΔ απαιτεί από το Δικαστήριο να λαμβάνει υπόψη "κάθε βλάβη που μπορεί να προκαλέσουν τα αποδεικτικά στοιχεία σε μια δίκαιη δίκη" (μεταξύ άλλων παραγόντων) κατά την αξιολόγηση του παραδεκτού και της αποδεικτικής τους αξίας. Ο τρόπος με τον οποίο παρουσιάζονται τα αποδεικτικά στοιχεία ανοικτού κώδικα - ίσως μέσω εικονικής πραγματικότητας ή μιας εντυπωσιακής ψηφιακής πλατφόρμας - θα μπορούσε να έχει επιζήμια επίδραση στη δίκη, εάν οι συνήγοροι υπεράσπισης δεν είναι σε θέση να τα διερευνήσουν σωστά λόγω των περιορισμών χρόνου και πόρων ή εάν οι δικαστές βασίζονται αδικαιολόγητα σε οπτικά αποδεικτικά στοιχεία που συχνά συγχέονται με την ακριβή αναπαράσταση των εν λόγω γεγονότων.

<sup>119</sup> Sarah Zarmsky, Judy Mionki. (2023). Symposium on Fairness, Equality, and Diversity in Open Source Investigations: Out in the Open: Fair Trial Rights and Open Source Evidence at the IC, *Opiniojuris*.



## **B' Μέρος**

### 3 Τελευταίες εξελίξεις στη συλλογή αποδεικτικών στοιχείων και η έρευνα στην Ουκρανία

#### 3.1 Η άνοδος των ερευνών ανοικτού κώδικα

Με τη συνειδητοποίηση ότι οι ειδήσεις συχνά διαδίδονται ταχύτερα στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης από ό,τι μέσω των συμβατικών μέσων ενημέρωσης και την πρωτοφανή αυτονομία που συνοδεύει την αυτοδημοσίευση, οι πολίτες ανεβάζουν ολοένα και περισσότερο τεράστιες ποσότητες ψηφιακών εικόνων και βίντεο σε πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης για να ευαισθητοποιήσουν για παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και για πιθανά εγκλήματα πολέμου. Φυσικά, η δημοσιογραφία των πολιτών (citizen journalism) δεν είναι νέο φαινόμενο. Ωστόσο, η ψηφιακή επανάσταση και η εμφάνιση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης έχει σημαντικές επιπτώσεις στην μάχη για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Η έξαρση της δημοσιογραφίας των πολιτών και των πλατφορμών κοινωνικής δικτύωσης κατά την τελευταία δεκαετία έχει οδηγήσει σε έναν χείμαρρο πιθανών αποδεικτικών στοιχείων για παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Σε συνδυασμό με ισχυρά εργαλεία όπως το Google Earth, οι ερευνητές έχουν πλέον στη διάθεσή τους εκατοντάδες πιθανές σκηνές εγκλήματος.<sup>120</sup>

Αυτό το είδος αποδεικτικών στοιχείων είναι καθοριστικής σημασίας όταν οι διεθνείς έρευνες δεν επιτρέπονται στο έδαφος όπου έλαβαν χώρα τα εγκλήματα ή όταν οι ερευνητές έχουν περιορισμένη πρόσβαση στο έδαφος. Η εισαγωγή ψηφιακών πληροφοριών ανοικτού κώδικα μπορεί να παράσχει αποδεικτικό υλικό σχετικά με τη διάπραξη εγκλημάτων, το οποίο διαφορετικά θα μπορούσε να χαθεί ή να καταστραφεί κατά την πάροδο του

---

<sup>120</sup> Amnesty International USA, Twitter to the Rescue? How Social Media is Transforming Human Rights Monitoring, διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://www.amnestyusa.org/updates/twitter-to-the-rescue-how-social-media-is-transforming-human-rights-monitoring/>

χρόνου.<sup>121</sup> Τέτοιο υλικό έχει τη δύναμη όχι μόνο να επιστήσει την προσοχή σε φρικαλέοτες, αλλά και να ενισχύσει τις διαδικασίες νομικής λογοδοσίας εάν συλλέγονται, διατηρούνται, μεταδίδονται και αναλύονται με τρόπους που συμμορφώνονται με τις απαιτήσεις αποδοχής για αποδεικτικά στοιχεία σε ποινικές και αστικές υποθέσεις.

Παραδοσιακά, η Εισαγγελία βασίζεται σε πληροφορίες ανοικτού κώδικα σε μια συγκεκριμένη σύγκρουση από εκθέσεις που συντάσσονται από μη κυβερνητικές οργανώσεις (ΜΚΟ). Ωστόσο, το Δικαστήριο έχει γίνει όλο και πιο επικριτικό απέναντι στην υπερβολική εξάρτηση της Εισαγγελίας από τις εκθέσεις αυτές, οι οποίες, σύμφωνα με τους δικαστές, δεν έχουν επαρκή αποδεικτική αξία.

Η απογοήτευση κορυφώθηκε στην υπόθεση Prosecutor v. Gbagbo, όταν οι ανακριτές υπέβαλαν εκθέσεις των ΜΚΟ, του ΟΗΕ και ειδήσεων που βασίζονταν σε σημαντική ποσότητα ανώνυμων φημών, χωρίς να λάβουν πρόσθετα ερευνητικά μέτρα για να επιβεβαιώσουν τη γνησιότητα ή την αλήθεια τους.<sup>122</sup> Το Δικαστήριο σημείωσε ότι, ενώ αυτές οι εκθέσεις και τα άρθρα ειδήσεων βοηθούν στη δημιουργία πλαισίου, "τέτοια αποδεικτικά στοιχεία δεν μπορούν σε καμία περίπτωση να παρουσιαστούν ως οι καρποί μιας πλήρους και ορθής έρευνας".<sup>123</sup>

Συνεπώς, οι έρευνες ανοικτού κώδικα υπόσχονται πολλά για πιο γόνιμη συλλογή πληροφοριών και αποδεικτικών στοιχείων. Οι έρευνες ανοικτού κώδικα επιτρέπουν σε διάφορους φορείς της κοινωνίας των πολιτών να διαδραματίσουν ενεργό ρόλο στη συλλογή, διερεύνηση και ανάλυση ψηφιακών αποδεικτικών στοιχείων. Αυτό ανοίγει νέες πόρτες για την απόδοση δικαιοσύνης στα θύματα μαζικών θηριωδιών με καινοτόμες

---

<sup>121</sup> Konstantina Stavrou. (2021). 'Open-Source Digital Evidence in International Criminal Cases: A Way Forward in Ensuring Accountability for Core Crimes?', *Opiniojuris*, διαθέσιμο στη διεύθυνση: <http://opiniojuris.org/2021/01/26/open-source-digital-evidence-in-international-criminal-cases-a-way-forward-in-ensuring-accountability-for-core-crimes/>

<sup>122</sup> Lindsay Freeman. (2020). "Prosecuting Atrocity Crimes with Open Source Evidence : Lessons from the International Criminal Court." In *Digital Witness: Using Open Source Information for Human Rights Investigation, Documentation, and Accountability*, 1:48–67. Oxford, *United Kingdom: Oxford University Press*, σελ.54.

<sup>123</sup> Prosecutor v. Laurent Gbagbo. ICC. Pre-Trial Chamber I. "Decision adjourning the hearing on the confirmation of charges pursuant to article 61(7)(c)(i) of the Rome Statute." ICC-02/11-01/11 (2013), παρ. 35.

μεθόδους και μέσα συλλογής αποδεικτικών στοιχείων και επιβεβαίωσης των μαρτυριών.<sup>124</sup>

Το 2015, ερευνητές της Διεθνούς Αμνηστίας χρησιμοποίησαν δορυφορικές εικόνες του Google Earth για να εντοπίσουν την ακριβή θέση ενός μαζικού τάφου στο Μπουρούντι που είχε καταγραφεί από ένα βίντεο που δημιουργήθηκε από χρήστες και επιβεβαιώθηκε περαιτέρω από μαρτυρίες αυτοπτών μαρτύρων. Τα στοιχεία αυτά μπόρεσαν να αντικρούσουν τις επίσημες κυβερνητικές αφηγήσεις που υποβαθμίζουν ή αρνούνται τις εξωδικαστικές κρατικές δολοφονίες – μία επιτυχία που θα ήταν αδύνατη χωρίς πληροφορίες ανοικτού κώδικα.<sup>125</sup>

Τα οφέλη των νέων μεθόδων και των πηγών έρευνας ανοικτού κώδικα είναι σαφή. Τα τελευταία χρόνια έχουν γίνει ενθαρρυντικά βήματα προς την κατεύθυνση της επαγγελματοποίησης των ερευνών ανοικτού κώδικα για την τεκμηρίωση των παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Το 2017, το Atlantic Council ανέπτυξε καινοτόμες μεθόδους ανοικτού κώδικα για την τεκμηρίωση της πολιορκίας του Χαλεπιού της Συρίας.<sup>126</sup> Αυτές οι μέθοδοι αξιοποιήθηκαν πρόσφατα για να βοηθήσουν στην ανάλυση των ρωσικών τακτικών πολιορκίας που χρησιμοποιήθηκαν στις ρωσικές επιθέσεις στην ουκρανική πόλη Μαριούπολη.<sup>127</sup>

---

<sup>124</sup> Cole, Alison. (2015). “Technology for Truth: The Next Generation of Evidence.” *International Justice Monitor*, διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://www.ijmonitor.org/2015/03/technology-for-truth-the-next-generation-of-evidence/>

<sup>125</sup> Koettl, Christoph, Murray, Daragh, and Dubberley, Sam. (2020). “Open Source Investigation for Human Rights Reporting: A Brief History.” In *Digital Witness: Using Open Source Information for Human Rights Investigation, Documentation, and Accountability*, 1st ed., 12–31. Oxford, United Kingdom: Oxford University Press, σελ. 24.

<sup>126</sup> Czuperski, Maksymilian, Emma Beals, Faysal Itani, Ben Nimmo, and Eliot Higgins. (2017). “Breaking Aleppo.” *Washington: Atlantic Council*.

<sup>127</sup> Hendrix, Justin. (2022). “Ukraine May Mark a Turning Point in Documenting War Crimes.” *Just Security*, διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://www.justsecurity.org/80871/ukraine-may-mark-a-turning-point-in-documenting-war-crimes/>

### 3.2 Η διεθνής προσπάθεια για αποτελεσματική αξιοποίηση των DDE

Λόγω της ταχείας εξέλιξης της ψηφιακής τεχνολογίας και της αργής εξέλιξης των δικαστηρίων, η αντιμετώπιση των ψηφιακών αποδεικτικών στοιχείων εντός και μεταξύ των εθνικών και διεθνών φόρουμ λογοδοσίας πάσχει στην καλύτερη περίπτωση από απουσία ομοιομορφίας και στη χειρότερη από έλλειψη χρήσιμης καθοδήγησης.

Οι οργανισμοί που ασχολούνται με την τεκμηρίωση και τη συλλογή αποδεικτικών στοιχείων έχουν ήδη εκδώσει οδηγίες για να διασφαλίσουν ότι τα χρήσιμα αποδεικτικά στοιχεία συλλέγονται, αυθεντικοποιούνται και αρχειοθετούνται σωστά. Ωστόσο, συνήθως επιδιώκουν διαφορετικούς στόχους, και οι μέθοδοι που χρησιμοποιούν για την τεκμηρίωση των βιαιοπραγιών και τη συλλογή και επαλήθευση τους μπορεί επίσης να διαφέρουν. Ως εκ τούτου, οι πληροφορίες που υποβάλλονται ως αποδεικτικά στοιχεία από διάφορους φορείς στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών ενδέχεται να μην έχουν ομοιότητες όσον αφορά, για παράδειγμα, το επίπεδο λεπτομέρειας και ακρίβειας. Η αξιολόγηση μιας μεγάλης ποικιλίας πληροφοριών θα μπορούσε να παρατείνει τις διαδικασίες απόδοσης ευθυνών, ενώ ενδεχομένως να μην έχει ουσιαστική αξία ως αποδεικτικό στοιχείο.

Παρόλα αυτά αξίζει να αναφερθούν οι πιο σημαντικές προσπάθειες που μπορούν να συνδράμουν στο έργο της Εισαγγελίας, αλλά και του δικαστηρίου συνολικά, όσον αφορά την έρευνα και την αξιοποίηση των ψηφιακών αποδεικτικών στοιχείων.

Ίσως το πιο αξιοσημείωτο, το Πρωτόκολλο του Μπέρκλεϊ για τις ψηφιακές έρευνες ανοικτού κώδικα<sup>128</sup> δημιούργησε πρότυπα και πρακτικές οδηγίες για τους επαγγελματίες σχετικά με την ορθή και ηθική συλλογή και χρήση των ανοικτών πληροφοριών. Η συγκεκριμένη καθοδήγηση και τα βήματα για όλες τις φάσεις της έρευνας βοηθούν τους οργανισμούς και τα άτομα να συλλέξουν ακριβή και αξιόπιστα αποδεικτικά στοιχεία που θα μπορούσαν να γίνουν αποδεκτά στο δικαστήριο. Αν και δεν έχουν νομικά δεσμευτικό χαρακτήρα, τα κοινά πρότυπα του Πρωτοκόλλου θα μπορούσαν να εναρμονίσουν την

---

<sup>128</sup> OHCHR. (2022). *Berkeley Protocol on Digital Open Source Investigations*, διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://www.ohchr.org/en/publications/policy-and-methodological-publications/berkeley-protocol-digital-open-source>



πρακτική και τις μεθοδολογίες συλλογής αποδεικτικών στοιχείων για βασικά εγκλήματα και να μειώσουν τις διαφορές μεταξύ των αποδεικτικών στοιχείων που συλλέγονται από διάφορους φορείς. Υπό αυτή την έννοια, το Πρωτόκολλο Μπέρκλεϊ θα μπορούσε να συμβάλει στην επιτάχυνση της έναρξης των ποινικών διαδικασιών, προωθώντας την επεξεργασία αποδεικτικών στοιχείων ανοικτού κώδικα παρόμοιας λεπτομέρειας και ακρίβειας.

Ομοίως, οι ειδικές διαδικασίες για τις έρευνες ανοικτού κώδικα που περιλαμβάνονται στο Πρωτόκολλο θα μπορούσαν να χρησιμεύσουν ως σημείο αναφοράς για τους επαγγελματίες που εργάζονται στα δικαστήρια κατά την προκαταρκτική αξιολόγηση της αυθεντικότητας και της αξιοπιστίας των αποδεικτικών στοιχείων ανοικτού κώδικα. Αυτό θα μπορούσε να είναι ιδιαίτερα χρήσιμο για τους επαγγελματίες που δεν είναι ακόμη εξοικειωμένοι με τις νέες μορφές ψηφιακών αποδεικτικών στοιχείων και τους κινδύνους που συνεπάγονται. Λόγω των ανησυχιών σχετικά με την γνησιότητα των αποδεικτικών στοιχείων ανοικτού κώδικα, η καθοδήγηση στο πρωτόκολλο θα μπορούσε να βοηθήσει τους δικηγόρους και τους δικαστές να διεξάγουν πρόσθετες ενδεδειγμένες επαληθεύσεις των υποβαλλόμενων πληροφοριών και να αποφασίζουν αν μπορούν να παρουσιαστούν ως αποδεικτικά στοιχεία. Με τον τρόπο αυτό, οι πολλαπλές εξετάσεις των αποδεικτικών στοιχείων ανοικτού κώδικα θα μπορούσαν να μειώσουν τις ανησυχίες σχετικά με τη γνησιότητα των αποδεικτικών στοιχείων και τον ρόλο τους στις διαδικασίες λογοδοσίας.

Ωστόσο, ενώ αυτή η γενική καθοδήγηση παρέχει ένα χρήσιμο σημείο εκκίνησης, παραμένει σε υψηλό επίπεδο, απαιτώντας από τους οργανισμούς να προσαρμόσουν τις διαδικασίες ώστε να ταιριάζουν στα συγκεκριμένα πλαίσια στα οποία εργάζονται. Είναι σημαντικό ότι το Πρωτόκολλο τονίζει την αξία των προ-ανακριτικών μέτρων, όπως η διενέργεια αξιολόγησης ψηφιακού κινδύνου, η αξιολόγηση του ψηφιακού τοπίου και η ανάπτυξη ενός σχεδίου διαδικτυακής έρευνας. Το Πρωτόκολλο τονίζει επίσης την ανάγκη οι ερευνητές να τεκμηριώνουν το έργο τους εάν σκοπεύουν να το χρησιμοποιήσουν σε μελλοντικές δοκιμές.

Καθώς παρέχει καθοδήγηση σχετικά με το στάδιο των ερευνών, δεν αποκλείεται να υπάρξουν περαιτέρω προκλήσεις από τη χρήση ψηφιακών αποδεικτικών στοιχείων

ανοικτού κώδικα κατά την προδικασία και τη δίκη. Επίσης, με τόσους πολλούς νεοεισερχόμενους στις έρευνες ανοικτού κώδικα, αυξάνονται και οι ανησυχίες σχετικά με την αξιοπιστία και την αυθεντικότητα.<sup>129</sup> Πολλές από τις καινοτομίες στις έρευνες ανοικτού κώδικα έγιναν από φορείς εκτός του νομικού τομέα.<sup>130</sup> Οι αναλυτές των υπηρεσιών πληροφοριών, οι δημοσιογράφοι, οι ακτιβιστές και τα μέλη της κοινωνίας των πολιτών δεν είναι εκπαιδευμένοι στα πρότυπα της αποδεικτικής διαδικασίας και θα μπορούσαν να υπονομεύσουν ακούσια τις ερευνητικές προσπάθειες για τη συλλογή πιθανών αποδεικτικών στοιχείων.<sup>131</sup> Επομένως, το ΔΠΔ πρέπει να αξιολογεί τις πληροφορίες ανοικτού κώδικα με προσοχή και σκεπτικισμό, υπολογίζοντας ποιοι φορείς εμπλέκονται, τις τεχνολογίες στις οποίες βασίζονται και τις δυνατότητες πλαστογραφίας και χειραγώγησης ψηφιακών αποδεικτικών στοιχείων.

Ένα άλλο εργαλείο για τη συμπληρωματική υποστήριξη της συλλογής ψηφιακών αποδεικτικών στοιχείων είναι οι «Οδηγίες Leiden για τη χρήση ψηφιακά προερχόμενων αποδεικτικών στοιχείων σε διεθνή ποινικά δικαστήρια και δικαστήρια» (οι κατευθυντήριες γραμμές του Leiden).<sup>132</sup> Εστιάζοντας στα τρία στοιχεία αποδοχής των αποδεικτικών στοιχείων που καθορίζονται από το ΚΡΔΠΔ (συνάφεια, αποδεικτική αξία και ζημιογόνο αποτέλεσμα), οι κατευθυντήριες γραμμές αναλύουν έξι τύπους DDE: βίντεο, φωτογραφίες, εναέριες και δορυφορικές εικόνες, υποκλοπές, αρχεία δεδομένων κλήσεων και ηχογραφήσεις. Οι κατευθυντήριες γραμμές παρέχουν στοιχεία που πρέπει να ληφθούν υπόψη πριν από την υποβολή των DDE στο ΔΠΔ.<sup>133</sup>

---

<sup>129</sup> Konstantina Stavrou, 2021, ό. π.

<sup>130</sup> Lindsay Freeman. (2020). "Prosecuting Atrocity Crimes with Open Source Evidence: Lessons from the International Criminal Court." In *Digital Witness: Using Open Source Information for Human Rights Investigation, Documentation, and Accountability*, 1:48–67. Oxford, United Kingdom: Oxford University Press, σελ.62.

<sup>131</sup> Hendrix, Justin. (2022), "Ukraine May Mark a Turning Point in Documenting War Crimes." Just Security, διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://www.justsecurity.org/80871/ukraine-may-mark-a-turning-point-in-documenting-war-crimes/>

<sup>132</sup> KGF. (2019), Leiden Guidelines on the Use of Digitally Derived Evidence in International Criminal Courts and Tribunals, διαθέσιμο στη διεύθυνση: [https://leidenguidelines.com/assets/Leiden%20Guidelines%20on%20the%20Use%20of%20DDE%20in%20ICCTs\\_20220404.pdf](https://leidenguidelines.com/assets/Leiden%20Guidelines%20on%20the%20Use%20of%20DDE%20in%20ICCTs_20220404.pdf)

<sup>133</sup> Irving, E., Heinsch, R. W., & Rewald, S. (2022), Using the Leiden Guidelines to address key issues in digitally derived evidence, *Opiniojuris*, διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://opiniojuris.org/2022/08/23/using-the-leiden-guidelines-to-address-key-issues-in-digitally-derived-evidence/>

Η συνάφεια της εφαρμογής των γραμμών του Leiden κατά τη συγκέντρωση DDE στο πλαίσιο της ρωσο-ουκρανικής ένοπλης σύγκρουσης μπορεί να αποδειχθεί μέσω πολλών παραδειγμάτων. Σύμφωνα με τις κατευθυντήριες γραμμές «οι εναέριες και δορυφορικές εικόνες μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να επιβεβαιώσουν άλλα στοιχεία». Ένα πρόσφατο παράδειγμα σε εναέριες και δορυφορικές εικόνες αφορά τις δολοφονίες αμάχων από ρωσικές δυνάμεις στη Bucha. Οι δορυφορικές εικόνες πτωμάτων στους δρόμους της Bucha με ημερομηνία 19 και 21 Μαρτίου 22 μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να αποδειχθεί ότι οι δηλώσεις της Ρωσίας (που ισχυρίζονται ότι πτώματα με πολιτικά ρούχα εμφανίστηκαν εκεί μετά την αποχώρηση των ρωσικών δυνάμεων από την πόλη) ήταν εσφαλμένες. Αυτό μπορεί να χρησιμεύσει ως περαιτέρω απόδειξη σοβαρών παραβιάσεων του ΔΑΔ στην Ουκρανία. Επίσης, με επιβεβαίωση από μάρτυρες ή/και εμπειρογνώμονες, αυτά τα στοιχεία θα πρέπει να θεωρούνται αξιόπιστα και αυθεντικά και να δίνεται βαρύτητα.

Πέρα από τα ανωτέρω, όλο και περισσότεροι άνθρωποι και οργανισμοί ασχολούνται με ζητήματα πιστοποίησης γνησιότητας αποδεικτικών στοιχείων. Για παράδειγμα χάρη στους οργανισμούς Witness και Guardian Project, έχει αναπτυχθεί μια εφαρμογή πιστοποίησης ταυτότητας φωτογραφιών και βίντεο (InformaCam).<sup>134</sup> Επίσης, έχουν εκδοθεί από το Institute for International Criminal Investigations (IICI) guidelines on remote interviewing. Αυτές οι κατευθυντήριες γραμμές επικεντρώνονται σε συνεντεύξεις εξ αποστάσεως έρευνας που μπορεί να αποτελούν μέρος μη ποινικών και ποινικών ερευνών για διεθνή εγκλήματα ή σοβαρές παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Το "Remote" περιλαμβάνει συνεντεύξεις που πραγματοποιούνται μέσω διαδικτυακών βιντεοκλήσεων και τηλεφωνικών κλήσεων μόνο με ήχο. Οι κατευθυντήριες γραμμές αφορούν κυρίως έρευνες που πραγματοποιούνται σε περιβάλλοντα περιορισμένων πόρων,

---

<sup>134</sup> Guardian Project, InformaCam: Verified Mobile Media, διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://guardianproject.info/archive/informacam/> (Πρόκειται για μια εφαρμογή που αξιοποιεί τους αισθητήρες που χρησιμοποιούνται στα σύγχρονα smartphones και δημιουργεί ένα "στιγμιότυπο" του περιβάλλοντος στο οποίο αποτυπώνεται ένα κομμάτι πολυμέσων. Αυτές οι πληροφορίες χρησιμοποιούνται, μαζί με ένα ψηφιακό "δακτυλικό αποτύπωμα" του αισθητήρα της κάμερας, για να υπογράψουν το βίντεο ή την εικόνα και να διασφαλίσουν ότι τα μέσα δεν έχουν αλλοιωθεί. Επίσης, επαληθεύει ότι η λήψη έγινε από μια συγκεκριμένη συσκευή σε συγκεκριμένο χρόνο και τόπο.).

επηρεαζόμενων από συγκρούσεις ή παρόμοιων προκλήσεων και όπου ο ερωτών δεν είναι στην ίδια τοποθεσία με τον ερωτώμενο.<sup>135</sup>

Το 2022 μετά τη ρωσική εισβολή στην Ουκρανία η Eurojust, το δίκτυο της ΕΕ (EU Network) για τη διερεύνηση και δίωξη της γενοκτονίας, των εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας και εγκλημάτων πολέμου ('Genocide Network') και το Γραφείο του Εισαγγελέα του ΔΠΔ εξέδωσαν οδηγίες (CSO Guidelines) που απευθύνονται σε οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών. Αυτές έχουν στόχο την υποστήριξη των ανεξάρτητων προσπαθειών τους για την διατήρηση και την συλλογή πληροφοριών σχετικά με την διάπραξη διεθνών εγκλημάτων και την παραβίαση ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Ειδικότερα, οι κατευθυντήριες γραμμές αφορούν τον τρόπο με τον οποίο οι προσπάθειες αυτές μπορούν να κατευθυνθούν καλύτερα όταν αποσκοπούν να βοηθήσουν τις διαδικασίες ποινικής λογοδοσίας. Σε αυτές υπάρχουν και σαφείς οδηγίες για την ορθή χρήση ψηφιακών πληροφοριών, την ορθή διεξαγωγή ερευνών στο διαδίκτυο και την ορθή αποθήκευση και διατήρησή τους.<sup>136</sup>

---

<sup>135</sup> Institute for International Criminal Investigations. (2021). 'IICI guidelines on remote interviewing', διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://iici.global/0.5.1/wp-content/uploads/2021/08/IICI-Remote-Interview-Guidelines.pdf>

<sup>136</sup> Eurojust, Genocide Network, Office of the Prosecutor at the International Criminal Court. (2022). *Documenting international crimes and human rights violations for accountability purposes: Guidelines for civil society organisations*, διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://www.eurojust.europa.eu/publication/documenting-international-crimes-and-human-rights-violations>

### 3.3 Πρόσφατες υποθέσεις του ΔΠΔ όπου χρησιμοποιήθηκαν DDE

Το ΔΠΔ έχει ήδη αρχίσει να ασχολείται με ζητήματα σχετικά με τον τρόπο αξιολόγησης των ψηφιακών αποδεικτικών στοιχείων σε δύο υποθέσεις, την Al-Mahdi και την Al-Werfalli.

Στην υπόθεση Al Mahdi, βίντεο από το διαδίκτυο, μαζί με δορυφορικές εικόνες, χρησιμοποιήθηκαν για την απαγγελία κατηγοριών κατά ενός φερόμενου ως μέλους μιας θυγατρικής της Αλ Κάιντα, του Ahmad Al Faqi Al Mahdi, για την καταστροφή αγαθών πολιτιστικής κληρονομιάς στο Τιμπουκτού του Μάλι. Ωστόσο, επειδή ο κατηγορούμενος δήλωσε ένοχος, η αυθεντικότητα των αποδεικτικών στοιχείων δεν αμφισβητήθηκε ποτέ, ούτε κλήθηκαν τεχνικοί εμπειρογνώμονες για να καταθέσουν σχετικά με τα ψηφιακά αποδεικτικά στοιχεία που παρουσιάστηκαν.<sup>137</sup>

Ομοίως, στην υπόθεση του 2017, Prosecutor v. Mahmoud Mustafa Busyf Al-Werfalli, το Δικαστήριο βασίστηκε σε μεγάλο βαθμό σε διάφορα βίντεο που αναρτήθηκαν στο Facebook για να εκδώσει ένταλμα σύλληψης για τον υψηλόβαθμο Λίβυο στρατιωτικό για τη δολοφονία 33 ανθρώπων.<sup>138</sup> Η επίδραση της εισαγωγής αποδεικτικών στοιχείων από τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και σε αυτή την περίπτωση δεν θα φανεί καθώς μετά από την κοινοποίηση του θανάτου του Al-Werfalli η Εισαγγελία ανακάλεσε τα εντάλματα σύλληψης.

Οι Al-Mahdi και Al-Werfalli αποδεικνύουν την προθυμία του δικαστηρίου να χρησιμοποιήσουν και να αξιολογήσουν τα ψηφιακά αποδεικτικά στοιχεία με ουσιαστικά

---

<sup>137</sup> Zarnsky, Sarah. (2021). “Why Seeing Should Not Always Be Believing: Considerations Regarding the Use of Digital Reconstruction Technology in International Law.” *Journal of International Criminal Justice* 19 (1): 213–25.

<sup>138</sup> Prosecutor v. Al-Werfalli, Case No. ICC-01-11-01/17-2, Public Warrant of Arrest (Aug. 15, 2017) και Prosecutor v. Al-Werfalli, ICC-01/11-01/17, Second Warrant of Arrest (July 4, 2018), παρ.18 “The Chamber is satisfied that the abovementioned video has sufficient indicia of authenticity in order to be relied upon at this stage of the proceedings. The Chamber notes, in particular, that the Prosecutor has submitted an expert report on the authentication of the video, prepared by a renowned, independent institute. 38 Having analysed the video and its key frames, the report concluded that there were no traces of forgery or manipulation in relation to locations, weapons or persons shown in the video.39 The location has also been confirmed by a witness, who stated that the video was shot “[i]n front of the mosque at Al-Salmani” where “[a] day before [...] there was a bombing”.

νέους τρόπους. Στην περίπτωση του Al-Werfalli, πιθανότατα δεν θα υπήρχε καθόλου υπόθεση χωρίς τα βίντεο στο Facebook αυτών των φερόμενων εγκλημάτων. Ενώ τα ψηφιακά αποδεικτικά στοιχεία δεν έχουν ακόμη διαδραματίσει κεντρικό ρόλο στην τελική απόφαση μιας υπόθεσης ενώπιον του ΔΠΔ, οι δύο αυτές υποθέσεις καταδεικνύουν ότι η αλλαγή αυτή είναι αναπόφευκτη.

### 3.4 Η έρευνα στην Ουκρανία μετά τη ρωσική εισβολή του 2022

Η Ρωσο-ουκρανική σύγκρουση είναι μια συνεχής και παρατεταμένη σύγκρουση μεταξύ Ρωσίας και Ουκρανίας που ξεκίνησε τον Φεβρουάριο 2014 με την προσάρτηση της Κριμαίας και κλιμακώθηκε στις 24 Φεβρουαρίου 2022 με την στρατιωτική εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία.<sup>139</sup>

Στις 2 Μαρτίου 2022, ο Εισαγγελέας ανακοίνωσε ότι προχώρησε στην έναρξη έρευνας σχετικά με την κατάσταση στην Ουκρανία βάσει των παραπομπών που έλαβε. Το πεδίο εφαρμογής της κατάστασης περιλαμβάνει οποιουσδήποτε παρελθοντικούς και τρέχοντες ισχυρισμούς για εγκλήματα πολέμου, εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας ή γενοκτονία που διαπράχθηκαν σε οποιοδήποτε τμήμα της επικράτειας της Ουκρανίας από οποιοδήποτε πρόσωπο από τις 21 Νοεμβρίου 2013 και μετά.

Στις 17 Μαρτίου 2023, το Προδικαστικό Τμήμα II του ΔΠΔ εξέδωσε εντάλματα σύλληψης για δύο άτομα στο πλαίσιο της κατάστασης στην Ουκρανία: τον Vladimir Vladimirovich Putin, Πρόεδρο της Ρωσικής Ομοσπονδίας, και την Maria Alekseyevna Lvova-Belova, Επίτροπο για τα δικαιώματα του παιδιού στο Γραφείο του Προέδρου της Ρωσικής Ομοσπονδίας. Με βάση τις αιτήσεις της κατηγορούσας αρχής της 22ας Φεβρουαρίου 2023, το Προδικαστικό Τμήμα II έκρινε ότι υπάρχουν βάσιμοι λόγοι να πιστευτεί ότι κάθε ύποπτος φέρει ευθύνη για το έγκλημα πολέμου της παράνομης εκτόπισης πληθυσμού και αυτό της παράνομης μεταφοράς πληθυσμού από τις κατεχόμενες περιοχές της Ουκρανίας στη Ρωσική Ομοσπονδία, σε βάρος Ουκρανών παιδιών (σύμφωνα με τα άρθρα 8 παράγραφος 2 στοιχείο α σημείο vii και 8 παράγραφος 2 στοιχείο β σημείο viii του ΚΡΔΠΔ). Τα περιστατικά που εντοπίστηκαν από το Γραφείο περιλαμβάνουν την απέλαση εκατοντάδων παιδιών από ορφανοτροφεία και παιδικούς σταθμούς. Η Εισαγγελία έχει λόγους να πιστεύει ότι πολλά από αυτά τα παιδιά έχουν έκτοτε δοθεί για υιοθεσία στη Ρωσική Ομοσπονδία.

---

<sup>139</sup> Andrew Osborn, Polina Nikolskaya. (2022). «Russia's Putin authorises 'special military operation' against Ukraine», *Reuters*, διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://www.reuters.com/world/europe/russias-putin-authorises-military-operations-donbass-domestic-media-2022-02-24/>

Το Τμήμα έκρινε ότι τα εντάλματα είναι απόρρητα για την προστασία των θυμάτων και των μαρτύρων, καθώς και για τη διασφάλιση της έρευνας, οπότε δεν κοινοποιήθηκαν λεπτομέρειες σχετικά με τα αποδεικτικά στοιχεία στα οποία βασίστηκαν.

Καθώς η κατάσταση στην Ουκρανία περιλαμβάνει ένα σύνθετο και ευρύ φάσμα φερόμενων εγκλημάτων που εμπίπτουν στη δικαιοδοσία του Δικαστηρίου, το Γραφείο συνεχίζει την έρευνά του. Θα συνεχίσει να υποβάλει αιτήσεις για εντάλματα σύλληψης όταν υποστηρίζονται επαρκώς από τα αποδεικτικά στοιχεία.

### 3.4.1 Πρωτοφανής συλλογική προσπάθεια συλλογής αποδεικτικών στοιχείων

Η Εισαγγελία του ΔΠΔ κλήθηκε να διερευνήσει τα φερόμενα εγκλήματα πολέμου, τα οποία αυτή τη φορά εκτυλίσσονται σε πραγματικό χρόνο, σε μια χώρα όπου πάνω από το 70 τοις εκατό του πληθυσμού έχει πρόσβαση στο διαδίκτυο. Όπως μπορεί να επιβεβαιώσει και ο πιο απλός “scroller” του Twitter, ο όγκος της πιθανής τεκμηρίωσης για εγκλήματα πολέμου που έχουν ανεβάσει οι χρήστες κινητών τηλεφώνων στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης από τότε που η Ρωσία εισέβαλε στην Ουκρανία είναι ήδη συντριπτικός.<sup>140</sup> Και αυτό έρχεται και σε αντίθεση με άλλες τρέχουσες ένοπλες συρράξεις, όπως είναι ο πόλεμος του Ισραήλ στη Λωρίδα της Γάζας, όπου οι Παλαιστίνιοι δεν έχουν πρόσβαση στο διαδίκτυο για να καταγράψουν τα φερόμενα εγκλήματα πολέμου.<sup>141</sup>

Ο πολλαπλασιασμός των πληροφοριών εν καιρώ πολέμου στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης σημαίνει ότι αυτή η σύγκρουση παρακολουθείται ενεργά από ανθρώπους σε όλο τον κόσμο καθημερινά. Στρατιώτες, άτομα που έχουν πάρει τα όπλα, πολίτες και μέλη των μέσων ενημέρωσης έχουν μεταδώσει ζωντανά τη σύγκρουση και ανεβάζουν βίντεο,

---

<sup>140</sup> Rebecca Hamilton and Lindsay Freeman. (2022). The Int’l Criminal Court’s Ukraine Investigation: A Test Case for UserGenerated Evidence, *Justsecurity.org*, διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://www.justsecurity.org/80404/the-intl-criminal-courts-ukraine-investigation-a-test-case-for-user-generated-evidence/>

<sup>141</sup> Marc Owen Jones. (2023), *Fact or fiction? Israeli maps and AI do not save Palestinian lives*, Al Jazeera, διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://www.aljazeera.com/opinions/2023/12/4/fact-or-fiction-israeli-maps-and-ai-do-not-save-palestinian-lives> (The Israeli army has not only cut off electricity to Gaza but also targeted and damaged its already temperamental mobile network, thus leaving most of the people there with almost no access to the internet.)



εικόνας, ηχογραφήσεις, μεταξύ πολλών άλλων μορφών μέσων σε αμέτρητες πλατφόρμες. Αυτές οι πλατφόρμες είναι τώρα γεμάτες με πιθανά ψηφιακά προερχόμενα στοιχεία.

Επιπρόσθετα, ο πόλεμος στην Ουκρανία είναι μια από τις τελευταίες περιπτώσεις χρήσης της διαστημικής τεχνολογίας για την απόκτηση πληροφοριών σχετικά με τα γεγονότα που συμβαίνουν σε όλο τον κόσμο, με γρήγορο, ακριβή και συνεχή τρόπο. Καθώς οι στρατιωτικές επιχειρήσεις γύρω από την Ουκρανία εξαπλώνονταν, η συλλογή γεγονότων στο έδαφος και από αέρος έγινε γρήγορα μια δύσκολη και επικίνδυνη προσπάθεια, ενώ η διαστημική τεχνολογία παρέμεινε μια ασφαλής και αξιόπιστη πηγή πληροφοριών. Οι δορυφόροι παρακολουθούν κάθε περιοχή του πλανήτη όλο το εικοσιτετράωρο και είναι σε θέση να μας παρέχουν πληροφορίες με τη μορφή εικόνων τηλεπισκόπησης. Το είδος των πληροφοριών που επιτρέπει τη σύγκριση και την επαλήθευση είναι δύσκολο να αποκτηθεί με άλλα μέσα, ενώ οι δορυφόροι επιτρέπουν τη συνεχή και μεγάλης κλίμακας παρακολούθηση περιοχών που διαφορετικά είναι σχεδόν αδύνατο να προσεγγιστούν, όπως αποδεικνύεται στην περίπτωση του συνεχιζόμενου πολέμου στην Ουκρανία.

Πριν από την επίθεση κατά της Ουκρανίας το 2022, δορυφορικές εικόνες είχαν αποκαλύψει τη συγκέντρωση ρωσικών στρατιωτικών οχημάτων κοντά στα ουκρανικά σύνορα. Καθώς ο πόλεμος άρχισε να εκτυλίσσεται και να κλιμακώνεται, οι δορυφόροι συνέχισαν να παρέχουν εικόνες από πόλεις που δέχονταν πυρά και από την κίνηση των στρατιωτικών δυνάμεων γύρω από την Ουκρανία. Άλλο πρόσφατο παράδειγμα, όπως αναφέρθηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο, είναι οι δορυφορικές εικόνες που έδειξαν τις δολοφονίες αμάχων στο προάστιο της πόλης Bucha, έξω από το Κίεβο.<sup>142</sup>

Ως μέρος μιας άνευ προηγουμένου απάντησης στην πλήρους κλίμακα εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία πολυμερείς οργανισμοί και ξένες κυβερνήσεις χρησιμοποίησαν γρήγορα μια σειρά μηχανισμών και εργαλείων, υπογραμμίζοντας τη σημασία της λογοδοσίας για τις κατάφωρες παραβιάσεις του ΔΑΔ.

---

<sup>142</sup> Dimitra Stefoudi. (2022). Satellites: Our eyes in the battlefield, *Leidenlawblog*, διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://www.leidenlawblog.nl/articles/satellites-our-eyes-in-the-battlefield>

Στις 2 Μαρτίου 2022, η Eurojust διοργάνωσε συνάντηση συντονισμού κατόπιν αιτήματος των εθνικών αρχών της Λιθουανίας, της Πολωνίας και της Ουκρανίας για να συζητήσει τη δίωξη των φερόμενων βασικών διεθνών εγκλημάτων που διαπράχθηκαν στην Ουκρανία. Στις 25 Μαρτίου 2022, υπογράφηκε η συμφωνία Joint Investigation Team (JIT) μεταξύ των τριών εθνικών αρχών, με την Eurojust να παρέχει πλήρη υποστήριξη. Η εν λόγω JIT διευκολύνει την ανταλλαγή πληροφοριών και αποδεικτικών στοιχείων και ενισχύει τον συντονισμό. Στις 25 Απριλίου 2022, το Γραφείο του Εισαγγελέα του ΔΠΔ εντάχθηκε στην JIT,<sup>143</sup> ενώ οι αρχές της Εσθονίας, της Λετονίας και της Σλοβακίας προσχώρησαν στις 30 Μαΐου 2022. Η Ρουμανία έγινε μέλος της στις 13 Οκτωβρίου. Από τον Μάρτιο του 2022 έως σήμερα, η Eurojust έχει φιλοξενήσει 14 συναντήσεις συντονισμού της JIT και άλλων εθνικών αρχών που ερευνούν φερόμενα βασικά διεθνή εγκλήματα που διαπράχθηκαν στην Ουκρανία.

Στις 4 Μαρτίου 2023 η ΕΕ ίδρυσε ένα Διεθνές Κέντρο για τη δίωξη του εγκλήματος της επίθεσης κατά της Ουκρανίας (ICPA) για να καλύψει τυχόν κενά στη δίωξη από το ΔΠΔ.<sup>144</sup> Σε αυτό συμμετέχει και η Εισαγγελία του ΔΠΔ, για την ενίσχυση της συνεργασίας και της αποτελεσματικότητας των διώξεων.

Τον Μάιο του 2022, ο Εισαγγελέας του ΔΠΔ έστειλε τη μεγαλύτερη ομάδα 42 ερευνητών, συμπεριλαμβανομένων αποσπασμένων εθνικών εμπειρογνομώνων, για τη συλλογή αποδεικτικών στοιχείων στην Ουκρανία. Αυτό προαναγγέλλει ένα νέο κεφάλαιο στην ιστορία του ΔΠΔ που συμμετέχει πιο ανοιχτά και με διαφάνεια στις επιτόπιες έρευνες μαζί με άλλους παράγοντες, συμπεριλαμβανομένης της JIT. Η ομάδα θα βελτιώσει τη συγκέντρωση καταθέσεων μαρτύρων, την ταυτοποίηση του ιατροδικαστικού υλικού και

---

<sup>143</sup> International Criminal Court, 25 April 2022, Statement by ICC Prosecutor, Karim A.A. Khan QC: Office of the Prosecutor joins national authorities in Joint Investigation Team on international crimes committed in Ukraine, διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://www.icc-cpi.int/news/statement-icc-prosecutor-karim-aa-khan-qc-office-prosecutor-joins-national-authorities-joint>

<sup>144</sup> Eurojust, International Centre for the Prosecution of the Crime of Aggression against Ukraine, διαθέσιμο στην διεύθυνση: <https://www.eurojust.europa.eu/international-centre-for-the-prosecution-of-the-crime-of-aggression-against-ukraine>

θα βοηθήσει να διασφαλίσει ότι «τα αποδεικτικά στοιχεία συλλέγονται με τρόπο που ενισχύει το παραδεκτό τους σε μελλοντικές διαδικασίες» στο δικαστήριο, είπε.<sup>145</sup>

Ένα άλλο βασικό βήμα προς τη συλλογική δέσμευση για δικαιοσύνη μέσω της συνεργασίας και αποτελεσματικής επικοινωνίας ήταν η έγκριση από το υπουργικό συμβούλιο της Ουκρανίας της συμφωνίας για την ίδρυση από το ΔΠΔ Γραφείου στην χώρα (Country Office of the International Criminal Court in Ukraine), το οποίο άνοιξε στις 14 Σεπτεμβρίου 2023 και είναι το μεγαλύτερο μετά των μόνιμων εγκαταστάσεων του δικαστηρίου στη Χάγη.<sup>146</sup>

Τον Ιούνιο του 2022, η *Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το Γραφείο του Εισαγγελέα* του ΔΠΔ συνήψαν μια συμφωνία που ενισχύει την ικανότητα του δικαστηρίου να επεξεργάζεται ψηφιακά αποδεικτικά στοιχεία. Αυτό θα είναι επίσης χρήσιμο σε έρευνες για τον επιθετικό πόλεμο της Ρωσίας κατά της Ουκρανίας. Ως μέρος της συμφωνίας, η ΕΕ παρέχει 7,25 εκατομμύρια ευρώ για να βοηθήσει το ΔΠΔ να επεξεργαστεί νέες μορφές αποδεικτικών στοιχείων πιο αποτελεσματικά. Με την υποστήριξη της ΕΕ, η Εισαγγελία θα είναι σε θέση να επεκτείνει την υποδομή αποθήκευσης και επεξεργασίας δεδομένων και να δημιουργήσει πρόσθετη αναλυτική και εγκληματολογική ικανότητα.<sup>147</sup>

Μάλιστα το Γραφείο του Εισαγγελέα έχει δημιουργήσει μια ειδική πύλη μέσω της οποίας κάθε πρόσωπο που μπορεί να κατέχει πληροφορίες σχετικές με την κατάσταση στην Ουκρανία μπορεί να επικοινωνήσει με τους ερευνητές του ΔΠΔ.<sup>148</sup>

---

<sup>145</sup> Al Jazeera , 17 May 2022, ICC sends 42-member team to probe alleged war crimes in Ukraine, διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://www.aljazeera.com/news/2022/5/17/icc-sends-largest-ever-investigative-team-to-war-torn-ukraine>

<sup>146</sup> International Criminal Court, Ukraine and International Criminal Court sign an agreement on the establishment of a country office, Press Release 23 March 2023, διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://www.icc-cpi.int/news/ukraine-and-international-criminal-court-sign-agreement-establishment-country-office>

<sup>147</sup> European Commission, 8 June 2022, Russian war crimes in Ukraine: EU supports the International Criminal Court investigation with €7.25 million, διαθέσιμο στη διεύθυνση: [https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP\\_22\\_3543](https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_22_3543)

<sup>148</sup> International Criminal Court, OTP Contact Pathway, διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://otppathway.icc-cpi.int/index.html>

Στις 04 Μαρτίου 2022 το Συμβούλιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ δημιούργησε την Independent International Commission of Inquiry on Ukraine, μια ανεξάρτητη διεθνή επιτροπή τριών εμπειρογνομόνων για τα ανθρώπινα δικαιώματα με εντολή να διερευνήσει τις παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και του ΔΑΔ κατά τη ρωσική εισβολή στην Ουκρανία το 2022.<sup>149</sup> Στις 23 Σεπτεμβρίου 2022, η Επιτροπή επιβεβαίωσε τις παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων από τις ρωσικές δυνάμεις,<sup>150</sup> με περιπτώσεις αδιάκριτων δολοφονιών, σεξουαλικής βίας κατά παιδιών και βασανιστηρίων σε δεκάδες τοποθεσίες στην Ουκρανία. Είπαν ότι τα εκρηκτικά όπλα με ευρεία δράση είχαν προκαλέσει τεράστια βλάβη και πόνο σε αμάχους σε κατοικημένες περιοχές και επιβεβαίωσαν ότι είχαν βρεθεί θύματα με ορατά σημάδια εκτέλεσης. Τεκμηρίωσαν περιπτώσεις παιδιών που βιάστηκαν, βασανίστηκαν και περιορίστηκαν παράνομα. Παιδιά σκοτώθηκαν και τραυματίστηκαν, επίσης, σε αδιάκριτες επιθέσεις με εκρηκτικά όπλα.<sup>151</sup>

Η Αποστολή του ΟΗΕ για την Παρακολούθηση των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων στην Ουκρανία (HRMMU), της οποίας η παρακολούθηση των παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων από όλα τα μέρη στην Ουκρανία ξεκίνησε το 2014, συνέχισε την παρακολούθησή της κατά τη διάρκεια της ρωσικής εισβολής του 2022, διατηρώντας 60 παρατηρητές στην χώρα.<sup>152</sup> Έρευνες, επίσης, βρίσκονται σε εξέλιξη στον Οργανισμό για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη.<sup>153</sup>

---

<sup>149</sup> United Nations Human Rights Council, 4 March 2022 "Human Rights Council establishes an Independent International Commission of Inquiry to investigate all alleged violations of human rights in the context of the Russian Federation's aggression against Ukraine", διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2022/03/human-rights-council-establishes-independent-international-commission>

<sup>150</sup> United Nations. 23 September 2022, War crimes have been committed in Ukraine conflict, top UN human rights inquiry reveals", διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://news.un.org/en/story/2022/09/1127691>

<sup>151</sup> International Commission of Inquiry on Ukraine Møse, Erik (23 September 2022). "Update by the Chair of the Independent International Commission of Inquiry on Ukraine, at the 51st session of the Human Rights Council", διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://www.ohchr.org/en/statements/2022/09/update-chair-independent-international-commission-inquiry-ukraine-51st-session>

<sup>152</sup> United Nations, UN Human Rights Monitoring Mission in Ukraine, διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://www.ohchr.org/en/countries/ukraine/our-presence>

<sup>153</sup> Organization for Security and Co-operation in Europe. ODIHR.GAL/26/22/Rev.1., Report On Violations Of International Humanitarian And Human Rights Law, War Crimes And Crimes Against Humanity Committed In Ukraine Since 24 February 2022, διαθέσιμο στη διεύθυνση: [https://web.archive.org/web/20220414032244if\\_/https://www.osce.org/files/f/documents/f/a/515868.pdf](https://web.archive.org/web/20220414032244if_/https://www.osce.org/files/f/documents/f/a/515868.pdf)

Τον Ιανουάριο του 2023 οι ΗΠΑ εφάρμοσαν τον νόμο Justice for Victims of War Crimes Act δίνοντας στο Υπουργείο Δικαιοσύνης το δικαίωμα να διώξει άτομα που βρίσκονταν στις ΗΠΑ για εγκλήματα πολέμου που διαπράχθηκαν οπουδήποτε, ανεξάρτητα από την εθνικότητα των φερόμενων δραστών ή των θυμάτων.<sup>154</sup> Με τον νόμο αυτό δίνεται η ευκαιρία στις ΗΠΑ να κερδίσουν τα διαπιστευτήριά τους ως νόμιμοι παράγοντα στον τομέα της διεθνούς ποινικής δικαιοσύνης μέσω υποθέσεων που βρίσκονται πιο κοντά στην πατρίδα τους.<sup>155</sup>

Φαίνεται λοιπόν πως διεθνείς οργανισμοί, ΜΚΟ, ξένες κυβερνήσεις και ουκρανοί πολίτες, όλοι αναζητούν δικαιοσύνη, χρησιμοποιώντας μια σειρά μηχανισμών και εργαλείων λογοδοσίας.

### 3.4.2 Οι προκλήσεις που καλείται να αντιμετωπίσει η Εισαγγελία στην υπόθεση της Ουκρανίας ως προς τα αποδεικτικά στοιχεία

Αν και, όπως αναλύθηκε ανωτέρω, τα τελευταία χρόνια έχουν αναπτυχθεί ραγδαία οι βέλτιστες πρακτικές γύρω από τη συλλογή και τη χρήση των ψηφιακών αποδεικτικών στοιχείων, παρόλα αυτά, η Εισαγγελία θα αντιμετωπίσει τεράστιες προκλήσεις στο πλαίσιο της Ουκρανίας λόγω του τεράστιου όγκου των πληροφοριών και της ανάγκης να επαληθεύσει διεξοδικά το περιεχόμενο που παράγεται, καθώς ενδέχεται να χρειαστεί να

---

<sup>154</sup> Justice for Victims of War Crimes Act. (2023), Public Law 117–351 117th Congress, διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://www.congress.gov/bill/117th-congress/senate-bill/4240/text> (Ο νόμος αυτός διευρύνει το πεδίο εφαρμογής των ατόμων που υπόκεινται σε ομοσπονδιακή δίωξη για εγκλήματα πολέμου. Επί του παρόντος, ο ομοσπονδιακός νόμος περί εγκλημάτων πολέμου προβλέπει ομοσπονδιακή δικαιοδοσία για εγκλήματα πολέμου που διαπράττονται οπουδήποτε (δηλ. εντός ή εκτός των ΗΠΑ) εάν το θύμα ή ο δράστης είναι μέλος των Ενόπλων Δυνάμεων ή υπήκοος των ΗΠΑ. Πρώτον, ο παρών νόμος επεκτείνει την ομοσπονδιακή δικαιοδοσία επί εγκλημάτων πολέμου που διαπράττονται οπουδήποτε σε αδικήματα στα οποία (1) το θύμα ή ο δράστης είναι αλλοδαπός που έχει γίνει νόμιμα δεκτός για μόνιμη διαμονή- ή (2) ο δράστης βρίσκεται στις Ηνωμένες Πολιτείες, ανεξάρτητα από την ιθαγένεια του θύματος ή του δράστη. Δεύτερον, ο νόμος επεκτείνει την ομοσπονδιακή δικαιοδοσία επί εγκλημάτων πολέμου σε αδικήματα που συμβαίνουν εν όλω ή εν μέρει εντός των ΗΠΑ, ανεξάρτητα από το αν το θύμα ή ο δράστης είναι μέλος των Ενόπλων Δυνάμεων, υπήκοος των ΗΠΑ ή αλλοδαπός νομίμως παραδεκτός για μόνιμη διαμονή. Ο νόμος επιτρέπει την απαγγελία κατηγοριών για ορισμένα εγκλήματα πολέμου να κινηθεί ανά πάσα στιγμή, καθιστώντας μη εφαρμοστέα την παραγραφή.)

<sup>155</sup> Hemi Mistry. (2023). Prosecuting war crimes symposium – justice for victims of [some] war crimes act?, Articles of War, *Lieber Institute*, διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://lieber.westpoint.edu/justice-victims-war-crimes-act-reflections-from-across-the-pond/>

βασιστεί σε αυτά για επιβεβαίωση, στην περίπτωση που επιθυμεί να παρουσιαστεί στο Προδικαστικό Τμήμα.

Κατά τη συλλογή αποδεικτικών στοιχείων, συμπεριλαμβανομένων μαρτυρικών καταθέσεων στην Ουκρανία, οι ομάδες που είναι νέες στο έργο ή που εργάζονται με εθελοντές που έχουν ελάχιστη εκπαίδευση μπορεί να ενέχουν κινδύνους. "Η πρώτη μου ανησυχία είναι αν υπάρχουν αρκετά ισχυρά πρωτόκολλα ασφαλείας για την προστασία των ατόμων που παίρνουν συνέντευξη", λέει η Ρεμπέκα Χάμιλτον, αναπληρώτρια καθηγήτρια στο Αμερικανικό Πανεπιστήμιο, η οποία στο παρελθόν εργάστηκε στο τμήμα δίωξης στο ΔΠΔ. "Η δεύτερη ανησυχία μου είναι ότι οι μαρτυρίες που συγκεντρώνονται εν μέσω κρίσης μπορεί να μην είναι αξιοποιήσιμες από τους εισαγγελείς, οι οποίοι έχουν τις δικές τους κατευθυντήριες γραμμές που πρέπει να ακολουθήσουν". Η γνώση της διαφοράς μεταξύ των αποδεικτικών προτύπων που απαιτούνται από ένα ποινικό δικαστήριο, σε σύγκριση με μια ομάδα που θέλει να ευαισθητοποιήσει το κοινό ή να υποστηρίξει τα ανθρώπινα δικαιώματα, είναι ζωτικής σημασίας. Επίσης, "δεν ακολουθούν απαραίτητα τις πολύ αυστηρές διαδικασίες που απαιτούνται από πολλά ποινικά δικαστήρια προκειμένου να προστατευθούν τα δικαιώματα της υπεράσπισης, πράγμα που είναι σημαντικό".<sup>156</sup>

Η ίδια η ποσότητα των πληροφοριών που συλλέγεται αποτελεί μια άλλη πρόκληση. Πέρα από την πύλη, που άνοιξε το ΔΠΔ, μέσω της οποίας οι ομάδες της κοινωνίας των πολιτών θα μπορούσαν να υποβάλουν πιθανά αποδεικτικά στοιχεία, και στην Ουκρανία υπάρχει μια σειρά παρόμοιων πρωτοβουλιών. Υπάρχουν ξεχωριστές πύλες που δημιουργήθηκαν από το Γραφείο του Γενικού Εισαγγελέα, και στη συνέχεια αυτή που ανακοινώθηκε από το Γραφείο του Προέδρου, και υπάρχει επίσης μια άλλη εξειδικευμένη πύλη που ανακοινώθηκε από το Υπουργείο Πολιτισμού και προσκαλεί να υποβληθούν στοιχεία για τις παραβιάσεις που αφορούν την πολιτιστική κληρονομιά της Ουκρανίας.

Αυτός ο πολλαπλασιασμός σημαίνει ότι όσοι κάνουν τεκμηρίωση μπορεί να προσπαθήσουν να ανεβάσουν τα αποδεικτικά τους στοιχεία σε πολλαπλές τοποθεσίες,

---

<sup>156</sup> Justin Hendrix., (2022). Ukraine May Mark a Turning Point in Documenting War Crimes, *Justsecurity.org*, διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://www.justsecurity.org/80871/ukraine-may-mark-a-turning-point-in-documenting-war-crimes/>

γεγονός που θα μπορούσε να εγείρει ανησυχίες για την αλυσίδα φύλαξης. Διαφορετικές πύλες μπορεί, επίσης, να έχουν διαφορετικές απαιτήσεις αποδεικτικών στοιχείων, αυξάνοντας περαιτέρω τον φόρτο εργασίας των ομάδων που καταγράφουν.

Υπάρχει ανάγκη για διεθνή πολιτική βούληση και οικονομικούς πόρους για τη δίωξη εγκλημάτων πολέμου σε κλίμακα. Ποιος έχει τους τεράστιους πόρους και την πολιτική βούληση να συγκεντρώσει και να επεξεργαστεί τελικά δισεκατομμύρια εικόνες και βίντεο; Η φαινομενική διαφάνεια αυτού του πολέμου δεν σημαίνει ότι η επιδίωξη της δικαιοσύνης και της λογοδοσίας είναι κατά κάποιο τρόπο ευκολότερη από πολέμους από τους οποίους δεν έχουμε αρχείο δισεκατομμυρίων εικόνων και βίντεο.

## 4 Τρόποι αντιμετώπισης από το ΔΠΔ των προκλήσεων από τη χρήση DDE

Με δεδομένο αυτό το μνημειώδες έργο που αντιμετωπίζει η Εισαγγελία, είναι ζωτικής σημασίας το Δικαστήριο να κάνει ό,τι μπορεί για να υποστηρίξει τις ερευνητικές της προσπάθειες, διασφαλίζοντας την ακεραιότητα και την ασφάλεια των ψηφιακών αποδεικτικών στοιχείων.

Πέραν των πρόσφατων τεχνολογικών αλλαγών που έκανε η Εισαγγελία και θα αναλυθούν στη συνέχεια, είναι καταρχάς σημαντικό να αναφερθούν κάποιοι γενικότεροι και πιο ασφαλείς τρόποι αντιμετώπισης των προκλήσεων που αντιμετωπίζει το Δικαστήριο κατά την αξιοποίηση των ψηφιακών αποδεικτικών στοιχείων.

### 4.1 Ψηφιακή υποδομή και εκπαίδευση

Αρχικά, το Δικαστήριο έχει τη δυνατότητα να αντιμετωπίσει ορισμένες από αυτές τις προκλήσεις με την επαναχρησιμοποίηση ή τον επαναπροσανατολισμό των υφιστάμενων πόρων του και την αύξηση της διαφάνειας σχετικά με τις διαδικασίες του που αφορούν στην αυθεντικοποίηση των ψηφιακών αποδεικτικών στοιχείων.

Άμεση και επείγουσα ανησυχία προκαλεί η συνεχιζόμενη χρήση από το Δικαστήριο του εξαιρετικά ανασφαλούς και παρωχημένου αλγορίθμου ψηφιακών υπογραφών MD5. Οι συνέπειες μιας παραβίασης δεδομένων, καταστροφής ή αλλοίωσης των ψηφιακών

αποδεικτικών στοιχείων του Δικαστηρίου θα ήταν σοβαρές. Η απώλεια εμπιστευτικών πληροφοριών θα μπορούσε να θέσει σε κίνδυνο τη ζωή των θυμάτων, των μαρτύρων και των ερευνητών. Περαιτέρω, η διαρροή, η ζημία ή η καταστροφή δεδομένων θα απειλούσε μια βασική λειτουργία του Δικαστηρίου: τη διασφάλιση μιας δίκαιης και ταχείας δίκης.<sup>157</sup> Ως εκ τούτου, είναι επιτακτική ανάγκη το ΔΠΔ να δώσει προτεραιότητα σε ισχυρά πρότυπα κρυπτογραφίας για την ασφάλεια του συστήματος ηλεκτρονικής αρχειοθέτησης.<sup>158</sup> Δεδομένου ότι είναι διαθέσιμοι πολλοί ισχυρότεροι, προτιμώμενοι κρυπτογραφικοί αλγόριθμοι για ψηφιακές υπογραφές,<sup>159</sup> το ΔΠΔ θα πρέπει να αποσύρει τον MD5 και να αναπροσδιορίσει τα προτιμώμενα πρότυπα από μια αξιόπιστη πηγή το συντομότερο δυνατό.<sup>160</sup>

Υπάρχει, επιπλέον, σημαντική ανάγκη για βελτίωση του τεχνολογικού αλφαριθμητισμού στο ΔΠΔ. Για τους δικαστές, αυτή θα πρέπει να περιλαμβάνει βασική εξοικείωση με την ασφάλεια των δεδομένων, τα μεταδεδομένα, την αποθήκευση δεδομένων, την ψηφιακή εγκληματολογία και τον τρόπο με τον οποίο οι τεχνολογίες επηρεάζουν τον βαθμό στον οποίο μπορούν να αυθεντικοποιηθούν τα ψηφιακά αποδεικτικά στοιχεία. Το άρθρο 7 παρ.3 του Κώδικα Δικαστικής Δεοντολογίας του ΔΠΔ αναφέρει: "Οι δικαστές λαμβάνουν εύλογα μέτρα για να διατηρούν και να βελτιώνουν τις γνώσεις, τις δεξιότητες και τις προσωπικές ιδιότητες που είναι απαραίτητες για το δικαστικό αξίωμα".<sup>161</sup> Οι δικαστές σε πολλές δικαιοδοσίες αποδέχονται γενικά την ανάγκη για «συνεχή δικαστική εκπαίδευση».<sup>162</sup>

---

<sup>157</sup> Rome Statute, ό. π., Άρθρο 64 παρ.2.

<sup>158</sup> Chelsea Quilling, 2022, ό. π.

<sup>159</sup> Διεθνείς οργανισμοί τυποποίησης όπως ο Διεθνής Οργανισμός Τυποποίησης (ISO-International Organization for Standards), το Ινστιτούτο Ηλεκτρολόγων και Ηλεκτρονικών Μηχανικών (IEEE-Institute of Electrical and Electronics Engineers) και η Internet Engineering Task Force (IETF) θα μπορούσαν να προσφέρουν καθοδήγηση, επειδή δημοσιεύουν τακτικά ενημερωμένους καταλόγους ασφαλών αλγορίθμων που χρησιμοποιούνται από οργανισμούς σε όλο τον κόσμο.

<sup>160</sup> Moriarty, Kathleen. (2021). "Why Are Authentication and Authorization So Difficult?", *Center for Internet Security*, διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://www.cisecurity.org/insights/blog/why-are-authentication-and-authorization-so-difficult>

<sup>161</sup> International Criminal Court, Code of Judicial Ethics., ICC-BD/02-01-05, Άρθρο 7 παρ. 2 "Judges shall take reasonable steps to maintain and enhance the knowledge, skills and personal qualities necessary for judicial office."

<sup>162</sup> Independent Expert Review. (2020), "Independent Expert Review of the International Criminal Court and the Rome Statute System Final Report.", διαθέσιμο στη διεύθυνση: [https://asp.icc-cpi.int/sites/asp/files/asp\\_docs/ASP19/IER-Final-Report-ENG.pdf](https://asp.icc-cpi.int/sites/asp/files/asp_docs/ASP19/IER-Final-Report-ENG.pdf) παρ.479 (Again, taking a lead from many superior courts in national jurisdictions, throughout their tenure, judges benefit from and participate in such



Η επαγγελματική ανάπτυξη αποτελεί πλέον τον κανόνα σε πολλές άλλες χώρες και ανώτατα δικαστήρια. Στην τελική έκθεση της Ανεξάρτητης Επισκόπησης του ΔΠΔ και του ΚΡΔΠΔ (Independent Expert Review of the International Criminal Court and the Rome Statute System Final Report) που δημοσιεύθηκε το 2020, οι εμπειρογνώμονες συνιστούν στο ΔΠΔ την εισαγωγή ενός προγράμματος επαγγελματικής κατάρτισης. Η IER συνιστά επίσης μια σειρά εκδηλώσεων στη Χάγη, όπου οι δικαστές μπορούν να συνεργαστούν με εμπειρογνώμονες του διεθνούς δικαίου και άλλων επαγγελμάτων "για να εξετάσουν θέματα ενδιαφέροντος που σχετίζονται με την ανάπτυξη των επαγγελματικών, επιστημονικών και πολιτιστικών γνώσεων, δεξιοτήτων και εμπειριών τους".<sup>163</sup>

Οι συστάσεις αυτές ενδέχεται να συναντήσουν την αντίσταση ορισμένων δικαστών, καθώς μπορεί να θεωρούν τη συνεχή εκπαίδευση ως περιττή επιβάρυνση του χρόνου τους ή ακόμη και ως προσβολή των γνώσεων ή των δεξιοτήτων τους ως κορυφαίων εμπειρογνομένων στο διεθνές δίκαιο. Ωστόσο, ο σκοπός της συνεχούς δικαστικής εκπαίδευσης δεν είναι σε καμία περίπτωση να αμφισβητηθεί η ακεραιότητα ή το κύρος των δικαστών. Δεδομένων των σημαντικών τεχνολογικών προκλήσεων που αντιμετωπίζει το Δικαστήριο στην ψηφιακή εποχή, δεν ήταν ποτέ πιο σημαντικό για τους δικαστές να ασχοληθούν με τις τεχνολογικές έννοιες. Οι δικαστές έχουν τον τελικό λόγο στον καθορισμό της γνησιότητας των ψηφιακών αποδεικτικών στοιχείων. Ως εκ τούτου, αποτελούν την καλύτερη ελπίδα και τον πιο αδύναμο κρίκο για τη διασφάλιση της ορθής επίλυσης των διαφορών περί γνησιότητας. Για τους λόγους αυτούς, οι δικαστές πρέπει να βελτιώσουν τις βασικές γνώσεις τους σχετικά με την αυθεντικοποίηση ψηφιακών αποδεικτικών στοιχείων.

Η ικανότητα των δικαστών να δικάζουν θα εξαρτάται όλο και περισσότερο από την ικανότητά τους να εξετάζουν τα τεχνολογικά συστήματα, να βελτιώνουν την εξοικείωσή τους με τα ψηφιακά αποδεικτικά στοιχεία και να αυξάνουν την κατανόηση των νέων πηγών πληροφοριών. Ο ρόλος των πραγματογνωμόνων θα είναι κρίσιμος και η

---

programmes aimed at acquiring deeper knowledge of new and developing areas of the law, and exchanging best court practices. For the Judiciary at the Court, topics could include forensic science and the law; law relating to the tracing, seizure and forfeiture of assets; electronic and digital evidence; reparations project management, and many more. Presentations by noted academics on current controversial issues relative to the work of the Court might be included.)

<sup>163</sup> Independent Expert Review, 2020, ό. π.

Γραμματεία θα διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στο να διασφαλίσει ότι ο κατάλογος των εμπειρογνώμων της μπορεί να βοηθήσει τους δικαστές να κατανοήσουν τις περιπλοκές των άκρως τεχνικών αποδεικτικών στοιχείων. Ωστόσο, η εξάρτηση από τους εμπειρογνώμονες θα είναι ανεπαρκής. Η υπεράσπιση, η εισαγγελία, οι εκπρόσωποι των θυμάτων και οι δικαστές θα πρέπει να είναι ανοιχτοί σε εξειδικευμένη εκπαίδευση που θα τους δώσει τα θεμέλια που χρειάζονται για τη διερεύνηση ή την εκδίκαση εγκλημάτων που θα περιλαμβάνουν σημαντική ποσότητα τεχνολογίας.

Έχουν γίνει αξιοσημείωτες προσπάθειες μετάφρασης της πολύπλοκης επιστήμης της τεχνολογίας σε κατανοητές κατευθυντήριες γραμμές ή εργαλεία, όπως το Berkeley Protocol on Digital Open Source Investigations, οι πρωτοβουλίες αυτές θα έχουν μικρή αξία αν δεν υπάρξει συντονισμένη προσπάθεια προετοιμασίας όλων των μερών για τις δικαστικές αίθουσες του μέλλοντος.<sup>164</sup>

---

<sup>164</sup> Lindsay Freeman and Raquel Vazquez Llorente. (2021). ‘How to Prepare the International Criminal Court for Our Digital Future’, *Opiniojuris*, διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://opiniojuris.org/2021/10/12/how-to-prepare-the-international-criminal-court-for-our-digital-future/>

## 4.2 Βελτίωση διαδικασιών συλλογής και αυθεντικοποίησης

Η προληπτική δράση κατά τα πρώτα στάδια της ποινικής έρευνας μεγιστοποιεί τις πιθανότητες εξασφάλισης αποδεικτικών στοιχείων που θα γίνουν αποδεκτά στο δικαστήριο και ελαχιστοποιεί τις πιθανότητες απώλειας ή μόλυνσης των στοιχείων αυτών. Οπότε η Εισαγγελία, λαμβάνοντας υπόψη την ανακριτική της εξουσία,<sup>165</sup> οφείλει να είναι μεθοδική και συνεπής κατά τη συλλογή αυτών και να χρησιμοποιήσει καινοτόμους τρόπους διαφύλαξης- αποθήκευσης τους.

Ως προς την αυθεντικοποίηση των ψηφιακών αποδεικτικών στοιχείων η e-Court User Group του ΔΠΔ μπορεί να είναι μια πιο κατάλληλη πηγή για να συμβουλευτεί σχετικά με αυτά τα θέματα. Έχει μάλιστα ήδη διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στη βελτίωση του πρωτοκόλλου του ηλεκτρονικού δικαστηρίου.<sup>166</sup> Σε απάντηση σε αίτημα της κατηγορούσας αρχής το 2011 στην υπόθεση Prosecutor v. Callixte Mbarushimana, η e-Court User Group συνεργάστηκε επιτυχώς με τη Γραμματεία για την τροποποίηση του πρωτοκόλλου, συμπεριλαμβανομένων διατάξεων που αφορούν τη δημοσιοποίηση μεταδεδομένων, τη μορφοποίηση ηλεκτρονικών εικόνων και άλλα.<sup>167</sup>

Δεν είναι δημόσια διαθέσιμες πολλές πληροφορίες για την ομάδα αυτή, αλλά θα μπορούσε να εκπληρώσει έναν πιο κεντρικό και συνεχή ρόλο για να διασφαλίσει ότι τα αποδεικτικά στοιχεία αυθεντικοποιούνται σωστά.

## 4.3 Αλλαγή στο θεσμικό πλαίσιο

---

<sup>165</sup> Rome Statute, ό. π., Άρθρο 54 παρ.3

<sup>166</sup> Dillon, Mark, and David Beresford. (2014). "Electronic Courts and the Challenges in Managing Evidence. A View From Inside The International Criminal Court." *International Journal for Court Administration*, διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://storage.googleapis.com/jnl-up-j-ijca-files/journals/1/articles/132/submission/proof/132-1-345-1-10-20140619.pdf> (Η e-Court User Group είναι υπεύθυνη για τα ακόλουθα καθήκοντα: 1) Προτείνει και αποφασίζει για τεχνικές βελτιώσεις/ενισχύσεις στα συστήματα που αποτελούν το e-court του Δικαστηρίου, 2) προτείνει και αποφασίζει για αλλαγές στη δομή των δεδομένων των συστημάτων, 3) προτείνει αλλαγές στα πρωτόκολλα του ηλεκτρονικού δικαστηρίου στο(στα) αρμόδιο(α) τμήμα(τα), όπου απαιτείται και 4) παρακολουθεί την εφαρμογή των ανωτέρω προτεινόμενων αλλαγών, όταν απαιτείται).

<sup>167</sup> Prosecutor v. Callixte Mbarushimana. ICC-01/04-01/10, "Decision amending the e-Court Protocol.", (28 April 2011)

Κατά πόσον το ΚΡΔΠΔ και οι Κανόνες Διαδικασίας και Απόδειξης του ΔΠΔ διατηρούν την καταλληλότητα και την αποτελεσματικότητά τους ενόψει των τεχνολογικών αλλαγών, λαμβάνοντας υπόψιν ότι καταρτίστηκαν τη δεκαετία του 1990, σε μια εποχή που το διαδίκτυο ήταν ακόμη σχετικά νέο; Μεταρρυθμίσεις σχετικά με τους αποδεικτικούς και δικονομικούς κανόνες για τα ψηφιακά αποδεικτικά στοιχεία δεν έχουν ακόμη υλοποιηθεί στο ΔΠΔ. Χωρίς να απαιτείται τροποποίηση αυτών ίσως είναι πιο σημαντική η επικαιροποίηση των ερμηνειών των υφιστάμενων κανόνων και η υιοθέτηση νέων πρακτικών και τεχνολογιών. Τι είδους παρεμβάσεις λοιπόν είναι κατάλληλες βάσει του ισχύοντος καταστατικού;

Καταρχάς, δεδομένου ότι πολύτιμες ψηφιακές πληροφορίες που είναι διαθέσιμες κατά τη διάρκεια της προετοιμασίας ή των πρώτων σταδίων μιας σύγκρουσης ενδέχεται να χαθούν στο ασταθές ψηφιακό περιβάλλον, ο Εισαγγελέας θα πρέπει να μπορεί, ακόμα και πριν από την έναρξη της έρευνας, να χρησιμοποιεί το πλαίσιο συνεργασίας που προβλέπεται στο ΚΡΔΠΔ, το οποίο αποσκοπεί στη διασφάλιση της κρατικής συνδρομής προς το Δικαστήριο, για να απευθύνει αιτήματα στους παρόχους υπηρεσιών επικοινωνιών για τη διατήρηση των δεδομένων των χρηστών πέραν των συνήθων περιόδων διατήρησης.

Επιπλέον, η έλλειψη διεθνούς συνδρομής έχει παρεμποδίσει τις έρευνες στο παρελθόν, αλλά με τα δεδομένα να αποθηκεύονται διασυνοριακά και να ταξιδεύουν μέσω διακομιστών που φιλοξενούνται σε πολλές διαφορετικές χώρες, ο εισαγγελέας θα πρέπει να σκεφτεί για το πώς τα κράτη μέρη μπορούν να διευκολύνουν τη διατήρηση ψηφιακών αποδεικτικών στοιχείων κατά τη μεταφορά ή σε διακομιστές που μπορούν να έχουν πρόσβαση σε εδάφη εντός της δικαιοδοσίας του Δικαστηρίου. Ενώ ο εισαγγελέας μπορεί να εξακολουθεί να χρειάζεται δικαστική συνεργασία για να αποφύγει την παραβίαση των νόμων περί ασφάλειας στον κυβερνοχώρο και προστασίας της ιδιωτικής ζωής, το διαδίκτυο διευκολύνει μια σειρά από πρακτικές εξ αποστάσεως έρευνας που μπορεί να μην απαιτούν τη συνδρομή απρόθυμων κρατών.<sup>168</sup>

Ενώ η συλλογή αποδεικτικών στοιχείων μέσω του διαδικτύου είναι λιγότερο δαπανηρή από τη συλλογή φυσικών αποδεικτικών στοιχείων και τη συνέντευξη μαρτύρων

---

<sup>168</sup> Lindsay Freeman and Raquel Vazquez Llorente, 2021, ό. π.

σε διάφορες χώρες, οι έρευνες μέσω του διαδικτύου μπορεί να καταστούν αρκετά δαπανηρές όταν συνυπολογίζεται η επεξεργασία και η αποθήκευση δεδομένων. Με μια συντριπτική και συνεχώς μεταβαλλόμενη ποσότητα ψηφιακών δεδομένων στο διαδίκτυο, δεν υπάρχει προφανές τελικό σημείο σε μια διαδικτυακή έρευνα. Οι ερευνητές θα πρέπει να λάβουν δύσκολες αποφάσεις σχετικά με το τι θα εξετάσουν και θα συλλέξουν. Όταν έρχονται αντιμέτωποι με εκατομμύρια tweets και βίντεο TikTok που σχετίζονται με ένα μόνο περιστατικό, οι ερευνητές θα χρειαστούν σαφείς οδηγίες σχετικά με το καθήκον τους να εξετάζουν και να συλλέγουν ψηφιακές πληροφορίες, καθώς και οδηγίες στους δικηγόρους σχετικά με το τι είναι σχετικό δεδομένης της υπόθεσης. Ως εκ τούτου κρίνεται αναγκαίος από τον εισαγγελέα περισσότερος προσχεδιασμός για την καλύτερη καθοδήγηση των ανακριτών και σαφείς κατευθυντήριες γραμμές για την διεξαγωγή των διαδικτυακών ερευνών.

## 4.4 Ισότητα των όπλων για Εισαγγελία και υπεράσπιση

Θα πρέπει όμως και να επιδιώκεται μεγαλύτερη ισότητα όπλων μεταξύ της υπεράσπισης και της Εισαγγελίας. Η ύπαρξη επαρκούς ανθρώπινου δυναμικού και οικονομικών πόρων θα μπορούσε να βοηθήσει την υπεράσπιση στην κατανόηση και την αξιολόγηση των ψηφιακών αποδεικτικών στοιχείων ανοικτού κώδικα. Μια συγκεκριμένη λύση θα μπορούσε να είναι η ανάπτυξη ενός Γραφείου Υπεράσπισης, παρόμοιο με το Ειδικό Δικαστήριο για τον Λίβανο (STL), με κύριο σκοπό την προστασία των δικαιωμάτων των κατηγορουμένων.<sup>169</sup> Στην περίπτωση του STL, η ύπαρξη του δικού της Γραφείου επέτρεψε στην υπεράσπιση να υπογράψει μνημόνιο συνεργασίας (MOU) με το κράτος του Λιβάνου ώστε να συμπεριληφθεί στα φόρουμ συνεργασίας και στις έρευνες.<sup>170</sup>

Επιπρόσθετα, θα μπορούσε να προσφερθεί σε όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη με ανεξάρτητους εκπαιδευτές εκπαίδευση σχετικά με τον τρόπο αντιμετώπισης των ψηφιακών αποδεικτικών στοιχείων κυρίως ανοικτού κώδικα για το προσωπικό του ΔΠΔ, συμπεριλαμβανομένων των συνηγόρων υπεράσπισης. Αυτό, επίσης, θα μπορούσε να συμβάλει στην αύξηση της ισότητας των όπλων, διασφαλίζοντας παράλληλα ότι όλο το προσωπικό εκπαιδεύεται με εντελώς ουδέτερο τρόπο.<sup>171</sup>

---

<sup>169</sup> Special Tribunal for Lebanon (STL), Defense, διαθέσιμο στην διεύθυνση: <https://www.stl-tsl.org/en/about-the-stl/structure-of-the-stl/defence>

<sup>170</sup> IBA International Criminal Court and International Criminal Law Programme, Report on ‘Seeing justice through: long-term issues in international justice: An Experts’ Roundtable Discussion’, June 2020, σελ.26 και 27, διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://www.ibanet.org/MediaHandler?id=64aa9a65-9070-4115-87c7-1ab59c20c9bf>

<sup>171</sup> Sarah Zarnsky, Judy Mionki, 2023, ό. π.

## 4.5 Τα νέα βήματα του ΔΠΔ για εφαρμογή τεχνολογικών λύσεων

Το Στρατηγικό Σχέδιο της Εισαγγελίας για την περίοδο 2023-2025<sup>172</sup> περιγράφει λεπτομερώς πώς η Εισαγγελία στοχεύει να αξιοποιήσει τη χρήση των νέων τεχνολογιών για να φέρει περαιτέρω επανάσταση στις πρακτικές εργασίας της. Ο στρατηγικός στόχος 3 έχει τίτλο «να καταστεί το Γραφείο παγκόσμιος τεχνολογικός ηγέτης». Στο πλαίσιο αυτό, η Εισαγγελία καθορίζει το όραμά της για τη χρήση τεχνολογικών εργαλείων ώστε να «ενισχύσει την ικανότητά της να αντλεί από ψηφιακά βίντεο και ηχητικό υλικό».

Τον Μάρτιο του 2022, η Εισαγγελία δημιούργησε ένα καταπιστευματικό ταμείο (Trust Fund on Advanced Technology and Specialised Capacity) καλώντας τα κράτη μέρη να συνεισφέρουν μέσω εθελοντικών οικονομικών συνεισφορών και με την απόσπαση ειδικευμένου προσωπικού για την υποστήριξη του έργου της Εισαγγελίας σε όλες τις καταστάσεις. Όπως αντικατοπτρίζεται στην αρχική πρόσκληση του Γραφείου για συνεισφορές προς τα κράτη, οι πόροι θα διατεθούν για την χρήση νέων προηγμένων τεχνολογικών εργαλείων και εξοπλισμού για τη συλλογή, ανάλυση και γλωσσική επεξεργασία αποδεικτικών στοιχείων.

Αξιοποιώντας αυτή την εισροή πόρων, η Εισαγγελία ξεκίνησε ένα έργο, το Project Harmony, σε συνεργασία με την Microsoft και την Accenture/Avanade που επικεντρώνεται σε τρεις βασικούς τομείς: υπηρεσίες ανάλυσης μεγάλων δεδομένων, λογισμικό και τεχνική εμπειρογνομosύνη.<sup>173</sup> Μια σημαντική πτυχή του έργου βασίζεται στη χρήση τεχνολογίας ΑΙ. Η Εισαγγελία ανέφερε ότι η ΑΙ θα χρησιμοποιηθεί, μεταξύ άλλων χρήσεων για ταχεία αναγνώριση προτύπων, αυτόματες μεταφράσεις, αναγνώριση προσώπου, εμπλουτισμό εικόνων, μετάφραση και μεταγραφή αρχείων πολυμέσων, στοχευμένες αναζητήσεις σε αρχικό υλικό, βίντεο και ανάλυση εικόνας. Για την υλοποίηση των στόχων αυτών, η Εισαγγελία εργάζεται για τη δρομολόγηση τριών

---

<sup>172</sup> International Criminal Court, OTP's Strategic Plan for 2023-2025, διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/2023-08/2023-strategic-plan-otp-v.3.pdf>

<sup>173</sup> IntlCriminalCourt, ICC Office of the Prosecutor uses advanced tech for evidence processing, Youtube, διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://www.youtube.com/watch?v=PJ38g7sVkJQQ>

βασικών συστατικών στοιχείων αυτής της νέας πλατφόρμας διαχείρισης αποδεικτικών στοιχείων: το OTPLink, το OTP eVault και το OTP eDiscovery.

Το OTPLink<sup>174</sup> είναι μια ειδική πύλη μέσω της οποίας κάθε πρόσωπο που μπορεί να κατέχει πληροφορίες σχετικές με μία κατάσταση μπορεί να επικοινωνήσει με τους ερευνητές του ΔΠΔ.<sup>175</sup> Όπως αναφέρθηκε έχει ήδη ανοίξει για την κατάσταση στην Ουκρανία.

Το RelativityOne είναι μια τεχνολογία eDiscovery με βάση το λογισμικό Cloud που επιτρέπει ασφαλή, εκτεταμένη και ανθεκτική αποθήκευση δεδομένων. Το Γραφείο ξεκίνησε το υπόεργο για να μεταφέρει τις έρευνές του στο RelativityOne το τελευταίο τρίμηνο του 2022, για να υλοποιήσει ένα περιβάλλον εργασίας που να είναι ανθεκτικό στο μέλλον και να βοηθήσει περαιτέρω τα μέλη του προσωπικού του Γραφείου στη διεξαγωγή αποτελεσματικών ερευνών. Η μετάβαση σε αυτή την πλατφόρμα επισκόπησης και ανάλυσης αποδεικτικών στοιχείων επιτρέπει την απλοποίηση, την αποτελεσματικότητα και την ακρίβεια για την ανάλυση και εξέταση δεδομένων από οποιαδήποτε τοποθεσία, με ασφάλεια και σιγουριά. Το Γραφείο άρχισε να μετακινείται στο RelativityOne το πρώτο τρίμηνο του 2023, και οι τελευταίες υποθέσεις μεταφέρθηκαν το καλοκαίρι του 2023.

Το Γραφείο μετακινήθηκε από το προηγούμενο σύστημα και το επιτόπιο θησαυροφυλάκιο σε ένα ηλεκτρονικό θησαυροφυλάκιο, εξασφαλίζοντας ένα ασφαλές περιβάλλον για τη μόνιμη διατήρηση των ηλεκτρονικών αποδεικτικών στοιχείων. Το eVault παρέχει κεντρική αποθήκευση πληροφοριών και αποδεικτικών στοιχείων και χρησιμεύει ως λύση εγκληματολογικής φύλαξης και διατήρησης. Μέσω του eVault, οι αναλυτές, οι ερευνητές και οι δικηγόροι μπορούν να έχουν πρόσβαση και να διαχειρίζονται όλα τα ηλεκτρονικά αποδεικτικά στοιχεία που συλλέγονται από την Υπηρεσία.

---

<sup>174</sup> International Criminal Court, OTP Contact Pathway, διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://www.icc-cpi.int/news/icc-prosecutor-karim-aa-khan-kc-announces-launch-advanced-evidence-submission-platform-otplink>

<sup>175</sup> International Criminal Court, Office of the Prosecutor Annual Report 2023, διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/2023-12/2023-otp-annual-report.pdf> (Από τις 5 Οκτωβρίου 2023, το Γραφείο έχει λάβει συνολικά 10.528 υποβολές μέσω του OTPLink, με τον συνολικό αριθμό των αρχείων να φτάνει τα 44.705)



Το eVault επιτρέπει την εισαγωγή ηλεκτρονικών αποδεικτικών στοιχείων που πρέπει να διατηρηθούν, εξασφαλίζει την ψηφιακή διατήρηση των αποδεικτικών στοιχείων με συστηματικά αντίγραφα ασφαλείας, επιτρέπει τη σύλληψη και διαχείριση των συμφραζόμενων πληροφοριών και εξασφαλίζει πλήρη διαδρομή ελέγχου. Το eVault εγκαινιάστηκε με επιτυχία το Αύγουστο του 2023, μετά την ολοκλήρωση των δοκιμών.

Η διαδικασία μετάβασης των δεδομένων στο νέο eVault βρίσκεται ακόμα σε εξέλιξη και δεν έχει ακόμη καταστεί σαφές από την Εισαγγελία αν θα αντικαταστήσει το E-Court protocol, αλλά συνιστά ένα σημαντικό βήμα, καθώς εδώ και αρκετά χρόνια μελετητές και επαγγελματίες έχουν ζητήσει τη δημιουργία ενός απλουστευμένου αποθετηρίου δεδομένων για πληροφορίες και στοιχεία, αλλά οι προκλήσεις του προϋπολογισμού εμπόδιζαν την πρόοδο.

Εκπαιδευτικό υλικό για τους τρεις πυλώνες του Project Harmony είναι διαθέσιμο μέσω διαδικτυακών μαθημάτων, εκπαιδευτικών συνεδριών σε αίθουσα διδασκαλίας και εγχειριδίων σε όλο το προσωπικό του Γραφείου.

Η Εισαγγελία βρίσκεται ακόμη σε αρχικό στάδιο της αξιολόγησης των μακροπρόθεσμων επιχειρηματικών επιπτώσεων αυτών των τεχνολογικών βελτιώσεων, καθώς οι εν λόγω πρωτοβουλίες ολοκληρώθηκαν μέσα στο 2023 και δεν έχει δοκιμαστεί η αποτελεσματικότητά τους στην διεξαγωγή των ερευνών και κυρίως στην αίθουσα του δικαστηρίου.

#### 4.5.1 Μία αρχική εκτίμηση των νέων λύσεων

Η οραματική αναμόρφωση των πρακτικών εργασίας της Εισαγγελίας με την ΑΙ για τη βελτίωση της αποδοτικότητας και της αποτελεσματικότητας του έργου της και, κατά συνέπεια, του έργου του ΔΠΔ γενικότερα, πρέπει να επικροτηθεί. Από την άποψη αυτή, δεδομένης της ταχείας εξέλιξης και χρήσης των εργαλείων ΑΙ στους περισσότερους άλλους τομείς, φαίνεται ότι το Γραφείο του Εισαγγελέα έχει υιοθετήσει ένα αναπόφευκτο βήμα. Εάν το ΔΠΔ θέλει να συμβαδίσει με τις σύγχρονες πρακτικές εργασίας, να μεγιστοποιήσει την αποτελεσματικότητα και να ανταποκριθεί στις προσδοκίες της

Συνέλευσης των κρατών μελών θα πρέπει να λάβει όλα τα μέτρα που έχει στη διάθεσή του.

Η μηχανική μετάφραση ή η μεταγραφή ήχου ή τα εργαλεία μετατροπής ομιλίας σε κείμενο έχουν υπάρξει ως στοιχείο ΑΙ. Υπάρχουν και συστήματα ΑΙ που περνούν μέσα από συλλογές αποδεικτικών στοιχείων, ή αυτοματοποιούν την ταυτοποίηση λογαριασμών στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και την ταυτοποίηση λέξεων και αναλύσεων σε μια πλατφόρμα. Επίσης, συνεισφέρουν στην απορρόφηση περισσότερων δεδομένων και όλα αυτά εφόσον υπάρχει εξειδικευμένο προσωπικό πίσω από αυτό, το οποίο κατανοεί πραγματικά τι μπορεί να κάνει και πώς να το εφαρμόσει σωστά.<sup>176</sup>

Ωστόσο, υπάρχουν σημαντικά σημεία που πρέπει να επισημανθούν σχετικά με την ανάπτυξη της ΑΙ, τα οποία ενδέχεται να έχουν επιπτώσεις στη χρήση αποδεικτικών στοιχείων που παράγονται με ΑΙ ή αποδεικτικών στοιχείων που αναλύονται με ΑΙ στο ΔΠΔ. Καταρχάς η τεχνητή νοημοσύνη έχει αναπτυχθεί σε μεγάλο βαθμό από τεχνικές εταιρείες εκτός του πλαισίου των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ιδίως των δικαιωμάτων στην ιδιωτική ζωή, την προστασία των δεδομένων, την ισότητα και την απαγόρευση των διακρίσεων, ιδίως λόγω φύλου, γεγονός που μπορεί κάλλιστα να έχει επιπτώσεις στη χρήση εργαλείων ΑΙ στο ΔΠΔ.

Κατά πόσον, η χρήση της ΑΙ συνάδει με τα ανθρώπινα δικαιώματα και τη δέσμευση του ΚΡΔΠΔ για την υποστήριξή τους; Σε καμία από τις ανακοινώσεις ή τις δημοσιεύσεις της Εισαγγελίας δεν υπάρχει ένδειξη ότι έχει εξετάσει αυτά τα ζητήματα κατά την ανάπτυξη ή την υιοθέτηση τεχνολογιών ΑΙ ή έχει σκεφτεί την ανάγκη ανάπτυξης ενός ρυθμιστικού πλαισίου για να διασφαλιστεί η συμμόρφωση της ΑΙ με τα πρότυπα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στο ΔΠΔ.

Οι προγραμματιστές είναι αυτοί που θα λάβουν αμέτρητες αποφάσεις κατά τη δημιουργία ενός συστήματος ΑΙ, όπως ποιο μοντέλο θα αναπτυχθεί για ποιο σκοπό, ποια δεδομένα θα τροφοδοτηθούν στον αλγόριθμο για την αρχική εκπαίδευση της ΑΙ,

---

<sup>176</sup> JC Steinbrunner. (2023). How AI Visionary David Hasman Helps the International Criminal Court Set Justice in Motion, *RelativityBlog*, διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://www.relativity.com/blog/how-ai-visionary-david-hasman-helps-the-international-criminal-court-set-justice-in-motion/>

αποφάσεις για τον τρόπο με τον οποίο ο κώδικας θα αλληλεπιδρά με τα δεδομένα και για τον τρόπο με τον οποίο ο αλγόριθμος θα λαμβάνει ανατροφοδότηση.

Η προστασία της ιδιωτικής ζωής και των δεδομένων είναι θεμελιώδη δικαιώματα βάσει της διεθνούς έννομης τάξης και, καθώς η ΑΙ έχει αναπτυχθεί εκτός του πλαισίου των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, οι κάτοχοι μεγάλων συνόλων δεδομένων με τους οποίους η εισαγγελία προτίθεται να συνεργαστεί ενδέχεται να έχουν αγνοήσει αυτά τα δικαιώματα κατά τη συλλογή των δεδομένων αυτών. Είναι γνωστό ότι οι περισσότερες μεγάλες τεχνολογικές εταιρείες έχουν αντλήσει τα σύνολα δεδομένων τους από το διαδίκτυο χωρίς να λαμβάνουν υπόψη τις επιπτώσεις στα ανθρώπινα δικαιώματα.

Για παράδειγμα, η CHATGPT, η Open AI και η Microsoft<sup>177</sup> αντιμετωπίζουν επί του παρόντος πληθώρα νομικών προσφυγών που υποστηρίζουν την κλοπή και την υπεξαίρεση τεράστιων όγκων δεδομένων ανθρώπων από το διαδίκτυο για να δημιουργήσουν τα μοντέλα ΑΙ.<sup>178</sup> Υπενθυμίζοντας, επίσης, την πρόθεση της Εισαγγελίας να χρησιμοποιήσει εργαλεία αναγνώρισης προσώπου, η παροχή τεχνολογίας αναγνώρισης προσώπου από την Clearview's AI για την επιβολή του νόμου με βάση μια βάση δεδομένων 10 δισεκατομμυρίων εικόνων που έχουν συλλεχθεί από το διαδίκτυο έχει κριθεί ότι παραβιάζει τη νομοθεσία περί προστασίας της ιδιωτικής ζωής και των προσωπικών δεδομένων σε διάφορες χώρες, όπως η Γαλλία.<sup>179</sup>

Περαιτέρω, σε αρκετές εθνικές δικαιοδοσίες η χρήση δεδομένων από την κυβέρνηση για την ανάπτυξη εργαλείων ΑΙ κρίθηκε ότι παραβίασε τη νομοθεσία περί προστασίας της ιδιωτικής ζωής και προκάλεσε βλάβη στους πολίτες της. Δεδομένης της επικράτησης των

---

<sup>177</sup> Charles Duhigg. (2023). The Inside Story of Microsoft's Partnership with OpenAI, *The New Yorker*, διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://www.newyorker.com/magazine/2023/12/11/the-inside-story-of-microsofts-partnership-with-openai> (Η OpenAI είναι μια νεοσύστατη επιχείρηση τεχνητής νοημοσύνης στην οποία η Microsoft είχε επενδύσει, σύμφωνα με πληροφορίες, 13 δισεκατομμύρια δολάρια. Η Microsoft δεν βρισκόταν στην πρώτη γραμμή της τεχνολογικής βιομηχανίας εδώ και χρόνια, αλλά η συμμαχία της με την OpenAI -η οποία είχε ξεκινήσει ως μη κερδοσκοπική, το 2015, αλλά πρόσθεσε ένα κερδοσκοπικό σκέλος τέσσερα χρόνια αργότερα- είχε επιτρέψει στον γίγαντα των υπολογιστών να ξεπεράσει αντιπάλους όπως η Google και η Amazon.)

<sup>178</sup> James Laird. (2023). OpenAI and Microsoft Hit With \$3 Billion Data Theft Lawsuit, *tech.co*, διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://tech.co/news/openai-microsoft-data-theft>

<sup>179</sup> European Data Protection Board. (2022), The French SA fines Clearview AI EUR 20 million, διαθέσιμο στη διεύθυνση: [https://edpb.europa.eu/news/national-news/2022/french-sa-fines-clearview-ai-eur-20-million\\_en](https://edpb.europa.eu/news/national-news/2022/french-sa-fines-clearview-ai-eur-20-million_en)

παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων κατά τη συλλογή δεδομένων, υπάρχει ανησυχία σχετικά με τη συνέπεια της χρήσης από την Εισαγγελία των αποτελεσμάτων που παράγονται από συστήματα δεδομένων ΑΙ, τα οποία ενδέχεται να έχουν παραβιάσει αυτά τα δικαιώματα, με τη δέσμευση του ΚΡΔΠΔ για σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.<sup>180</sup>

Επίσης, υπάρχουν λόγοι να αμφισβητηθεί η αξιοπιστία των αποτελεσμάτων της ΑΙ, δεδομένων των αποδείξεων για μεροληψία στα συστήματα αυτά, καθώς τα ψηφιακά αποδεικτικά στοιχεία είναι ανοιχτά σε αλγοριθμικές προκαταλήψεις. Ο αλγοριθμικός έλεγχος του περιεχομένου μπορεί να οδηγήσει σε άνισο αποκλεισμό του περιεχομένου που υποβάλλεται στο Δικαστήριο. Μπορεί επίσης να εμφανιστούν μεροληπτικές συμπεριφορές λόγω φύλου, λόγω κενών στην τεκμηρίωση της βλάβης σε άνδρες και γυναίκες ή λόγω κοινωνικών προτύπων.

Μια τέτοια πρόκληση μπορεί να υποστηριχθεί περαιτέρω από την έλλειψη αποκάλυψης των δεδομένων με βάση τα οποία εκπαιδεύτηκε το σύστημα ΑΙ και την ανεξήγητη φύση της πραγματικής διαδικασίας με την οποία παρήχθη μια αμφισβητούμενη έξοδος, δεδομένης της αδιαφανούς φύσης της υπολογιστικής διαδικασίας - το λεγόμενο ζήτημα του "μαύρου κουτιού".<sup>181</sup> Αυτή η έλλειψη διαφάνειας που καθιστά δύσκολη την αμφισβήτηση των αποτελεσμάτων της ΑΙ δεν αμφισβητεί μόνο την αρχή της ισότητας των όπλων, αλλά και το δικαίωμα σε μια αντιφατική διαδικασία, κεντρικά στοιχεία μιας δίκαιης δίκης στο ΔΠΔ.

Το πιο σημαντικό όμως είναι ότι η αποδοχή αποδεικτικών στοιχείων που συλλέγονται μέσω ενός συστήματος ΑΙ που παραβιάζει το δικαίωμα προστασίας της ιδιωτικής ζωής και των δικαιωμάτων προστασίας των προσωπικών δεδομένων προκαλεί σοβαρή βλάβη στην ακεραιότητα των διαδικασιών του ΔΠΔ.<sup>182</sup>

---

<sup>180</sup> Rome Statute, ό. π., Άρθρο 69 παρ.7.

<sup>181</sup> Mariia Sokolova, 2023, ό. π., σελ. 173 ([...] inability to understand, analyse, explain AI decision-making and predict AI decisions.)

<sup>182</sup> Gabrielle McIntyre, Nicholas Vialle. (2023). The Use of AI at the ICC: Should we Have Concerns? Part I, *Opiniojuris*, διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://opiniojuris.org/2023/10/11/the-use-of-ai-at-the-icc-should-we-have-concerns-part-i/>

Επίσης, ακόμη και όταν η νομική κοινότητα έχει αναπτύξει πρακτικές για τον χειρισμό ψηφιακών αποδεικτικών στοιχείων, η ΑΙ έχει προσθέσει ένα νέο επίπεδο πολυπλοκότητας. Οι δικαστές του ΔΠΔ μπορεί να αντιμετωπίσουν προκλήσεις κατά την αξιολόγηση του παραδεκτού των αποδεικτικών στοιχείων που παράγονται από συστήματα ΑΙ, καθώς μπορεί να προκύψουν ανησυχίες σχετικά με την αξιοπιστία, τη διαφάνεια, την ερμηνευσιμότητα και την προκατάληψη αυτών.

Τέλος, ως προς τη λειτουργία του OTPLink είναι σημαντικό η Εισαγγελία να επενδύσει σε δραστηριότητες προβολής του και σε μεταφραστικές υπηρεσίες για να διασφαλίσει ότι η πλατφόρμα και η αποτελεσματική χρήση της θα φτάσει σε όλους τους ενδιαφερόμενους συμπεριλαμβανομένων των πληττόμενων κοινοτήτων και των δυνητικών θυμάτων και μαρτύρων, και σε όλες τις καταστάσεις υπό προκαταρκτική εξέταση και διερεύνηση. Ο λόγος είναι ότι μπορεί να αντιμετωπίζουν δυσκολίες πρόσβασης στην πλατφόρμα λόγω αναλφαβητισμού, γλωσσικών εμποδίων, έλλειψης πρόσβασης στο διαδίκτυο ή έλλειψη εμπιστοσύνης στην ίδια την πλατφόρμα, έχοντας αμφιβολίες για την ασφάλεια της υποβολής τους ή την τελική επαρκή αξιολόγηση των πληροφοριών τους.<sup>183</sup>

Στο πλαίσιο αυτό, δεν είναι μόνο εξαιρετικά σημαντικό για τους δικηγόρους και τους δικαστές να κατανοήσουν πώς χρησιμοποιείται η ΑΙ από την Εισαγγελία στο ΔΠΔ, αλλά η ανάπτυξη και η χρήση αυτή πρέπει να διέπεται από ένα σαφές και ισχυρό νομικό πλαίσιο που να διασφαλίζει την πλήρη τήρηση των διεθνών προτύπων για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Είναι ευκαίιο το Γραφείο της Εισαγγελίας να είναι καλά συντονισμένο με αυτά τα ζητήματα και να λαμβάνει τα κατάλληλα μέτρα για να διασφαλίσει ότι η ανάπτυξη και η χρήση της ΑΙ από αυτό είναι πλήρως σύμφωνη με το ΚΡΔΠΔ. Εάν είναι έτσι, ίσως έχουμε λόγους να πανηγυρίσουμε για τα κέρδη αποδοτικότητας που αναμένεται να προκύψουν από τις τεχνολογικές εξελίξεις στις εργασιακές πρακτικές της Εισαγγελίας.<sup>184</sup> Ίσως σε αυτό το αρχικό «πειραματικό» στάδιο οι νέες τεχνολογίες που αναπτύσσονται

---

<sup>183</sup> Hayley Evans and Mahir Hazim. (2023). Digital Evidence Collection at the Int'l Criminal Court: Promises and Pitfalls, OTPLink, Project Harmony, and Digitalization Efforts, *Just Security*

<sup>184</sup> Gabrielle McIntyre, Nicholas Vialle. (2023). The Use of AI at the ICC: Should we Have Concerns? Part II, *Opiniojuris*, διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://opiniojuris.org/2023/10/11/the-use-of-ai-at-the-icc-should-we-have-concerns-part-ii/>

από το ΔΠΔ και τα νέα αυτά είδη αποδεικτικών στοιχείων, μέχρι να δοκιμαστούν και να αποδείξουν την αξιοπιστία τους, να μην παίζουν αποφασιστικό, αλλά μόνο συμπληρωματικό ρόλο κατά την επιβεβαίωση των κατηγοριών ή κατά την λήψη δικαστικών αποφάσεων.

## ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Τελικά ο μεγαλύτερος φόβος είναι ο πιο τεκμηριωμένος πόλεμος στην ιστορία δηλαδή ο ρωσο-ουκρανικός να μην γίνει και ο πιο ξεχασμένος.

Η τεχνολογία έχει αλλάξει δραστικά τους τρόπους διεξαγωγής του πολέμου, συμπεριλαμβανομένου του τρόπου διεξαγωγής των ποινικών ερευνών. Η συνεχιζόμενη προσπάθεια στην Ουκρανία μπορεί να θεωρηθεί ως μέρος της εξέλιξης ή της ωρίμανσης μιας διευρυνόμενης κοινότητας εθελοντών και επαγγελματιών που συγκεντρώνουν στοιχεία που δημιουργούνται από τους χρήστες και πληροφορίες ανοικτού κώδικα. Μπορεί να αποτελέσει ένα κρίσιμο τεστ για το κατά πόσον τα στοιχεία που παράγονται από αυτές τις μεθόδους μπορούν να διαδραματίσουν ουσιαστικό ρόλο στην εξασφάλιση καταδικαστικών αποφάσεων. Κατέστη, επίσης, μια δοκιμαστική περίπτωση για την ικανότητα του ΔΠΔ να απορροφά και να αναλύει τεράστιες ποσότητες αποδεικτικών στοιχείων σε ένα περίπλοκο περιβάλλον πληροφοριών. Η σύγκρουση στην Ουκρανία μπορεί να αποτελέσει τη μεγαλύτερη νομική δοκιμασία της τεχνολογίας σε μελλοντικές υποθέσεις εγκλημάτων πολέμου.

Σχεδόν 20 χρόνια από την έναρξη ισχύος του ΚΡΔΠΔ, εξετάστηκε πώς έχει αλλάξει και εξελιχθεί το επιχειρησιακό περιβάλλον του ΔΠΔ. Η αυξημένη υιοθέτηση των νέων τεχνολογιών και η ψηφιοποίηση των δεδομένων παρουσιάζει συναρπαστικές ερευνητικές ευκαιρίες, καθώς και σημαντικές προκλήσεις λόγω του όγκου, της ευπάθειας και της αστάθειας των ψηφιακών πληροφοριών. Προκειμένου να αντιμετωπίσει αυτές τις προκλήσεις, το Δικαστήριο θα πρέπει να λάβει άμεσα μέτρα και να καθιερώσει μακροπρόθεσμες διαδικασίες για να διασφαλίσει ότι οι ερευνητές μπορούν να βρουν το σήμα μέσα στο θόρυβο.

Απέναντι σε αυτή την κατάσταση μέχρι πριν από λίγο καιρό το ΔΠΔ ήταν ανεπαρκώς προετοιμασμένο για να ανταπεξέλθει. Ωστόσο η χρήση της τεχνολογίας είναι ένα κρίσιμο αγαθό το οποίο το ΔΠΔ άρχισε να προσπαθεί να εκμεταλλεύεται με νέες πρωτοπόρες πρωτοβουλίες μέσω της εκμετάλλευσης της ΑΙ και του έργου Project

Harmony, οι οποίες όμως μόνο με την πάροδο του χρόνου και την δοκιμή τους θα αποδείξουν αν τελικά είναι αποτελεσματικές ή όχι.

Αδιαμφισβήτητα η Εισαγγελία με αυτές τις πρωτοβουλίες έχει κάνει σοβαρά βήματα τεχνολογικού εκσυγχρονισμού και βελτίωσης των διαδικασιών συλλογής και χρήσης των ψηφιακών αποδεικτικών στοιχείων, το οποίο δείχνει και την συνειδητοποίηση εκ μέρους της ότι η υιοθέτηση της τεχνολογίας είναι ζωτικής σημασίας για την επιτυχία της και ότι χωρίς μια ενημερωμένη, αξιόπιστη και ασφαλή τεχνολογική υποδομή το Γραφείο δεν θα μπορεί να ελπίζει ότι θα αξιοποιήσει πλήρως τις δυνατότητες του ερευνητικού του έργου. Σε αυτές τις πρωτοβουλίες ωστόσο η Εισαγγελία, όπως φαίνεται, θα πρέπει να λάβει υπόψιν πολλές παραμέτρους ώστε να μην υπονομευθεί το έργο και η προσπάθεια της.

Σίγουρα τα συστήματα ΑΙ προκαλούν μια αβεβαιότητα, καθώς πρέπει να αξιολογήσουμε την ακρίβεια και τους περιορισμούς των δεδομένων τους, να καθορίσουμε την ευθύνη, που απορρέει από τη χρήση τους, και να κατανοήσουμε τη λογική πίσω από τις αποφάσεις τους. Η ανάγκη εξισορρόπησης των ευκαιριών και των κινδύνων από την αυξανόμενη εξάρτηση από τα ψηφιακά αποδεικτικά στοιχεία και τις ψηφιακές πλατφόρμες προσκαλεί σε σκέψεις σχετικά με τον μετριάσμό. Αν και η ΑΙ μπορεί να είναι εξαιρετικά χρήσιμη για τις έρευνες και τις διώξεις, απαιτείται σύνεση στα πρώτα στάδια της χρήσης της. Ίσως σε αυτό το αρχικό στάδιο θα πρέπει να χρησιμοποιείται κυρίως για την αξιολόγηση εξωτερικών και εσωτερικών ενδείξεων αξιοπιστίας, όπως τα μεταδεδομένα, και για την ανάλυση ενδείξεων αυθεντικότητας.

Βέβαια η τεχνολογία δεν πρέπει να απορρίπτεται μόνο και μόνο επειδή μπορεί να γίνει κατάχρηση. Αυτού του είδους τα εργαλεία θα μπορούσαν να φέρουν επανάσταση στις διώξεις εγκλημάτων.

Καταλήγοντας, με στόχο την αξιοποίηση της τελευταίας τεχνολογίας, το έργο Harmony θα ενισχύσει την αποτελεσματικότητα της συνολικής διαχείρισης των αποδεικτικών στοιχείων στο ΔΠΔ, επιτρέποντας στην Εισαγγελία να χρησιμοποιεί στρατηγικά τους σπάνιους πόρους της και να αναλύει μεγάλους όγκους δεδομένων και αποδεικτικών στοιχείων με χαμηλότερο κόστος και σε συντομότερο χρόνο. Ωστόσο, το



Project Harmony είναι επιρρεπές σε διάφορους κινδύνους, συμπεριλαμβανομένων ζητημάτων δικαιοσύνης και αντιφατικών παραδειγμάτων, τα οποία πρέπει να αντιμετωπιστούν μέσω συνεχούς εργασίας στο μοντέλο και βελτίωσης των δυνατοτήτων ελέγχου ταυτότητας. Και αυτό σε συνδυασμό με όλους τους υπόλοιπους τρόπους εκσυγχρονισμού του ΔΠΔ που αναλύθηκαν ανωτέρω θα μπορέσει να καταστήσει το δικαστήριο ικανό να επιτελέσει το έργο του.

Το ΔΠΔ είναι ένας πολλά υποσχόμενος θεσμός που ακόμα δεν έχει αποδείξει τις δυνατότητες του, ενώ έχει πολλές προκλήσεις να αντιμετωπίσει. Ως πυρήνας της διεθνούς ποινικής δικαιοσύνης θα πρέπει να πρωτοστατεί στην απόκτηση των πιο αξιόπιστων αποδεικτικών στοιχείων. Παρά τις πρόσφατες αισιόδοξες προσπάθειές του υπάρχει ακόμα πολύς δρόμος για να προσαρμοστεί επαρκώς στις μοναδικές προκλήσεις που θέτουν τα ψηφιακά αποδεικτικά στοιχεία, τα οποία θα διαδραματίσουν εγγυημένα κεντρικό ρόλο στο μέλλον. Αν όμως επιλύσει τα ζητήματα που εμποδίζουν τη πορεία του, θα μπορέσει να αναδειχθεί σε ισχυρό δικαιοδοτικό όργανο που θα διασφαλίζει την ύπαρξη μιας κοινωνίας όπου βάσει αυθεντικών και έγκυρων στοιχείων θα τιμωρούνται όσοι ευθύνονται για τα αποτρόπαια εγκλήματα που λαμβάνουν χώρα οπουδήποτε στον κόσμο.

# ΚΕΙΜΕΝΑ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ

## ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

### Ελληνόγλωσση

Ε.Δούση- Α.Παπατόλιας. (2004). *Το διεθνές ποινικό δικαστήριο*, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη

Κούφα Κ. - Παζαρτζή Φ. (2007). *Η διεθνή ποινική δικαιοσύνη ως μηχανισμός επιβολής του διεθνούς δικαίου*, Ένωση Διεθνούς Δικαίου (ILA) -Ινστιτούτο Διεθνούς Δημοσίου Δικαίου και Διεθνών Σχέσεων Θεσσαλονίκης, Εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη

Περράκης Στ. – Μαρούδα Μ.-Ντ.(2018). *Διεθνής Δικαιοσύνη: Θεσμοί, διαδικασίες και εφαρμογές διεθνούς δικαίου*, 2<sup>η</sup> εκδ., Εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα- Θεσσαλονίκη

### Ξενόγλωσση

ANTONIO CASSESE. (1999). *The Statute of the International Criminal Court: Preliminary Reflections*, 10 EJIL

Alexa Koenig et al. (2014). *Digital Fingerprints: Using Electronic Evidence to Advance Prosecutions at the International Criminal Court*, Human Rights Center, UC Berkeley School of Law

International Bar Association. (2016). *Evidence Matters in ICC Trials*, διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://www.ibanet.org/document?id=Evidence-matters-in-icc-trials>

Karim A. A. Khan, Caroline Buisman, Chris Gosnell. (2018). *Principles of Evidence in International Criminal Justice*, Edition 1<sup>st</sup>, Oxford University Press

Ng, Yvonne. (2020). “*How to Preserve Open Source Information Effectively.*” In *Digital Witness: Using Open Source Information for Human Rights Investigation, Documentation, and Accountability*, 1st ed., 143–64. Oxford, United Kingdom: Oxford University Press

Patricia M. Wald. (2002). *Dealing with Witnesses in War Crime Trials: Lessons from the Yugoslav Tribunal*, 5 YALE HUM. RTS. & DEV. L.J. 217.

Paul W. Grimm, Maura R. Grossman & Gordon V. Cormack. (2021). *Artificial Intelligence as Evidence*, *Northwestern Journal of Technology and Intellectual Property*

Pitcher, K. M. (2016). *Judicial responses to pre-trial procedural violations in international*

*criminal proceedings*, University of Amsterdam.

Wolfgang Schomburg and Jan Christoph Nemitz. (2019). *International Criminal Courts and Tribunals, Procedure*, Max Planck Encyclopedias of International Law

## **ΣΥΜΒΑΤΙΚΑ - ΘΕΣΜΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ:**

Eurojust, Genocide Network, Office of the Prosecutor at the International Criminal Court. (2022). *Documenting international crimes and human rights violations for accountability purposes: Guidelines for civil society organisations*, διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://www.eurojust.europa.eu/publication/documenting-international-crimes-and-human-rights-violations>

International Criminal Court, *Rules of Procedure and Evidence*, διαθέσιμο στην διεύθυνση: <https://www.icc-cpi.int/publication/rules-procedure-and-evidence>

International Criminal Court, Regulations of the Court, ICC-BD/01-05-16, διαθέσιμο στην διεύθυνση: <https://www.icc-cpi.int/news/regulations-court>

Independent Expert Review. (2020). “Independent Expert Review of the International Criminal Court and the Rome Statute System Final Report.”, διαθέσιμο στη διεύθυνση: [https://asp.icc-cpi.int/sites/asp/files/asp\\_docs/ASP19/IER-Final-Report-ENG.pdf](https://asp.icc-cpi.int/sites/asp/files/asp_docs/ASP19/IER-Final-Report-ENG.pdf)

International Criminal Court, OTP’s Strategic Plan for 2023-2025, διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/2023-08/2023-strategic-plan-otp-v.3.pdf>

International Criminal Court, Office of the Prosecutor Annual Report 2023, διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/2023-12/2023-otp-annual-report.pdf>

International Criminal Court, Code of Judicial Ethics., ICC-BD/02-01-05, διαθέσιμο στη διεύθυνση: [https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/NR/rdonlyres/A62EBC0F-D534-438F-A128-D3AC4CFDD644/140141/ICCBD020105\\_En.pdf](https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/NR/rdonlyres/A62EBC0F-D534-438F-A128-D3AC4CFDD644/140141/ICCBD020105_En.pdf)

ICC, Office of the Prosecutor. (2016). Draft Policy Paper on Case Selection and Prioritisation, διαθέσιμο στη διεύθυνση: [https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/itemsDocuments/20160915\\_OTP-Policy\\_Case-Selection\\_Eng.pdf](https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/itemsDocuments/20160915_OTP-Policy_Case-Selection_Eng.pdf)

Justice for Victims of War Crimes Act. (2023). Public Law 117–351 117th Congress, διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://www.congress.gov/bill/117th-congress/senate-bill/4240/text>

Office of the High Commissioner for Human Rights – ‘Istanbul Protocol: Manual on the

Effective Investigation and Documentation of Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment’, 2nd edition, 2022, διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://www.ohchr.org/en/publications/policy-and-methodological-publications/istanbul-protocol-manual-effective-0>

OHCHR. (2022). *Berkeley Protocol on Digital Open Source Investigations*, διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://www.ohchr.org/en/publications/policy-and-methodological-publications/berkeley-protocol-digital-open-source>

Organization for Security and Co-operation in Europe. ODIHR.GAL/26/22/Rev.1., Report On Violations Of International Humanitarian And Human Rights Law, War Crimes And Crimes Against Humanity Committed In Ukraine Since 24 February 2022, διαθέσιμο στη διεύθυνση: [https://web.archive.org/web/20220414032244if\\_/https://www.osce.org/files/f/documents/f/a/515868.pdf](https://web.archive.org/web/20220414032244if_/https://www.osce.org/files/f/documents/f/a/515868.pdf)

Rome Statute of the International Criminal Law, διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/RS-Eng.pdf>

Unified Technical Protocol (‘E-court Protocol’) for the Provision of Evidence, Witness and Victims Information in Electronic Form. ICC-01/14-01/18-64-Anx 23-01-2019.

Understanding the international Criminal Court, International Criminal Court, διαθέσιμο στην διεύθυνση: <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/Publications/understanding-the-icc.pdf>

United Nations Office for Outer Space Affairs, General Assembly, RES 2222 (XXI) 1966, Treaty on Principles Governing the Activities of States in the Exploration and Use of Outer Space, including the Moon and Other Celestial Bodies, διαθέσιμο στη διεύθυνση: [https://www.unoosa.org/oosa/oosadoc/data/resolutions/1966/general\\_assembly\\_21st\\_session/res\\_2222\\_xxi.html](https://www.unoosa.org/oosa/oosadoc/data/resolutions/1966/general_assembly_21st_session/res_2222_xxi.html)

United Nations Office for Outer Space Affairs, General Assembly, A/RES/41/65 1986, Principles relating to Remote Sensing of the Earth from Outer Space, διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://digitallibrary.un.org/record/126423#record-files-collapse-header>

## **ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ:**

*Amnesty International USA*, Twitter to the Rescue? How Social Media is Transforming Human Rights Monitoring, διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://www.amnestyusa.org/updates/twitter-to-the-rescue-how-social-media-is-transforming-human-rights-monitoring/>

Anthony Tellez. (2023). “‘Mascara,’ ‘Unalive,’ ‘Corn’: What Common Social Media Algospeak Words Actually Mean”, *Forbes*

Arcos Tejerizo M (2023). Digital evidence and fair trial rights at the International Criminal Court, *Leiden Journal of International Law*, διαθέσιμο στη διεύθυνση: <file:///C:/Users/nikip/Downloads/digital-evidence-and-fair-trial-rights-at-the-international-criminal-court.pdf>

Ashouri, Aida, Caleb Bowers, and Cherrie Warden. (2014). “An Overview of the Use of Digital Evidence in International Criminal Courts.”, *Digital Evidence and Electronic Signature Law Review* 11 (0): 115–27, *Salzburg Workshop on Cyber Investigations*, διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://journals.sas.ac.uk/deeslr/article/view/2130/2060>

Braga da Silva, R. (2021). Updating the Authentication of Digital Evidence in the International Criminal Court, *International Criminal Law Review*, 22(5-6), 941-964.

Ben Yunmo Wang et al. (2013). Problems from Hell, Solution in the Heavens?: Identifying Obstacles and Opportunities for Employing Geospatial Technologies to Document and Mitigate Mass Atrocities, *STABILITY: INTL J. OF SEC. & DEV.* 2-3.

Carlson, Frank. (2017). “Internet History Is Fragile. This Archive Is Making Sure It Doesn’t Disappear.” *PBS NewsHour*, διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://www.pbs.org/newshour/show/internet-history-fragile-archive-making-sure-doesnt-disappear>

Charles Duhigg. (2023). The Inside Story of Microsoft’s Partnership with OpenAI, *The New Yorker*, διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://www.newyorker.com/magazine/2023/12/11/the-inside-story-of-microsofts-partnership-with-openai>

Christopher Boehning and Daniel Toal. (2012). Authenticating Social Media Evidence, *New York Law Journal*.

Cole, Alison. (2015). “Technology for Truth: The Next Generation of Evidence.” *International Justice Monitor*, διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://www.ijmonitor.org/2015/03/technology-for-truth-the-next-generation-of-evidence/>

Czuperski, Maksymilian, Emma Beals, Faysal Itani, Ben Nimmo, and Eliot Higgins. (2017). “Breaking Aleppo.”, *Washington: Atlantic Council*.

Chelsea Quilling. (2022). The Future of Digital Evidence Authentication at the International Criminal Court, *Journal of Public and International Affairs*.

CHRISTIAN M. DE VOS. (2013). Investigating from Afar: The ICC’s Evidence Problem, *Leiden Journal of International Law*, 26, pp. 1009–1024.

Dougherty, Chad R. (2009). “MD5 Vulnerable to Collision Attacks, Vulnerability Note VU#836068.” *Carnegie Mellon University, Software Engineering Institute, CERT Coordination Center*.

Díaz-Struck, Emilia. (2021). Pandora Papers: An offshore data tsunami – The Pandora Papers's 11.9 million records arrived from 14 different offshore services firms in a jumble of files and formats – even ink-on-paper – presenting a massive data-management challenge, *International Consortium of Investigative Journalists*.

Desjardins, Jeff. (2019). “How Much Data Is Generated Each Day?”, *World Economic Forum*.

Dimitra Stefoudi. (2022). Satellites: Our eyes in the battlefield, *Leidenlawblog*, διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://www.leidenlawblog.nl/articles/satellites-our-eyes-in-the-battlefield>

Dillon, Mark, and David Beresford. (2014). “Electronic Courts and the Challenges in Managing Evidence. A View From Inside The International Criminal Court.” *International Journal for Court Administration*, διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://storage.googleapis.com/jnl-up-j-ijca-files/journals/1/articles/132/submission/proof/132-1-345-1-10-20140619.pdf>

Dubberley, Sam, Koenig, Alexa, and Murray, Daragh. (2020). “Introduction: The Emergence of Digital Witnesses.” In *Digital Witness: Using Open Source Information for Human Rights Investigation, Documentation, and Accountability*, 1st ed., 3–11, *Oxford University Press*

Edwin Black. (2009). *IBM and the Holocaust: The Strategic Alliance between Nazi Germany and America's Most Powerful Corporation*. Washington, DC: *Dialog Press*

Gabrielle McIntyre, Nicholas Vialle, (2023). The Use of AI at the ICC: Should we Have Concerns? Part I, *Opiniojuris*, διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://opiniojuris.org/2023/10/11/the-use-of-ai-at-the-icc-should-we-have-concerns-part-i/>

Hayley Evans and Mahir Hazim. (2023). Digital Evidence Collection at the Int’l Criminal Court: Promises and Pitfalls, OTPLink, Project Harmony, and Digitalization Efforts, *Just Security*

Hemi Mistry. (2023). Prosecuting war crimes symposium – justice for victims of [some] war crimes act?, *Articles of War, Lieber Institute*, διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://lieber.westpoint.edu/justice-victims-war-crimes-act-reflections-from-across-the-pond/>

Higgins, Eliot. (2015). “New July 17th Satellite Imagery Confirms Russia Produced Fake MH17 Evidence.”, *Bellingcat*, διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://www.bellingcat.com/news/uk-and-europe/2015/06/12/july-17-imagery-mod-comparison/>

Irving, E., Heinsch, R. W., & Rewald, S. (2022). Using the Leiden Guidelines to address key issues in digitally derived evidence, *Opiniojuris*, διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://opiniojuris.org/2022/08/23/using-the-leiden-guidelines-to-address-key-issues-in-digitally-derived-evidence/>

Jackson, John D., and Sarah J. Summers, eds. (2012). “The Common Law Tradition.” In *The Internationalisation of Criminal Evidence: Beyond the Common Law and Civil Law Traditions*, 30–56. Law in Context. Cambridge: *Cambridge University Press*

Jeffrey D. Stein. (2019). Why evidence exonerating the wrongly accused can stay locked up on Instagram, *The Washington Post*.

James Laird. (2023). OpenAI and Microsoft Hit With \$3 Billion Data Theft Lawsuit, *tech.co*, διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://tech.co/news/openai-microsoft-data-theft>

Justin Hendrix. (2022). Ukraine May Mark a Turning Point in Documenting War Crimes, *Justsecurity.org*, διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://www.justsecurity.org/80871/ukraine-may-mark-a-turning-point-in-documenting-war-crimes/>

JC Steinbrunner. (2023). How AI Visionary David Hasman Helps the International Criminal Court Set Justice in Motion, *RelativityBlog*, διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://www.relativity.com/blog/how-ai-visionary-david-hasman-helps-the-international-criminal-court-set-justice-in-motion/>

Krzan, Bartłomiej. (2021). “Admissibility of Evidence and International Criminal Justice.” *Revista Brasileira de Direito Processual Penal* 7 (1), διαθέσιμο στη διεύθυνση: <file:///C:/Users/nikip/Downloads/15-22-PB.pdf>

Konstantina Stavrou. (2021). ‘Open-Source Digital Evidence in International Criminal Cases: A Way Forward in Ensuring Accountability for Core Crimes?’, *Opiniojuris*, διαθέσιμο στη διεύθυνση: <http://opiniojuris.org/2021/01/26/open-source-digital-evidence-in-international-criminal-cases-a-way-forward-in-ensuring-accountability-for-core-crimes/>

Khatib, Hadi Al, and Dia Kayyali. (2019). “Video: Opinion | YouTube Is Erasing History.” *The New York Times*, sec. Opinion, διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://www.nytimes.com/video/opinion/100000006702129/syria-youtube-content-moderation.html?smid=url-share>

Sofia Aalto-Setälä, Maria F. Jaramillo Gomez. (2022). ICC investigations in Ukraine: How Digitally Derived Evidence can make a difference, *Leidenlawblog*, διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://www.leidenlawblog.nl/articles/icc-investigations-in-ukraine-how-digitally-derived-evidence-can-make-a-difference>

Lorenz, Taylor. (2022). “Internet ‘Algospeak’ Is Changing Our Language in Real Time, from ‘Nip Nops’ to ‘Le Dollar Bean.’” *Washington Post*, διαθέσιμο στη διεύθυνση:

<https://www.washingtonpost.com/technology/2022/04/08/algospeak-tiktok-le-dollar-bean/>

Lee, David. (2012). “Flame: Massive Cyber-Attack Discovered, Researchers Say.”, *BBC News*, sec. Technology

Lindsay Freeman. (2018). Digital Evidence and war crimes prosecutions: The impact of digital technologies on international criminal investigations and trials, *Fordham International Law Journal*, Volume 41, Issue 2.

Lindsay Freeman. (2020). “Prosecuting Atrocity Crimes with Open Source Evidence: Lessons from the International Criminal Court.” In *Digital Witness: Using Open Source Information for Human Rights Investigation, Documentation, and Accountability*, 1:48–67. Oxford, United Kingdom: Oxford University Press

Lindsay Freeman and Raquel Vazquez Llorente. (2021). ‘How to Prepare the International Criminal Court for Our Digital Future’, *Opiniojuris*, διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://opiniojuris.org/2021/10/12/how-to-prepare-the-international-criminal-court-for-our-digital-future/>

Marc Owen Jones. (2023). Fact or fiction? Israeli maps and AI do not save Palestinian lives, *Al Jazeera*, διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://www.aljazeera.com/opinions/2023/12/4/fact-or-fiction-israeli-maps-and-ai-do-not-save-palestinian-lives>

Manvita Gandhi. (2022). ‘Lawyering in the Digital Era’, *UWA International Law Society*, διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://www.perthilj.com/blog/lawyering-in-the-digital-era-46dsk>

Mariia Sokolova. (2023). The Role and Position of AI Evidence in Civil Litigation, *Medicine, Law & Society*, Vol. 16, No. 1, pp. 169–190

Moriarty, Kathleen. (2021). “Why Are Authentication and Authorization So Difficult?” *Center for Internet Security*, διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://www.cisecurity.org/insights/blog/why-are-authentication-and-authorization-so-difficult>

McDermott, Yvonne, Koenig, Alexa and Murray, Daragh. (2021). “Open Source Information’s Blind Spot: Human and Machine Bias in International Criminal Investigations”, *Journal of International Criminal Justice*.

Nikita Mehandru, Alexa Koenig. 2022. Evidence derived from open sources, *Harvard Human Rights Journal*.



Nikita Mehandru, Alexa Koenig. (2019). Open source evidence and the international criminal court, *Harvard Human Rights Journal*.

Peter Mwai. (2020). “Ethiopia’s Tigray Conflict Sparks Spread of Misinformation”, BBC News, διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://www.bbc.com/news/world-africa-54888234>.

Rebecca Hamilton and Lindsay Freeman. (2022). The Int’l Criminal Court’s Ukraine Investigation: A Test Case for UserGenerated Evidence, *Justsecurity.org*.

Romano, Aja. (2020). “World War 3 Memes as Therapy: Coping with War and Crisis through Memes - Vox.”, *Vox*, διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://www.vox.com/2020/1/17/21065113/world-war-3-memes-iran-2020-saleem-alhabash-interview>

Sabine Gless. (2020). AI in the Courtroom: A Comparative Analysis Of Machine Evidence In Criminal Trials, *Georgetown Journal of International Law*, Vol. 51, No. 2

Sara Kreps, Paul Lushenko, Keith Carter. (2023). Lessons from the meme war in Ukraine, *Brookings Institution*, διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://www.brookings.edu/articles/lessons-from-the-meme-war-in-ukraine/>

Sarah Zarmsky, Judy Mionki. (2023). Symposium on Fairness, Equality, and Diversity in Open Source Investigations: Out in the Open: Fair Trial Rights and Open Source Evidence at the IC, *Opiniojuris*.

Unesco. (2023). How to determine the admissibility of AI-generated evidence in courts?, διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://www.unesco.org/en/articles/how-determine-admissibility-ai-generated-evidence-courts>

Wang, Xiaoyun, and Hongbo Yu. (2005). “How to Break MD5 and Other Hash Functions.” In *Advances in Cryptology – EUROCRYPT*, edited by Ronald Cramer, 19–35. *Lecture Notes in Computer Science*. Berlin, Heidelberg: Springer.

Wex. n.d. (2022). “Pobative Value.” Wex Legal Information Institute (LII), *Cornell Law School*.

Zarmsky, Sarah. (2021). “Why Seeing Should Not Always Be Believing: Considerations Regarding the Use of Digital Reconstruction Technology in International Law.” *Journal of International Criminal Justice*.

Zimdars, M., & McLeod, K. (Eds.). (2020). Fake news: understanding media and misinformation in the digital age. *The MIT Press*.

## **NΟΜΟΛΟΓΙΑ:**

Prosecutor v. Jean-Paul Akayesu, *International Criminal Tribunal for Rwanda (ICTR)*, Chamber I. “Judgment.” ICTR-96-4-T. (1998)

Prosecutor v. Lubanga, Case No. ICC-01/04-01/06, Decision on the Confirmation of Charges, (29 January 2007).

Prosecutor v. Germain Katanga and Mathieu Ngudjolo Chui, Decision on the disclosure of evidentiary material relating to the Prosecutor's site visit to Bogoro on 28,29 and 31 March 2009 (ICC-01/04-01/07-1305,1345,1360,1401,1412 and 1456), (7 October 2009).

Prosecutor v. Germain Katanga and Mathieu Ngudjolo Chui. Trial Chamber II. "Decision on the Prosecutor's Bar Table Motions." ICC-01/04-01/07. (2010).

Prosecutor v. Ngudjolo, Case No. ICC-01/04-02/12-3-tENG, Judgment pursuant to article 74 of the Statute (Dec. 18, 2012)

Prosecutor v. Lubanga, Case No. ICC-01/04-01/06-2842, Judgment pursuant to Article 74 of the Statute, (Mar. 14, 2012).

Prosecutor v. Muthaura, Kenyatta and Ali Case No. ICC-01/09-02/11-382-Red, Decision on the confirmation of charges, (Jan. 23, 2012).

Prosecutor v. Jean-Pierre Bemba Gombo. Trial Chamber III. "Decision on the admission into evidence of materials contained in the prosecution's list of evidence." ICC-01/05-01/08. (2010)

Prosecutor v. Bemba, ICC-01/05-01/08, Decision on the admission into evidence of items deferred in the Chamber's "Decision on the Prosecution's Application for Admission of Materials into Evidence Pursuant to Article 64(9) of the Rome Statute," (June 27, 2013).

Prosecutor v. Bemba, Case No. ICC-01/05-01/08-1386 OA 5 OA 6, Judgment on the appeals of Mr Jean-Pierre Bemba Gombo and the Prosecutor against the decision of Trial Chamber III entitled "Decision on the admission into evidence of materials contained in the prosecution's list of evidence" (May 3, 2011).

Prosecutor v. Bemba, Case No. ICC-01/05-01/08-2299-Red, Public Redacted Version of "Decision on the Prosecution's Application for Admission of Materials into Evidence Pursuant to Article 64(9) of the Rome Statute.

Prosecutor v. Bemba, Case No. ICC-01/05-01/13-1854, Decision on Requests to Exclude Western Union Documents and other Evidence Pursuant to Article 69(7), (Apr. 29, 2016)

Prosecutor v. Bemba, Case No. ICC-01/05-01/13-1855, Decision on Requests to Exclude Dutch Intercepts and Call Data Records (Apr. 29, 2016).

Prosecutor v. Bemba, Case No. ICC-01/05-01/08-3343, Judgment pursuant to Article 74 of the Statute, (Mar. 21, 2016)

Prosecutor v. Al-Werfalli, ICC-01/11-01/17, Warrant of Arrest (Aug. 15, 2017).

Prosecutor v. Al-Werfalli, ICC-01/11-01/17, Second Warrant of Arrest (July 4, 2018)

Prosecutor v. Callixte Mbarushimana. ICC-01/04-01/10, “Decision amending the e-Court Protocol.”, (28 April 2011)

Prosecutor v. Mbarushimana, Case No. ICC-01/04-01/10-465-Red, Decision on the confirmation of charges (Dec. 16, 2011)

Prosecutor v. Banda, Case No. ICC-02/05-03/09-121-Corr-Red, Public Redacted Version Corrigendum of the “Decision on the Confirmation of Charges” (Mar. 7, 2011).

Prosecutor v. Laurent Gbagbo. ICC. Pre-Trial Chamber I. “Decision adjourning the hearing on the confirmation of charges pursuant to article 61(7)(c)(i) of the Rome Statute.” ICC-02/11-01/11 (2013)

Prosecutor v. Alfred Yekatom and Parice-Edouard Ngaïssona, ICC-01/14-01/18, Decision on the Updated E-court Protocol, 2 March 2023.

### **ΠΗΓΕΣ INTERNET:**

Eurojust, International Centre for the Prosecution of the Crime of Aggression against Ukraine, διαθέσιμο στην διεύθυνση: <https://www.eurojust.europa.eu/international-centre-for-the-prosecution-of-the-crime-of-aggression-against-ukraine>

European Data Protection Board. (2022), The French SA fines Clearview AI EUR 20 million, διαθέσιμο στη διεύθυνση: [https://edpb.europa.eu/news/national-news/2022/french-sa-fines-clearview-ai-eur-20-million\\_en](https://edpb.europa.eu/news/national-news/2022/french-sa-fines-clearview-ai-eur-20-million_en)

European Commission, 8 June 2022, Russian war crimes in Ukraine: EU supports the International Criminal Court investigation with €7.25 million, διαθέσιμο στη διεύθυνση: [https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP\\_22\\_3543](https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_22_3543)

IntlCriminalCourt, ICC Office of the Prosecutor uses advanced tech for evidence processing, Youtube, διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://www.youtube.com/watch?v=PJ38g7sVkOQ>

Internet Engineering Task Force (IETF). (2011), “Updated Security Considerations for the MD5 Message-Digest and the HMAC-MD5 Algorithms, διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://datatracker.ietf.org/doc/html/rfc6151>

International Criminal Court, icc-cpi, διαθέσιμο στην διεύθυνση: <https://www.icc-cpi.int/>

International Criminal Court, OTP Contact Pathway, διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://www.icc-cpi.int/news/icc-prosecutor-karim-aa-khan-kc-announces-launch-advanced-evidence-submission-platform-otplink>

Institute for International Criminal Investigations. (2021), 'ICI guidelines on remote interviewing', διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://iici.global/0.5.1/wp-content/uploads/2021/08/ICI-Remote-Interview-Guidelines.pdf>

Guardian Project, InformaCam: Verified Mobile Media, διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://guardianproject.info/archive/informacam/>

KGF. (2019), Leiden Guidelines on the Use of Digitally Derived Evidence in International Criminal Courts and Tribunals, 2019, διαθέσιμο στη διεύθυνση: [https://leidenguidelines.com/assets/Leiden%20Guidelines%20on%20the%20Use%20of%20DDE%20in%20ICCTs\\_20220404.pdf](https://leidenguidelines.com/assets/Leiden%20Guidelines%20on%20the%20Use%20of%20DDE%20in%20ICCTs_20220404.pdf)

Netherlands Office of the Public International Law & Policy Group, *Handbook on Civil Society Documentation of Serious Human Rights Violations*, 2016, διαθέσιμο στη διεύθυνση: [https://static1.squarespace.com/static/5900b58e1b631bffa367167e/t/59dfab4480bd5ef9ad473271/1507830600233/Handbook-on-Civil-Society-Documentation-of-Serious-Human-Rights-Violations\\_c.pdf](https://static1.squarespace.com/static/5900b58e1b631bffa367167e/t/59dfab4480bd5ef9ad473271/1507830600233/Handbook-on-Civil-Society-Documentation-of-Serious-Human-Rights-Violations_c.pdf)

Paris Declaration on the Effectiveness of International Criminal Justice, Paris – 16 October 2017

Special Tribunal for Lebanon (STL), Defense, διαθέσιμο στην διεύθυνση: <https://www.stl-tsl.org/en/about-the-stl/structure-of-the-stl/defence>

United Nations Human Rights Council, 4 March 2022 "Human Rights Council establishes an Independent International Commission of Inquiry to investigate all alleged violations of human rights in the context of the Russian Federation's aggression against Ukraine", διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2022/03/human-rights-council-establishes-independent-international-commission>

United Nations, UN Human Rights Monitoring Mission in Ukraine, διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://www.ohchr.org/en/countries/ukraine/our-presence>

United Nations. 23 September 2022, War crimes have been committed in Ukraine conflict, top UN human rights inquiry reveals", διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://news.un.org/en/story/2022/09/1127691>